

Központi Statisztikai Hivatal

**Az életkörülmények és az életmód
dinamikus jelzőszámai**

2008. július

© Központi Statisztikai Hivatal, 2008

ISBN 978-963-235-180-3 (internet)

Felelős szerkesztő: Harcsa István

További információ: Fraller Gergely szerkesztő (telefon: 345-6840, e-mail: Gergely.Fraller@ksh.hu)

Internet: <http://www.ksh.hu>
informacioszolgalat@ksh.hu

345-6789 (telefon), 345-6788 (fax)

Tartalom

1.	Bevezetés	5
2.	Elméleti-módszertani megfontolások	6
2.1.	Előzmények	6
2.2.	A vizsgált dimenziók és az alkalmazott mutatók	8
3.	A gazdaságiaktivitás-váltás, munkaerő-piaci mobilitás hatása az életkörülményekre	11
3.1.	A kialakított kategóriák	11
3.1.1.	Egyének	13
3.1.2.	Háztartásban élők	15
3.2.	Jövedelmi helyzet	17
3.2.1.	Objektív indikátorok	17
3.2.2.	Jövedelmi helyzet és a megélhetési nehézségek	19
3.3.	Lakásviszonyok	23
3.3.1.	A lakás megfelelősége és komfortossága	23
3.3.2.	A lakásfenntartással kapcsolatos terhek	26
3.4.	Depriváció munkaerő-piaci csoportok szerint	30
3.4.1.	Egyének	30
3.4.2.	Háztartásban élők	31
4.	A háztartás-összetétel változásának hatása az életkörülményekre	34
4.1.	A kialakított kategóriák	34
4.2.	Jövedelmi helyzet	35
4.3.	Lakásviszonyok	39
4.4.	Depriváció a háztartás-összetétel változása szerint	43
5.	Főbb eredmények	49
6.	Táblázatok	53
7.	Módszertani mellékletek	65

1. Bevezetés

A KSH-ban hosszabb távra tervezett módszertani munka folyik a dinamikus indikátorok kialakítása érdekében. Ennek során azt is felmérjük, hogy a meglévő adatgyűjtéseket hogyan lehet ezeknek a céloknak a mind teljesebb szolgálatába állítani.

Ez a tanulmányunk arra irányul, hogy – a Változó Életkörülmények Adatgyűjtésre (VÉKA) alapozott panelállomány alapján, - a gazdasági aktivitás, valamint a háztartás-összetétel dinamikájára vonatkozóan alakítson ki jelzőszámokat. Ezeket a 2005. évi VÉKA-adatgyűjtés azon (keresztmetszeti) életkörülmény-életmód mutatóival kapcsoltuk össze, amelyeket a későbbi adatfelvételi hullámok alapján fogunk majd dinamizálni. A panelállomány úgy jött létre, hogy a VÉKA-ban lekérdezett személyek megfelelő adataihoz hozzávágottuk a 2001. évi népszámlálás során felvett információkat. Ily módon ugyanazon személyekre vonatkozóan több mint négy éves időszakot átfogó longitudinális állományt kaptunk.

Előjáróban célszerűnek véljük megemlíteni, hogy a *dinamikus jelzőszámon olyan indikátort értünk, amelyet ugyanazon megfigyelési egységekre – jelen esetben személyekre – vonatkozóan, akár panel-, akár retrospektív adatok alapján számítottak ki.* Tudatában vagyunk annak, hogy itt fogalmi szűkítésről van szó, hiszen gyakori az a megoldás, hogy megfelelő keresztmetszeti idősorokra alapozva kohorszokat alakítanak ki, és ily módon kvázi-panelállományhoz jutnak. A szűkítést alapvetően az indokolja, hogy a dinamikára vonatkozóan igazán pontos adatokat csak az itt említett, illetve ehhez hasonló, alapvetően a személyek és a háztartások vonatkozásában megjelenő mikroszintű dinamikára fókuszáló, longitudinális adatgyűjtések képesek szolgáltatni.

A mi törekvéseinkkel tematikai rokonságban állnak a korábbi évtizedekben az egyének társadalmi mobilitásának mérésére kialakított indikátorok, majd hasonló megközelítést alkalmaztak a dinamika bemutatására a lakóhely-változtatás (vándorlás), a jövedelmi pozíció, illetve az életkörülmények több olyan elemére vonatkozóan, amelyekre az ehhez szükséges információk rendelkezésre álltak. Ezeknek a kutatásoknak a felsorolásától azonban itt most eltekintünk.

Mit várunk a már megszerkesztett, valamint a közeljövőben kialakításra kerülő dinamikus jelzőszámoktól?

1. Segítségükkel részletesebben lehet bemutatni a társadalmi folyamatok dinamikájában bekövetkezett változásokat, mint az egyszerű keresztmetszeti idősorok alapján. Ez utóbbiak csak aggregált szinten jelzik a változásokat, míg a dinamikus indikátorok érzékeltetik a folyamatok komponenseiben bekövetkezett eltolódásokat is.
2. Bizonyos korlátok között – az életkörülmények-életmód egyes dimenzióiban megfigyelhető változások alapján – nyomon követhető a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődésének folyamata.
3. Tekintve, hogy mind a munkaerő-piaci mobilitást, mind a háztartás-összetétel változását tükröző mutatók egy korábbi, középtávon – 2001–2005 között – bejárat életút jellemzőit sűrítik össze, egyszersmind a most alkalmazott életkörülmény-életmód indikátorok csupán statikusan, egyetlen év jellemzőit demonstrálják, ezért – *a munkálatoknak ebben a szakaszában – a dinamikai vizsgálat szükségyszerűen kísérleti marad.* Figyelembe véve azt, hogy itt a fejlesztő munka egy szakaszáról van szó, a fő cél csak az eddig kialakított

változók tesztelése lehetett. Így a kapott eredmények csupán azt mutathatják, hogy *az eltérő életutak*, amelyek mögött gyakorta azonos indulási helyzet, majd ezt követően eltérő célállapot húzódhat meg, *milyen következménnyel járnak az életkörülmények-életmód egyetlen keresztmetszeti időpontban megfigyelt értékeire vonatkozóan*. A munka következő fázisában viszont már az életkörülmények-életmód indikátorok esetében is fogunk dinamikus mutatókkal rendelkezni, ily módon egy lépésben tudjuk vizsgálni az input módosulásának (munkaerő-piaci mobilitás, háztartásösszetétel-váltás) hatását az outputra (életkörülmény-életmód indikátorokra).

2. Elméleti-módszertani megfontolások

2.1. Előzmények

A társadalmi jelzőszámok kialakítását szorgalmazó hazai törekvéseknek közel négy évtizedes múltja van. A '60-as években nemzetközi szinten fellendült a társadalmi jelzőszámok iránti érdeklődés, ami a magyar kutatókra is ösztönzőleg hatott, sőt – a KSH-ban kialakított műhelymunkákra alapozva¹ – a magyar társadalomstatistikusok vezető szerepet játszottak az akkori KGST-országok körében elindított módszertani, majd elemző munkákban.²

Az elméleti-módszertani megalapozást követően a '80-as években napvilágot láttak az első adat-összeállítások³ és elemzések.⁴ Ezek jól illeszkedtek azokhoz a nemzetközi tudományos áramlatokhoz, amelyek a társadalom tömör és komplex leírására törekedtek. Ezt követően, a '90-es években már a rendszerezés igénye került előtérbe, illetve a KSH-ban is elindult a jelzőszámrendszer hasznosítását célzó műfaj, a társadalmi riport elméleti-módszertani megalapozása.⁵ Ennek eredménye a „Társadalmi helyzetkép” címmel megjelentetett sorozat. Az ezredforduló első felében – részben nemzetközi, részben hazai kezdeményezésre – a társadalmi jelzőszámok iránt egy sajátos területen, a társadalmi egyenlőtlenség és kirekesztettség terén jelentkezett növekvő igény, és erre vonatkozóan is elkészült az elméleti-módszertani alapokat felvázoló munka.⁶ Ez utóbbi jelentős részben támaszkodott a nemzetközi keretek között kialakított laeken-i indikátorokra, amelyek – alapvetően az uniós

¹ Andorka Rudolf–Kulcsár Rózsa: Egy társadalmi jelzőszámrendszer körvonalai. Statisztikai Szemle. 1975. 5. sz. 459–478. old. és 6. sz. 589–607 old.

² Andorka Rudolf: A társadalmi jelzőszámok rendszerének kidolgozása a KGST keretében. Statisztikai Szemle. 1979. 3. sz. 253–267 old.

³ Andorka Rudolf–Harcza István: A magyar társadalom modernizációja hosszú és rövid távon társadalmi jelzőszámokkal mérve, 1870–1984. Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Szociológiai Tanszék. Budapest. 1986. 268 old.

⁴ R. Andorka–I. Harcsa: Modernization in Hungary in the long and short run measured by social indicators. Social Indicators Research. 1990. Vol. 23. p. 199.

⁵ Bukodi Erzsébet: Társadalmi jelzőszámok (Elméleti és módszertani megközelítések nemzetközi kitekintésben) Társadalmi jelzőszám füzetek. KSH. 2001. 48 old.

Farkas János–Hegedűs József: Lakásindikátor-rendszer. Társadalmi jelzőszám füzetek. KSH. 2001. 36 old.

Lannert Judit: Indikátorok az oktatási rendszer elemzéséhez. Társadalmi jelzőszám füzetek. KSH. 2004. 49 old.

Utassi Ágnes: A társadalmi integráció és szolidaritás jelzőszámai. Társadalmi jelzőszám füzetek. KSH. 2002. 32 old.

Papp Gábor: Kriminálstatistikai indikátorok. Társadalmi jelzőszám füzetek. 2002. 44 old.

Elekes Zsuzsa–Paksi Borbála: Egyes deviáns viselkedési formák fontosabb indikátorai. Társadalmi jelzőszám füzetek. KSH. 2002. 49 old.

⁶ Hegedűs Péter–Monostori Judit: A szegénység és a társadalmi kirekesztődés jelzőszámai. Elméleti megalapozás. Társadalmi egyenlőtlenségek és kirekesztődés 2. KSH Népeségtudományi Kutató Intézet. 2005. 145 old.

országok társadalmpolitikai gyakorlatának monitorozása érdekében – már megfogalmazták a dinamikus társadalmi jelzőszámok szükségességét is.

Napjainkra a társadalmi jelzőszámokkal kapcsolatosan alapkövetelménnyé vált, hogy az egyes országokban publikált indikátorok mindinkább alkalmasak legyenek az Európai Unió társadalmainak összehasonlítására. Ugyanakkor az sem vitatható, hogy az unió régiói, nemzetei közötti különbségek megjelenítése szintén ezeknek a mutatószámoknak a feladata.

Az eddig alkalmazott jelzőszámok többsége keresztmetszeti jellegű volt, azaz a társadalomról egy-egy pillanatképet nyújtott. Mind nagyobb az igény azonban azokra a mutatókra, amelyek a mikroszinten történő változásokról, a társadalmi dinamikáról tudósítanak. Ezt szolgálják azok az uniós adatgyűjtések, amelyek paneljellemzőkkel is bírnak (pl. SILC, LFS).

Korábban – az életkörülményekre, életmódra vonatkozóan – Magyarországon viszonylag ritkán végeztek panelvizsgálatokat, ha mégis, a minta viszonylag kicsi volt, ezért ezek révén dinamikus megközelítésre, illetve dinamikus indikátorok kialakítására csak viszonylag szűk korlátok között volt lehetőség. E tekintetben úttörő jellegű vállalkozásnak számít a TÁRKI 1992–1997 közötti Háztartási Panel Adatfelvétele, amelynek keretében a mintába került háztartásokat 6 évig követték. Ennek alapján készültek dinamikus jelzőszámok, melyek a jövedelem, a lakásvagyon és a fogyasztási krízisek alakulására irányultak.⁷ Kísérleti jelleggel a KSH-ban is folytak ilyen munkák, például a szociális segélyezettekéről önkormányzati adatfelvétel alapján készített adat-összeállítás és elemzés, az 1990-es évek második felére vonatkozóan.⁸

A TÁRKI Háztartási Panel Adatfelvételén alapuló vizsgálatok nagyon tanulságosak voltak, hiszen a dinamikai elemek feltárásával – a korábbi keresztmetszeti vizsgálatokhoz képest – alapvetően új információkat lehetett nyerni például a szegénység kialakulásáról. Bár a minta elemszáma komoly korlátokat szabott az indikátorok képzésében, ám a később induló panelvizsgálatok – így az „Életünk fordulópontjai”, amelyet 2001-ben és 2004/2005-ben hajtottak végre, valamint a Változó Életkörülmények Adatgyűjtés (VÉKA), amelyre 2005-től évente kerül sor – számottevő mértékben hasznosították az ott szerzett tapasztalatokat.⁹ Ez utóbbi felvételekből származó adatállományok már jóval kedvezőbb feltételeket kínálnak a korábbi kísérletek kiérleltebb formában való megjelenítésére. Így például a nagyobb elemszámából adódóan olyan dinamikus jelzőszámok képzésére van mód, amelyre a korábbi kisminták alapján nem volt lehetőség, továbbá az is előny, hogy e vizsgálatokban következetesen érvényesítik a mintabeli személyek elköltözésekor a követést, amely garancia a paneljelleg biztosítása szempontjából.

Az itt említetteken kívül számos közgazdasági,¹⁰ valamint szociológiai és a demográfiai¹¹ kutatásban törekedtek nyomon követni, hogy részben a gazdasági aktivitás megváltozása,

⁷ Spéder Zsolt: *A szegénység változó arcai*. Andorka R.T.T. – Századvég Kiadó. Budapest, 2002.

⁸ Harcsa István: *Változások a szociális segélyezettek helyzetében a városokban*: In: Törések és kötések a magyar társadalomban. Szerk.: Elekes Zs.–Spéder Zs. Bp. 2000. Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság – Századvég.

⁹ A VÉKA az Eurostat által kezdeményezett nemzetközi összehasonlító vizsgálat keretében került végrehajtásra, miután minden tagállamban – uniós előírások alapján – bekerült a kötelező adatgyűjtések közé. A program a lakosság jövedelmére és életkörülményeire vonatkozóan kíván részben keresztmetszeti, részben – rotációs panelmintára alapozva – longitudinális adatokat gyűjteni (Statistics on Income and Living Conditions, rövidítése SILC). Az „Életünk fordulópontjai” c. adatgyűjtésre ugyancsak nemzetközi összefogás keretében került sor, és kapcsolódik a Gender and Generation programhoz. Mindkét kezdeményezés arról tanúskodik, hogy az alapvető társadalmi folyamatok és jelenségek vizsgálatára ma már nem elégségesek a hagyományos keresztmetszeti adatgyűjtések, hanem – jelentős részben a szociálpolitikai döntéshozatal megalapozása érdekében – szükséges a társadalmi folyamatok dinamikájának a bemutatása is.

¹⁰ Cseres-Gergely Zsombor: *Inaktív középkorú emberek és háztartások: ösztönzők és korlátok*. PM Kutatási Füzetek. Budapest. 2005. 61 old.

részben a családi körülményekben, a háztartás-összetételben bekövetkezett változásoktól függően miként alakult az érintettek jövedelme, fogyasztása vagy általában hogyan formálódtak az életkörülményei.

2.2. A vizsgált dimenziók és az alkalmazott mutatók

Dinamikus indikátorok

Jelen kiadványban a gazdasági aktivitás, a munkaerő-piaci mobilitás, valamint a háztartás-összetétel – 2001-2005 közötti – változására vonatkozóan alakítottunk ki dinamikus indikátorokat. A tipizálásnál – az elemszám nagyságából fakadó korlátokat is figyelembe véve – olyan kategóriákat igyekeztünk képezni, amelyek utalnak az élethelyzet releváns megváltozására. A háztartás összes felnőtt tagjára vonatkozóan gazdaságiaktivitás-váltás változót képeztük (1. sz. melléklet), az egyénekre vonatkozóan a munkaerő-piaci mobilitást tükröző változót (2. sz. melléklet). A háztartás-összetételt leképező indikátor esetében a háztartások azonosságának megállapításakor az e célra kialakított „családgerinc” fogalmat használtuk (4. sz. melléklet).

Életkörülmény-életmód dimenziók és indikátorok

Tekintve, hogy az életkörülmény-életmód indikátorok képzése szempontjából szóbajöhető VÉKA-adatgyűjtést jelentős részben az Eurostat finanszírozta, ezért a felvételben szereplő kérdések körét alapvetően uniós előírások határozták meg. A vizsgálat a jövedelmek számbavételére, valamint a foglalkoztatottság alakulásának megfigyelésére koncentrált. Következésképpen ezekre a területekre viszonylag részletesebb mutatókészletet lehetett kialakítani, míg más területeken jóval szűkebbek a lehetőségek.

További fontos körülmény, hogy miután a felvétel a társadalmi kirekesztődés vizsgálatát tekintette elsődrendű célnak, ezért az erre vonatkozó kérdések nagyobb teret kaptak. Mindez a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődésének vizsgálata szempontjából azt jelenti, hogy a társadalom alsó rétegeibe irányuló mozgás mérésére, illetve az e rétegekre jellemző helyzet bemutatására több indikátor áll a rendelkezésre, mint a középső és felső rétegekre vonatkozóan.

A dimenziók kialakításakor alapvető szempont volt, hogy – a lehetőségeken belül – viszonylag *homogén mutatókészletet hozzunk létre*. Eredetileg négy dimenzióban kívántuk vizsgálni az életkörülményeket, azonban a tartós javakkal való ellátottság bemutatásáról – az információk szűkössége miatt – le kellett mondani. Így a jövedelem és a lakás tekintetében, valamint az életkörülmények-életmód néhány elemében jelentkező deprivációra kellett szorítkoznunk.

Kapitány–Molnár György–Virág Ildikó: *A magyar háztartások jövedelmi és fogyasztási mobilitása az ezredfordulón*. MTA Közgazdaságtudományi Intézet. Budapest, 2005. 151 old.

¹¹ Kamarás Ferenc–Szukics Klára: *Tíz évvel a házasságkötés után*. KSH. 2004.

Pongrácz Tiborné–S. Molnár Edit: *Serdülőkorban született anyák társadalmi, demográfiai jellemzőinek longitudinális vizsgálata*. KSH Népeségtudományi Kutató Intézet Kutatási Jelentései. 53. Budapest. 1994. 216 old.

1. Jövedelem

- objektív indikátorok
 - a szegénységi ráta, az ekvivalens jövedelem alapján¹²
 - a jövedelmi kvintilisek
- szubjektív indikátorok
 - milyen nehézségekkel tudnak megélni
 - váratlan kiadások finanszírozhatósága

2. Lakásviszonyok

- objektív indikátorok
 - a lakás nagysága alapján való megfelelés
 - a komfortosság hiánya
 - közüzemidíj-hátralék
- szubjektív indikátorok
 - a lakásköltségek milyen megterhelést jelentenek

3. Az életkörülmények-életmód néhány elemét átfogó deprivációs mutató

- szubjektív indikátor (9 életkörülmény-életmód elemre vonatkozóan, megengedhetik-e a maguknak, hogy azokkal éljenek)
- a jövedelmi szegénységet (az alsó ötödbe tartozókat) és a lakással, valamint annak felszereltségével kapcsolatos deprivációt együttesen tartalmazó indikátor
- az objektív, valamint a szubjektív depriváció legalább egy elemében érintettek aránya.

Az utóbbi indikátorral a felvételben figyelembe vett valamennyi hátrány-tényező együttes jelenlétét próbáltuk megjeleníteni.

A *jövedelmi dimenzió* önálló szerepeltetése már csak a vizsgálat jellegéből adódóan is indokolt volt, ám ennél is fontosabb érv az, hogy – megfelelő minőségű adatok esetén – az életszínvonal rövid távú, konjunkturális alakulását ez alapján lehet leginkább nyomon követni.

A *lakásviszonyok dimenziójánál* – más vizsgálatokhoz hasonlóan – felmerült, hogy egyedi mutatók aggregálásával lakásosztályokat képezzünk, majd ez alapján mérjük az egyes kategóriák közötti mozgást. Tekintve azonban, hogy a szóba jövő felvételnek nem volt célja a lakásviszonyok teljes értékű számbavétele, (pl. nem kérdezték meg a lakás piaci értékét, nem kérdeztek olyan tartós javakról, amelyek a lakás magas színvonalú felszereltségére utalnak), ezért csak elemi mutatók alapján lehet erre vonatkozóan betekintést nyerni.

A *harmadik dimenzió az életkörülmények-életmód néhány elemére vonatkozó szubjektív deprivációt, illetve a jövedelmi szegénység és az objektív depriváció összefüggéseit aggregáltan mutatja be.* A szubjektív indikátort megalapozó kérdéssor hazai és nemzetközi standardként kialakított kérdéseket tartalmaz, és az e dimenzióban megjelenő depriváció mérését teszi lehetővé.

¹² Az OECD1 néven ismert ekvivalenciaskálát alkalmaztuk, amelynél a háztartás első felnőtt tagját 1 egységnek tekintik, a további felnőtteket 0,7 egységnek, a 15 évnél fiatalabb gyermekeket pedig 0,5 egységnek.

A kérdéssor a következő volt:

„Megengedheti-e magának, hogy ...

- minden második nap húst egyenek;
- rendszeresen vásároljanak maguknak új ruhát;
- lecseréljék elöregedett bútoraikat;
- legalább egy hétig úgy nyaraljanak, hogy azért fizetni kell;
- rendszeresen félretegyenek valamennyi pénzt;
- havonta egyszer meghívják a barátait vacsorára;
- havonta egyszer étteremben ebédeljenek családjukkal;
- havonta egyszer-kétszer elmenjenek moziba, színházba, múzeumba;
- ünnepek alkalmával megajándékozzák szeretteiket”.

Azokat tekintettük depriváltak, akik a fentiek közül legfeljebb egy kérdésre adtak igenlő választ.

A lakással és annak felszereltségével kapcsolatos objektív deprivációs mutató kialakításakor a következő elemi információkat vettük figyelembe:

- nincs fürdőszoba;
- nincs WC a lakásban;
- nincs melegvíz szolgáltatás;
- nincs mosógép;
- nincs hűtőszekrény;
- nincs telefon.

Az aggregált, tehát a jövedelmi szegénységet, valamint a lakásviszonyokat, lakásfelszereltséget jelző mutatót – egyszerű kombinációra alapozva – a 2005. évi VÉKA első eredményeit közreadó kiadványban¹³ leírtak szerint használtuk.

Megfontolások a dinamikus indikátorok kialakításánál

- az időtáv;
- a szintek közötti mozgás;
- a deprivációs határok átlépése.

Az időtáv

Közismert, hogy az életkörülmények, illetve az egzisztenciális helyzet bizonyos elemeiben akár *rövid távon* is jelentős változások következhetnek be, ilyen például a jövedelmi helyzet, a gazdasági aktivitás, ám idesorolható a lakás fenntartásával kapcsolatosan felmerülő költségek finanszírozhatósága is.

Bizonyos elemek, így elsősorban a lakásviszonyok, ezen belül is a lakás komfortfokozata többnyire csak *hosszú távon* változik. Némileg hasonló a helyzet a lakás szűkösségét vagy tágasságát jelző mutatóval, ez is inkább hosszabb vagy középtávon módosul, azonban a háztartások egy részében az időközben bekövetkező demográfiai fejlemények (születés, halálozás stb.) hatására középtávon is jelentős elmozdulások figyelhetők meg. A vizsgált dimenziók, illetve az azokban szereplő komponensek jellegétől függően tehát a dinamikát különböző időtávokban lehet megfigyelni.

¹³ *Jelentés a Változó Életkörülmények Adatgyűjtés 2005-ös hullámáról.* Társadalmi egyenlőtlenségek és kirekesztődés 3. 2006. KSH. Budapest. 161 old.

A rendelkezésre álló információk részletezettségétől függően egy-egy időszakon belül is képezhetünk különböző részletezettségű mutatókat. Így például egyszerűbb esetben elégséges az induló és a célállapotot rögzíteni. Ha azonban rendelkezünk részletes élettörténeti adatokkal, akkor a mutatóba beépíthetjük az időközben bekövetkezett valamennyi releváns változást is, és ily módon mélyebb információkat nyerhetünk a jelenség dinamikájáról.

A szintek közötti mozgás mérése aggregált mutatók segítségével

Dinamikus mutatókról lévén szó alapvető fontosságú, hogy egy-egy dimenzióban *mérni tudjuk az egyes minőségi szintek közötti mozgást*. Ez az információ nélkülözhetetlen egyrészt a társadalmi rétegződési folyamatok, másrészt a társadalmi egyenlőtlenségi rendszerben való mozgások nyomon követése szempontjából.

A minőségi szinteket többnyire aggregált mutatók alapján alakítjuk ki. Ezek megszerkesztése során egyrészt arra kell törekedni, hogy *az egyes indikátoroknál a megválasztott értékhatárok valóban minőségi szinteket különítsenek el, másrészt az aggregálásra szánt komponensek tartalmilag és a dinamikájuk jellege szerint is viszonylag homogének legyenek*. (A tartalmi homogenitás egyébként nem csupán a dinamikus, hanem a keresztmetszeti indikátorok képzésénél is fontos szempont, ám az időbeli változások mérésénél jelentőségük fokozódik.)

A deprivációs „határok „ átlépése

A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése szempontjából célszerű kiemelten kezelni a mindenkori szegénységi határ átlépését. Ezt középpontba állítva egyrészt a társadalmi problémák leginkább aktuális metszeteire vonatkozóan lehet információt nyújtani; másrészt az életkörülmények-életmód alsóbb szintjeinek megjelenítésével, illetve az oda való be- és kikerülés valószínűségének a bemutatásával egyfajta viszonyítási alapot kapunk a társadalmi térben való mozgásra vonatkozóan.

3. A gazdaságiaktivitás-váltás, munkaerő-piaci mobilitás hatása az életkörülményekre

3.1. A kialakított kategóriák

(a 15 éves és idősebb nem tanuló népességre)

A munkaerőpiacon való mozgás tipizálásával ennek az életkörülményeket alapvetően befolyásoló tényezőnek a dinamikáját kívántuk megragadni.

A személyi és a háztartási szintű összefüggések nyomon követése érdekében külön-külön mutatót állítottunk össze az egyénekre, illetve a háztartás összes felnőtt tagjára vonatkozóan. A kategóriák képzésekor alapvetően *az életszerű típusok választására törekedtünk*, sőt – a háztartás összes felnőtt tagját alapul vevő indikátor esetében – *igyekeztünk a szociálpolitika szempontjából is értelmezhető társadalmi alakzatokat kialakítani*.

Az itt képzett dinamikus kategóriák tartalmukat tekintve mobilitási típusként is értelmezhetők, hiszen azokat az áramlási mátrixok sűrűsödési pontjai alapján konstruáltuk.

A – 15 éves és idősebb – egyénekre vonatkozóan összeállított indikátor esetében a *munkaerőpiaci mobilitásnak egy bővített értelmezését használjuk*, nevezetesen azon mozgásokat értjük rajta, amely vagy a főbb aktivitási formák, tehát a

- foglalkoztatott,
- munkanélküli,
- nyugdíjas,
- gyermekgondozási szabadságon levő,
- felnőtt eltartott,

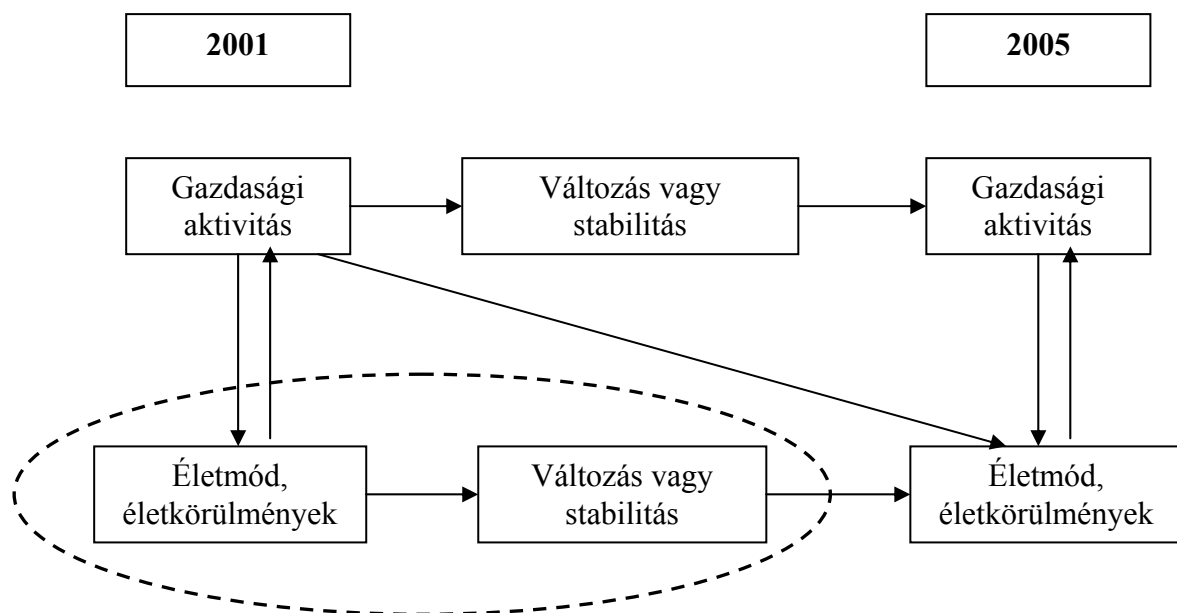
kategóriák között vagy a foglalkoztatottakon körén belül, tehát a

- teljes idős szellemi foglalkozású,
- teljes idős fizikai foglalkozású,
- vállalkozó,
- részidős alkalmazott, napszámos,

kategóriák között mentek végbe.

Végső soron tehát a mobilitást úgy értelmezzük, mint ami magában foglalja az aktivitásváltást, továbbá a nagyobb horderejű munkapiaci elmozdulást, ám eltekint a foglalkozás megváltozásától. Itt jegyezzük meg, hogy a munkanélküliek és a felnőtt eltartottak kategóriáját összevontuk, tekintve, hogy részben a megélhetés, részben a munkaerőpiachoz való kötődés szempontjából alapvetően csak formailag különböznek.

Az alábbiakban sematikus is bemutatjuk azt a gondolati ívet, amelyet a vizsgálat során – a gazdaságiaktivitás-váltás és ennek az életmódra, életkörülményekre gyakorolt hatását illetően – követünk. A szaggatott vonallal körberajzolt blokkok azon dimenziókat jelzik, amelyekre vonatkozóan jelenleg nincs informáciánk, bár tudjuk, hogy a dinamika alakulásában jelentős szerepük van.

3.1.1. Egyének

Az egyének munkaerő-piaci mobilitásának vizsgálatára kialakított mutató részletes leírását a 2. sz. melléklet tartalmazza. A mobilitás jellegét tekintve, a kialakított 20 kategórián belül hétnek a tagjait alapvetően hátrányos helyzetűnek tekinthetjük, ők az érintett népesség 19,4%-át tették ki. Ide sorolandó, aki:

1. gyermekgondozási szabadságról munkanélküli vagy eltartotti státusba került,
2. mindkét évben gyermekgondozási szabadságon volt,
3. teljes idős fizikai foglalkozásából munkanélküli vagy eltartott lett,
4. legalább az egyik évben részidős fizikai foglalkozású volt,
5. munkanélküliből vagy eltartottból teljes idős foglalkoztatott lett,
6. mindkét évben munkanélküli vagy eltartott volt,
7. munkanélküli pozícióból nyugdíjba vonult.

Az 5. sz. kategória tagjainak mobilitási irányultsága ugyan önmagában kedvező, azonban – mint később az adatok alapján látni fogjuk – az életkörülményeiket tükröző indikátorok előnytelen helyzetre utalnak. Az ok feltehetően az, hogy a teljes idős foglalkoztatást biztosító pozíció megszerzése óta még csak viszonylag rövid idő telt el, ami érthetően nem volt elégséges ahhoz, hogy jóléti jellemzőikkel felzárkózzanak a népesség átlagához.

A fenti, közel egyötödös részarányt felmutató blokk mellett *további három, viszonylag jól elkülöníthető csoport* jelenik meg. Ezek a következők:

Hátrányos helyzetűek	19,4 %
A munkaerőpiacon stabilan jelenlevők (közülük 3,6% 2005-re nyugdíjas lett)	42,6 %
Már 2001-ben is nyugdíjasok	32,5 %
Egyéb	5,5%
	<hr/>
	100 %

A kialakított kategóriákat és azok megoszlását az 1. sz. táblázat mutatja be. Láthatjuk ebben, hogy az egyes nagyobb blokkok – az aktivitásváltás típusától függően – további alcsoportokra tagolódnak. Így például a munkaerőpiacon stabilan jelen levők körén belül külön vettük a szellemi és a fizikai foglalkozású alkalmazottakat, valamint a vállalkozókat, majd a főbb mobilitási irányok mentén további alcsoportokat képeztünk. A nyugdíjasokon belül pedig külön-külön kategóriát alkottak a rokkantsági, illetve az öregségi nyugdíjasok. Végül a gyermekgondozási szabadságot igénybe vevőket – a mobilitási út iránya szerint – tettük egy-egy önálló kategóriába.

Összegezve tehát a tipizálásnál érvényesített alapgondolatot: abból a feltevésből indultunk ki, hogy az eltérő mobilitási esélyek mögött eltérő „életesélyek” húzódnak meg, amelyek szinte közvetlenül befolyásolhatják az életkörülmények és az életmód számos elemét.

Adataink ellenőrzése érdekében összevetettük a 2005. évi VÉKA panelállományát, valamint a 2001. évi népszámlálás és a 2005. évi mikrocenzus alapján képzett – a munkaerő-piaci csoportok megoszlását tükröző – mutatók megoszlását. Az összehasonlításból kiderült, hogy a VÉKA-panelből számított keresztmetszeti adatok két helyen is számottevően eltértek a 2001. évi népszámlálásból, illetve a 2005. évi mikrocenzusból származóktól. Ezek a következők:

1. Az öregségi és hozzátartozói nyugdíjasok együttes aránya a censusok szerint 2 százalékponttal csökkent, a VÉKA-panel szerint 2,8 százalékponttal növekedett. Az eltérő tendenciát alapvetően az okozta, hogy a panelben súlyozással sem lehetett korrigálni a minta előregedését, ezért a nyugdíjas státusúak aránya a panelben magasabb a ténylegesnél.
2. A censusok szerint a gyermekgondozási szabadságon levők részaránya lényegében stagnált, a VÉKA-panelben viszont – ugyancsak a minta előregedése miatt – észrevehetően csökkent.

A különbségek jórészt az eltérő súlyozásból fakadtak. A mikrocensusban ugyanis – a céljainak megfelelően – nem szerepeltek a népesség gazdasági aktivitás szerinti sarokszámai, míg a VÉKA-ban igen: így az utóbbiban a munkanélküliek vagy a nyugdíjasok országos szinten megadott száma nem becslést jelent, hanem sarokszám, ami ráadásul némileg eltér a mikrocensus becsléseitől.

A VÉKA paneljellegéből adódóan nem tartalmazza azokat a személyeket, akik 2001. után hunytak el. Elmondható, hogy minél nagyobb időszakot fog át egy panel, annál jelentősebb lehet az eltérés a panel-, illetve a keresztmetszeti népesség között. Ezek a különbségek azonban érdemben nem befolyásolják a VÉKA-panel alapján kialakított dinamikus munkaerő-piaci kategóriák tartalmát és használhatóságát.

A fenti megszorításokat figyelembe véve, a VÉKA-panel alapján készített és – a munkaerő-piaci csoportok mobilitását tükröző – áramási mátrix jól érzékelteti a kilépési arányokat, a táblázatban közölt széeloszlások különbözőségei pedig azt mutatják be, hogy a ki- és belépések egyenlegeként miként alakult az egyes csoportok részaránya, 2001–2005 között.

1. táblázat

A 15 éves és idősebb nem tanulók – 2001–2005 közötti időszakra vonatkozó – munkaerő-piaci mobilitási kategóriáinak megoszlása

Kategóriák	N	Súlyozott ¹⁴	Súlyozatlan
		%	
Mindkét évben szellemi foglalkozású volt	1305	14,4	12,4
Szellemiből teljes idős fizikai foglalkozású lett	134	1,4	1,3
Szellemi foglalkozásából nyugdíjas lett	133	1,2	1,3
Mindkét évben teljes idős fizikai foglalkozású volt	1613	15,6	15,3
Teljes idős fizikai foglalkozásából szellemi foglalkozású lett	180	1,8	1,7
Teljes idős fizikai foglalkozásából munkanélküli vagy eltartott lett	252	2,4	2,4
Teljes idős fizikai foglalkozásából nyugdíjas lett	252	2,4	2,4
Mindkét évben vállalkozó volt	373	4,2	3,5
Vállalkozóból teljes idős alkalmazott lett	132	1,5	1,3
Legalább az egyik időpontban részidős fizikai foglalkozású volt	414	3,9	3,9
2001-ben rokkantnyugdíjas volt	780	7,4	7,4
2001-ben öregségi (özvegyi) nyugdíjas volt	3124	25,0	29,6
Mindkét évben munkanélküli vagy eltartott volt	478	4,2	4,5
Munkanélküliből, eltartottból teljes idős foglalkoztatott lett	375	3,9	3,6
Munkanélküliből, eltartottból nyugdíjas lett	231	2,1	2,2
Mindkét évben gyermekgondozási szabadságon levő volt ¹⁵	176	2,0	1,7
Gyermekgondozási szabadságon levőből teljes idős foglalkoztatott lett	170	1,9	1,6
Gyermekgondozási szabadságon levőből munkanélküli vagy eltartott	93	0,9	0,9
Teljes idős foglalkoztatottból gyermekgondozási szabadságon levő lett	99	1,2	0,9
Egyéb	231	2,4	2,2
Összesen	10	100,0	100,0
	10545		

¹⁴ A súlyozás leírását a 6. sz. melléklet tartalmazza.

¹⁵ Idesoroltuk a gyest, a gyedet és a gyetet igénybe vevő személyeket.

2. táblázat

A 15 éves és idősebb nem tanulók megoszlása munkaerő-piaci pozíció szerint, 2001-ben és 2005-ben, a
cenzusok és a 2005. évi VÉKA-panel adatai alapján

(%)

Kategóriák	2001		2005	
	2001. évi népszámlálás	VÉKA- panel	2005. évi mikrocenzus	VÉKA- panel
Szellemi foglalkozású	18,1	18,5	19,4	18,8
Teljes időes fizikai foglalkozású ¹⁶	20,8	23,6	20,6	20,7
Részidős fizikai foglalkozású	1,2	1,4	1,6	1,9
Alkalmi munkás	0,4	0,3	0,9	1,0
Vállalkozó	7,2	7,0	7,7	7,2
Rokkanttgyudíjas	7,2	7,4	7,2	9,0
Öregséginyudíjas ¹⁷	28,2	25,0	26,2	27,8
Munkanélküli	5,2	4,9	5,9	4,8
Gyermekgondozási szabadságon levő	3,9	5,1	4,0	3,8
Egyéb eltartott	7,8	6,9	6,5	5,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

3. 1. 2. Háztartásban élők

A gazdaságiaktivitás-váltás háztartási szintű megjelenítését azért tartottuk fontosnak, mert *a felnőtt tagok aktivitási státusa, illetve az abban bekövetkezett változások együttesen határozzák meg a háztartások anyagi-egzisztenciális helyzetét.* Ez esetben – az egyéni szintű indikátor képzésétől eltérően – *az egyes mobilitási kategóriák kialakításánál az összes felnőtt háztartástag aktivitásában bekövetkezett változást vettük figyelembe.* Fontos megemlíteni, hogy miután csak a személyek követésére volt mód, ezért a háztartási szintű mobilitást is az egyéni szinten megfigyelt mozgások együttesével lehetett összeállítani. (A kategóriák képzésének leírását az 1. sz. melléklet tartalmazza.)

25 elemi kategóriát képeztünk, amelyeket – az induláskor megfigyelt összetétel szerint csoportosítva – 7 nagyobb típusba lehetett sorolni (az egyéb kategóriát nem számítva). Ezek a következők:

Az induló évben 1 foglalkoztatott élt a háztartásban	10,8 %
Az induló évben 1 foglalkoztatott + munkanélküli élt a háztartásban	2,5 %
Az induló évben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas élt a háztartásban	11,0 %
Az induló évben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő levő élt a háztartásban	5,7 %
Az induló évben 2 foglalkoztatott élt a háztartásban	34,1 %
Az induló évben csak munkanélküli élt a háztartásban	4,2 %
Az induló évben csak nyugdíjas (1 vagy 2) élt a háztartásban	24,9 %
Egyéb	6,9 %
	100,0 %

E hét típusból kiindulva – figyelembe véve a kilépés irányát – képeztük azokat a mobilitási kategóriákat, amelyek a későbbiekben az elemzés alapjául szolgáltak (2. sz. táblázat).

Tekintsük a következő példát: a 3. sz. táblázat első sorában, a „mindkét évben egy foglalkoztatott élt a háztartásban” kategóriához tartozó 5,9%-os érték azt jelenti, hogy a vizsgált népességnek (és nem a háztartásoknak) ekkora hányada érintett az ilyen típusú mobilitásban. Itt és a kategóriák többsége esetében a megnevezett mozgás ugyanazon

¹⁶ Idesoroltuk a részidős szellemi foglalkozásúakat is.

¹⁷ Idesoroltuk az özvegyi nyugdíjasokat is.

háztartáson belül játszódtott le, tehát a folyamat háztartási szinten követhető, azonban van néhány olyan kategória, amelynél nem. Így például a „2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória”, amely – 2005-re vonatkozóan – meglehetősen sokszínű konfigurációkat tartalmaz, hiszen idekerültek azok az esetek is, ahol – 2005-ben – a nyugdíjas mellett foglalkoztatott, munkanélküli vagy gyermekgondozási szabadságon levő élt. Ezek a kombinációk csak oly módon állhattak elő, hogy a panelszemély mellé – időközben – különböző aktivitású személyek léptek be, következésképpen gyakorta már nem a 2001-es a háztartásról van szó. Ilyenkor azt mondhatjuk, hogy csak a vizsgált népesség adott részarányára – jelen esetben 2,1 százalékára – volt jellemző a háztartási szintű aktivitásváltásnak ez formája.

3. táblázat

A háztartásban élő 15 éves és idősebb nem tanulók megoszlása – a 2001–2005 közötti időszakban jellemző – gazdaságiaktivitás-váltás kategóriái szerint

Kategóriák	N	Súlyozott	Súlyozatlan
		%	
Mindkét évben 1 foglalkoztatott	534	5,9	5,1
2001-ben 1, 2005-ben 2 foglalkoztatott	258	2,6	2,4
2001-ben 1 foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	250	2,3	2,4
2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben 2 foglalkoztatott	107	1,1	1,0
2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	158	1,4	1,5
Mindkét időpontban 1 foglalkoztatott + nyugdíjas	651	5,6	6,2
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben 2 foglalkoztatott	177	1,7	1,7
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas	267	2,4	2,5
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	145	1,3	1,4
Mindkét időpontban 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	151	1,6	1,4
2001-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben két foglalkoztatott	233	2,6	2,2
2001-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben vegyes kategória	148	1,5	1,4
Mindkét időpontban legalább 2 foglalkoztatott	2405	24,9	22,8
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas	258	2,4	2,4
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	121	1,3	1,1
2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	549	5,5	5,2
Mindkét időpontban csak munkanélküli (eltartott)	116	1,0	1,1
2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább 1 foglalkoztatott	197	1,9	1,9
2001-ben munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	146	1,3	1,4
Mindkét időpontban 1 nyugdíjas	1028	9,8	9,7
2001-ben 1, 2005-ben 2 nyugdíjas	163	1,3	1,5
2001-ben 1 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	255	2,1	2,4
Mindkét időpontban 2 nyugdíjas	1296	9,6	12,3
2001-ben 2 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	240	1,9	2,3
Egyéb	700	6,9	6,6
Összesen	10545	100,0	100,0
Súlyozott népességszám: 7 007 291			

3. 2. Jövedelmi helyzet

A jövedelmi helyzet néhány jellemzőjét két objektív és két szubjektív indikátor alapján mutatjuk be. Ezek a következők:

- a szegénységi küszöb (a medián 60%-a) alatt élők az OECD1 skálát alkalmazva,
- jövedelmi kvintilisek,
- hogyan tudnak megélni (jövedelmük alapján),
- finanszírozási képesség váratlan kiadások esetén.

Itt jegyezzük meg, hogy a 2005. évi VÉKA-adatgyűjtés szerint – a népesség egészét tekintve – a szegénységi ráta 14,3%-ot tett ki, az általunk használt VÉKA-panelben a 15 éves és idősebb népesség esetében 10,6%, a teljes panelnépességre pedig 13,8% volt a megfelelő érték.

3. 2. 1. Objektív indikátorok

Egyének

A munkaerő-piaci mobilitás irányától függően nagyon eltérően alakult a 2005-ben szegénységi küszöb alatt élők, illetve a különböző jövedelmi ötödökhöz tartozók részaránya. E téren a következő főbb összefüggéseket lehetett kiragadni (4. sz. tábla és a melléklet 1. sz. táblája):

- *A szellemi foglalkozásúak csoportjában* a szegénységi küszöb alatt élők hányada akkor is viszonylag alacsony értéket mutatott, ha a mintában szereplő személy 2005-re nyugdíjba vonult (2,6%), vagy teljes idős fizikai foglalkozású lett (3,9%), vagy mindkét évben szellemi pályán maradt (1,3%). Tehát a jövedelmi hierarchia alján nagyon hasonló népességarányok jelentkeztek, ám ha a jövedelmi hierarchia felsőbb blokkjaiban jellemző arányokat is figyelembe kívánjuk venni, akkor más mutatót kell alkalmazni. Így például az egyes jövedelmi ötödökhöz tartozók arányát tekintve már jelentős hátrányt figyelhetünk meg az időközben fizikai foglalkozásba kerülők esetében: körükben 34% tartozott az ötödik, tehát a legkedvezőbb helyzetű ötödbe, míg a másik két kategóriánál 50% vagy e feletti arányt lehetett megfigyelni.
- *Az eredetileg fizikai foglalkozásúak csoportjába tartozók körében* közel azonos (6–7% körüli) a szegénységi küszöb alatt élők aránya, tehát e tekintetben nem találunk nagy különbséget a mindkét évben e kategóriába tartozók, a 2005-ig nyugdíjba vonulók, valamint a szellemi pályára kerülők esetében. Az utóbbiak esetében feltételezhető, hogy zömmel a szellemi foglalkozások alsóbb szintjeire jutottak. Nagy hátrányt okozott viszont a munkahely elvesztése, mert ez esetben több mint négyszeresére (26%-ra) nőtt a szegénységi küszöb alá kerülők hányada.
- Látszólag a *vállalkozók* körében figyelhető meg a leginkább meglepő összefüggés a munkaerő-piaci mobilitás és az elért jövedelmi helyzet között, miután a mindkét évben ebbe a kategóriába tartozók körében több mint háromszor akkora (16%) volt a szegénységi küszöb alatt élők hányada, mint az alkalmazotti pozícióba kerülők (5%) csoportjában. Ráadásul az utóbbiak körében magasabb a legfelső kvintilisbe tartozók hányada is. A viszonylag nagy különbség azzal is magyarázható, hogy a vállalkozók

csoporthoz erős a készlet a jövedelmek eltagadására, és amikor az érintett átkerül az alkalmazotti kategóriába, akkor már reálisabbak a bevallott jövedelmek. Végül is tehát az adatok itt nem a jövedelmi pozíció, hanem elsősorban a beállási attitűd változását mérik.

- A már 2001-ben is *nyugdíjasok* csoportján belül jól elkülönülő kategóriát alkotnak a rokkantsági nyugdíjasok, akik körében mintegy négyszer akkora (14,5%) a szegénységi küszöb alatt élők aránya, mint az öregségi nyugdíjasok között (3,7%).
- A tartósan (mindkét évben) *gyermekgondozási szabadságon levők* szegénységi kockázata igen nagy, 43 százalékuk került a szegénységi küszöb alá. Ugyanez az arány azok között magasabb (54%), akik a gyermekgondozási szabadság letelte után nem találtak munkát.
- Végül említést érdemelnek a *munkaerőpiac peremén élők*, ezen belül is a mindkét évben, tehát a *tartósan munka nélkül levők*, akik körében 47%-ot tett ki a szegénységi küszöb alatt élők hányada, míg az időközben stabil munkát találók között 10% körül alakult a mutató értéke. A legalább egyik évben *részidős fizikai foglalkozásúak* – a peremhelyzetűek blokkján belül – *közbülső kategóriát* képeznek, miután a szegénységi ráta körükben 18% körül alakult.

Háztartásban élők

Az összes felnőtt háztartástag aktivitásváltását alapul véve feltételezni lehetett, hogy – azonos indulási összetételt követően – a különböző mobilitási utak különböző jövedelemszerzési esélyeket hordoztak magukban. Erre vonatkozóan a főbb tendenciák a következők (4. sz. tábla):

- Amely háztartásban *2001-ben egy foglalkoztatott élt*, majd ezt követően kettő, ott csupán harmadakkora (3,1%) a szegénységi küszöb alatt élők aránya, mint ahol mindkét évben egy foglalkoztatott volt (9,8%). Kritikus a helyzet azokban a háztartásokban, amelyeket a vegyes kategóriába soroltunk, mert az idetartozók egyharmadát találjuk a szegénységi küszöb alatt.
- Amely háztartásban *2001-ben egy foglalkoztatott és egy munkanélküli élt*, és a munkanélkülinek sikerült munkát találnia, ott 10% körül alakult a szegénységi ráta, a vegyes kategóriában 27% ugyanaz az érték.
- Amely háztartásban *2001-ben egy foglalkoztatott és egy nyugdíjas élt*, és a nyugdíjas helyett foglalkoztatott lépett be a háztartásba, a szegénységi küszöb alatt élők aránya hasonlóan alakult, mint ahol változatlan maradt a háztartástagok aktivitása (2,5, illetve 1,6% volt a megfelelő érték). Ha viszont vegyes kategóriába került a háztartás, akkor a szegénységi küszöb alatt élők hányada 21%-ot ért el.
- Amely háztartásban *2001-ben egy foglalkoztatott és egy gyermekgondozási szabadságon levő élt*, és a gyermekgondozási szabadságon levő visszatért a munkaerőpiacra, ott a szegénységi ráta kevesebb mint a felét (8%) tette ki azokhoz a háztartásokhoz képest, amelyekben az eredeti aktivitási konfiguráció nem változott (19%). A vegyes kategóriába kerülőknél viszont minden második személy került a szegénységi küszöb alá.

- A legkedvezőbb kategóriát azok a háztartások alkották, amelyekben *2001-ben két foglalkoztatott élt*, mert – a korábban vizsgált csoportokhoz képest – a szegénységi küszöb alatt élők hányada akkor is csupán „közepes” értéket (11%-ot) mutatott, ha 2005-re vegyes kategóriába került a háztartás.
- A másik pólus nevezetesen a leginkább hátrányos helyzetű társadalmi alakzatot azok a háztartások alkották, amelyekben *2001-ben csak munkanélküli élt*, mert ha bennragadtak az induláskori elfoglalt státusban, akkor az idetartozók közel kétharmada sorolódott a szegénységi küszöb alá. Ha munkanélküli foglalkoztatott lett, akkor 27% volt ugyanez az érték. Azt lehet tehát mondani, hogy – peremhelyzetük miatt – viszonylag kedvezőbb fordulat esetén is csak a jövedelmi hierarchia alsó sávjában maradhattak.

Összességében elmondható, hogy az aktivitásváltás igen szoros kapcsolatot mutatott az éppen aktuális jövedelmi helyzettel: *minél kedvezőbben alakult akár az egyéni, akár a háztartási szintű mobilitás, annál kedvezőbb volt a háztartásban élők jövedelmi pozíciója.*

3. 2. 2. Jövedelmi helyzet és a megélhetési nehézségek

Egyének

Várható volt, hogy a megélhetési nehézségekkel, illetve a váratlan kiadásokkal kapcsolatos szubjektív indikátorok értékei követni fogják a munkaerő-piaci mobilitás kedvező vagy éppen hátrányos változását. Az adatok megerősítették ezt a feltételezést, ezért a továbbiakban nem ezek részletes elemzésére, hanem *inkább az objektív, illetve a szubjektív jövedelmi indikátorok együttjárását próbáljuk nyomon követni.*

A szegénységi küszöb alatt élők arányát tekintettük objektív mércének, és az erre vonatkozó adatok mellé rendeltük a nagy nehézséggel élőkre, valamint a váratlan kiadások finanszírozási képességére vonatkozó szubjektív indikátorokat. Előrebocsátjuk, hogy a két szubjektív mutató mozgásiránya alapvetően hasonló volt, ezért elemzésüket nem különítjük el.

Tisztában vagyunk azzal, hogy az objektív helyzet tényszerűsége, illetve annak szubjektív érzékelése között nem feltétlenül van szoros kapcsolat. Ezt is figyelembe véve azonban úgy véltük, hogy számottevő tanulsággal szolgálhat a kétféle megközelítés egybevetése. Ennek során hasonlóságokat és eltéréseket egyaránt tapasztaltunk, amelyekre magyarázatot többnyire a mobilitás iránya adhat. Az összehasonlítás révén megragadható fontosabb jellemzőket a következőkben emeljük ki (*4. sz. tábla*):

- Korábban kimutattuk, hogy a *szellemi pályáról fizikai foglalkozásba kerülőknél* – tehát a társadalmi hierarchiában lefelé csúszó személyeknél – a szegénységi ráta relatíve alacsony volt. Más a helyzet a megélhetési nehézségek érzékelése terén, mert körükben (12,8%) – a mindkét évben szellemi foglalkozásuként dolgozókhoz viszonyítva (4,4%) – nagyságrendileg magasabb a nagy nehézségek közepette élők hányada, ami arra utal, hogy feltehetően jelentős anyagi veszteséget szenvedtek el a kedvezőtlen mobilitási lépés következményeként, amit az objektív indikátor nem tükrözhetett.

- Némileg hasonló összefüggést figyelhettünk meg azok körében, akik *fizikai foglalkozásúként mentek nyugdíjba*, mert míg a szegénységi ráta körükben ugyanolyan értéket mutatott, mint a továbbra is foglalkoztatottként élők csoportjában, addig a nagy nehézséggel élők hányada (14%) körükben meghaladta az előbbieket (9%).
- *A mindkét évben vállalkozóként működők* kategóriájában a fentiekkel ellentétes irányú összefüggést tapasztalhatunk. Esetükben meglehetősen magas volt a szegénységi küszöb alatt élők részaránya, igaz feltehetően a jövedelmek eltitkolása miatt. A nagy nehézségekkel élők hányadát tekintve viszont körükben már közel hasonló értékek (5%) jelentek meg, mint a vállalkozóból alkalmazotti pályára kerülők körében (4%), ami feltehetően a valósághoz közelebb álló pozíciókat mutat a két kategória viszonylatában.

4. táblázat

A jövedelmi helyzet objektív és szubjektív indikátorai 2005-ben, a munkaerő-piaci mobilitás egyéni szintű kategóriái szerint

Kategóriák	Szegénységi ráta	Nagy nehézségekkel élnek	Váratlan kiadást nem tudnának finanszírozni
Mindkét évben szellemi foglalkozású	1,3	4,4	34,6
Szellemiből teljes idős fizikai foglalkozású	3,9	12,8	50,1
Szellemiből nyugdíjas	2,6	3,2	36,3
Mindkét évben teljes idős fizikai foglalkozású	6,1	8,9	57,2
Teljes idős fizikai foglalkozásúból szellemi foglalkozású	6,3	8,1	45,8
Teljes idős fizikai foglalkozásúból munkanélküli vagy eltartott	26,0	27,5	72,1
Teljes idős fizikai foglalkozásúból nyugdíjas	6,8	13,9	63,0
Mindkét évben vállalkozó	16,1	5,1	30,0
Vállalkozóból teljes idős alkalmazott	5,0	3,7	35,3
Legalább az egyik időpontban részdíjs fizikai foglalkozású	18,1	19,5	73,1
2001-ben rokkantnyugdíjas	14,5	19,4	72,5
2001-ben öregségi (özvegyi) nyugdíjas	3,7	10,6	55,6
Mindkét évben munkanélküli vagy eltartott	46,5	30,0	76,9
Munkanélküliből, eltartottból teljes idős foglalkoztatott	9,7	11,6	55,9
Munkanélküliből, eltartottból nyugdíjas	22,9	21,6	69,3
Mindkét évben gyermekgondozási szabadságon levő	42,8	23,6	73,3
Gyermekgondozási szabadságon levőből teljes idős foglalkoztatott	10,1	10,9	48,9
Gyermekgondozási szabadságon levőből munkanélküli vagy eltartott	53,8	27,4	67,1
Teljes idős foglalkoztatottból gyermekgondozási szabadságon levő	15,9	9,3	51,1
Egyéb	21,3	17,9	58,6
Összesen	10,6	12,1	55,0

Háztartásban élők

Ez esetben is alapvetően azokat a tendenciákat igyekszünk kiragadni, amelyek az objektív, illetve a szubjektív megközelítésből fakadó eltérések nyomán lényegesnek tűnő összefüggésekre hívják fel a figyelmet. Ezek a következők (5. sz. tábla):

- Amely háztartásban *2001-ben egy, 2005-ben pedig két foglalkoztatott élt*, tehát a mobilitás kedvező irányú volt és ennek eredményeként számottevően kedvezőbb volt a tényleges jövedelmi pozíció, ott – ennek ellenére – a nagy nehézséggel élők aránya (10%) hasonlóan alakult, mint ahol mindkét évben egy foglalkoztatott élt (11%). Nyilván ennek számos oka lehet, így például esetleg az, hogy a korábban kényszerből elhalasztott fogyasztási kiadásokat pótolni kellett, aminek következtében a megélhetési feszültség érzékelésében nem következhetett be változás.
- Nehéz magyarázatot találni a mobilitás és a jövedelem alakulása közötti összefüggésre azokban a háztartásokban, amelyekben *2001-ben még egy foglalkoztatott + nyugdíjas élt, majd 2005-re már két foglalkoztatott*, tehát a foglalkoztatottság és a jövedelmi pozíció is kedvezően alakult, ennek ellenére körükben közel kétszer akkora (15%) a nagy nehézséggel élők aránya, mint a változatlanul egy foglalkoztatottból és nyugdíjasból álló háztartások között (8%).
- Más jelleggel ugyan, de *a 2001-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levőből álló háztartásokból 2005-re két foglalkoztatottas kategóriába kerülőknél* ugyancsak a várakozásoktól eltérően alakult a kétféle indikátor értéke, mert – a változatlan formációban élőkhez képest – az objektív jövedelmi pozíciójuk kedvező volt, azonban a szubjektív érzékelést tükröző mutató értékei hasonlóan alakultak (8, illetve 10%). Külön érdekesség, hogy a váratlan kiadások finanszírozásával kapcsolatos mutató változása viszont inkább az objektív indikátor mozgását követi.
- *Amely háztartás 2001-ben csak munkanélküliekből állt, 2005-ben viszont legalább egy foglalkoztatottal bírt*, tehát egyaránt kedvezően alakult a foglalkoztatottság és a tényleges jövedelmi helyzet is, ám ennek ellenére – a mindkét évben csak munkanélküliekből álló háztartásokhoz viszonyítva – a szubjektív indikátor közel hasonló értékeiket lehetett megfigyelni (30, illetve 34%).
- Eltérő az objektív, illetve a szubjektív mutatók mozgása *azoknak a háztartásoknak az esetében is, amelyek 2001-ben két foglalkoztatottból álltak, majd 2005-re az egy foglalkoztatotthoz egy gyermekgondozási szabadságon levő járult*, hiszen míg az objektív mutató viszonylag kedvezőtlen helyzetet tükrözött, addig a szubjektív mutatónál ezt nem lehetett ilyen mértékben tapasztalni.

5. táblázat
A jövedelmi helyzet objektív és szubjektív indikátorai 2005-ben, a háztartásban élők gazdaságiaktivitás-váltási kategóriái szerint

Kategóriák	Szegény- ségi ráta	Nagy nehézsé- gekkel élnek	Váratlan kiadást nem tudnának finanszí- rozni
Mindkét évben 1 foglalkoztatott	9,8	11,2	52,7
2001-ben 1, 2005-ben 2 foglalkoztatott	3,1	10,0	48,2
2001-ben egy foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	33,6	26,8	76,7
2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben 2 foglalkoztatott	10,0	3,9	51,2
2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	27,3	19,3	66,2
Mindkét időpontban 1 foglalkoztatott + nyugdíjas	2,5	7,7	56,8
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben 2 foglalkoztatott	1,6	14,5	58,6
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas	7,1	10,3	55,7
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	20,8	18,0	72,2
Mindkét időpontban 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	19,3	9,9	63,1
2001-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben 2 foglalkoztatott	7,6	8,0	38,9
2001-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben vegyes kategória	49,0	25,1	69,3
Mindkét időpontban legalább 2 foglalkoztatott	2,0	3,4	38,9
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő nyugdíjas	9,8	6,4	53,8
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	15,3	5,5	43,8
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	11,4	15,5	57,4
Mindkét időpontban csak munkanélküli (eltartott)	63,8	33,7	76,1
2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább 1 foglalkoztatott	27,1	29,9	70,2
2001-ben munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	46,6	30,8	80,4
Mindkét időpontban 1 nyugdíjas	7,5	17,4	69,3
2001-ben 1, 2005-ben 2 nyugdíjas	6,9	12,5	62,8
2001-ben 1 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	20,1	24,4	74,8
Mindkét időpontban 2 nyugdíjas	1,9	6,7	51,5
2001-ben 2 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	9,8	19,7	58,2
Egyéb	27,6	25,3	68,7
Összesen	10,6	12,1	55,0

3.3. Lakásviszonyok

A háztartások lakásviszonyai – ezen belül is a lakásnak a háztartás nagyságához igazodó mérete, valamint komfortossága – hosszabb távú, gyakorta több generáción átnyúló felhalmozás eredménye. Ezt is figyelembe véve kérdésként fogalmazódott meg, hogy a munkaerő-piaci – középtávú – mobilitás mutat-e valamilyen összefüggést a lakásviszonyok fent említett objektív jellemzőivel? Feltételezhető ugyanis, hogy a középtávon megfigyelhető munkaerő-piaci mobilitás a teljes életpálya stabilitását, illetve törekénységét tükrözheti. Ha ez igaz, akkor ennek lenyomata valamilyen módon megjelenik a tartós felhalmozást igénylő lakásviszonyok terén is, és ez esetben a mobilitási képesség – számottevő magyarázó erővel bíró – rétegtípus tényezőnek bizonyulhat. E feltételezett összefüggés az oka, hogy ebben a mindkét évben nyugdíjas kategóriák elemzésére nem térünk ki.

A másik felvetődő kérdés az volt, hogy – a fenti összefüggéssel párhuzamosan – kimutatható-e kapcsolat a munkaerő-piaci mobilitás és lakásfenntartás – rövid távon – felmerülő terhei között?

3.3.1. A lakás megfelelése¹⁸ és komfortossága

Egyének

Bár a lakásviszonyok jellemzői alapvetően a háztartás egészének státusával hozhatók összefüggésbe, ennek ellenére érdemesnek véltük az egyéni életúttal való kapcsolatot is bemutatni, amelyek közül a fontosabbak a következők (6. sz. tábla):

- *A teljes idős fizikai foglalkozásúak kategóriájából kilépők két csoportja – nevezetesen a szellemi pályára kerülők és a munkájukat elvesztők – karakteresen eltérő lakásviszonyok között éltek, tekintve, hogy az utóbbiak körében kétszer annyian (24%) laktak szűk, illetve nem összkomfortos lakásokban, mint az előbbiek közül (12%). E két pólust képviselő kategória között helyezkedtek el azok, akik mindkét időpontban fizikai foglalkozásúak voltak, illetve azok, akik időközben nyugdíjba mentek.*
- *A munkanélküli létből kikerülők lakásmutatói számottevően kedvezőbbek voltak, mint a munkanélküli léthelyzetbe bentragadóké (előbbiek 44, utóbbiak 58%-a élt nem összkomfortos lakásban).*
- *Hasonló tendenciát lehetett megfigyelni a gyermekgondozási szabadságot igénybe vevő népesség körében, hiszen a munka világába visszatérők csoportjában 27%-ot tett ki a nem összkomfortos lakásban élők aránya, míg a tartósan gyermekgondozási szabadságon levők (58%), valamint az e státusból a munkanélküli létbe kényszerülők esetében (61%) ez az érték sokkal magasabb volt. Mindez arra utal, hogy – más csoportokhoz hasonlóan – a gyermekgondozási szabadságon levők is igen heterogén tömböt alkotnak.*
- *A fenti három esettől eltérő összefüggést tapasztaltunk a tartósan szellemi pályán levők, illetve onnan a fizikai foglalkozásúak kategóriájába kilépők összehasonlítása során. Kiderült, hogy ez utóbbi kategóriába tartozók kedvezőtlen mobilitása nincs összefüggésben a lakásviszonyok alapvető indikátorainak alakulásával.*

¹⁸ A megfelelésen – a lakók számát is figyelembe véve – a lakás szűkösségét, illetve tágasságát értjük.

6. táblázat

A szűk és a nem összkomfortos lakásban élők aránya 2005-ben, a munkaerő-piaci mobilitás kategóriái szerint

Kategóriák	(%)	
	Szűk	Nem összkomfortos lakásban élők
Mindkét évben szellemi foglalkozású	6,0	22,4
Szellemiből teljes idős fizikai foglalkozású	8,0	22,2
Szellemiből nyugdíjas	2,0	22,1
Mindkét évben teljes idős fizikai foglalkozású	14,3	39,1
Teljes idős fizikai foglalkozásából szellemi foglalkozású	12,1	24,7
Teljes idős fizikai foglalkozásából munkanélküli vagy eltartott	24,0	48,9
Teljes idős fizikai foglalkozásából nyugdíjas	9,7	38,5
Mindkét évben vállalkozó	7,1	20,5
Vállalkozóból teljes idős alkalmazott	9,6	14,3
Legalább az egyik időpontban részidős fizikai foglalkozású	20,3	49,6
2001-ben rokkantnyugdíjas	12,3	51,2
2001-ben öregségi (özvegyi) nyugdíjas	5,8	52,1
Mindkét évben munkanélküli vagy eltartott	30,4	58,3
Munkanélküliből, eltartottból teljes idős foglalkoztatott	18,3	43,5
Munkanélküliből, eltartottból nyugdíjas	13,1	54,6
Mindkét évben gyermekgondozási szabadságon levő	46,8	57,7
Gyermekgondozási szabadságon levőből teljes idős foglalkoztatott	17,0	27,3
Gyermekgondozási szabadságon levőből munkanélküli vagy eltartott	42,0	60,5
Teljes idős foglalkoztatottból gyermekgondozási szabadságon levő	28,0	33,2
Egyéb	21,1	35,5
Összesen	12,6	41,1

Itt térünk vissza a hipotézisként/kérdésként megfogalmazottakra: igazolható-e, hogy a munkaerő-piaci mobilitás középtávon megfigyelhető jellemzői kapcsolatba hozhatók az egész életútra jellemző anyagi-egzisztenciális helyzettel? Úgy véljük, hogy az életciklus bizonyos szakaszában levők esetében igenlő választ lehet adni. *Tömören fogalmazva, az egyének munkaerő-piaci dinamikája mögött – hol látensen, hol nyíltan, – hosszabb távon is viszonylag jól elkülönülő élethelyzetek húzódnak meg, ezért joggal feltételezhetjük, hogy e dinamika – az érintett életciklusban levőknél – indikátora lehet a teljes életpályának.*

Megerősíti feltételezésünket az a tény, hogy az egyes kategóriákban – az életpálya egésze során – előforduló munkanélküliség nagyon eltérő gyakoriságot mutat. (Az erre vonatkozó részletes adatokat a 2. sz. melléklet táblája mutatja be.) Így például a mindkét évben szellemi pályán levőknél mindössze egyötöd körül alakult azoknak a hányada, akik munkaerő-piaci karrierje legalább egy alkalommal megszakadt, ugyanakkor

- a teljes idős fizikai foglalkozásból munkanélkülivé váltak között 56%,
- a mindkét évben munkanélkülieknél 100% ugyanez az arány.

A lakásindikátorokban tükröződő lakáshelyzetet alapvetően nem a középtávon megfigyelt munkaerő-piaci mobilitás eredménye, hanem az egyén teljes korábbi felhalmozási tevékenységéé. A mobilitás jellege csak indikátora lehet e hosszabb távú életpályának. Ám ez azt is jelenti, hogy *a fenti megállapítás alapvetően csak azokra a személyekre, illetve háztartásokra vonatkozóan igaz, amelyek túl vannak a felhalmozási pályáiv csúcsán, mert a fiatalabb korosztályoknak még van lehetőségük az életkörülményeik javítására.*

Háztartásban élők

A háztartások összes felnőtt tagjának gazdaságiaktivitás-váltását figyelembe véve a lakásindikátorokkal való összefüggésről a következő fontosabb vonásokat lehet kiemelni (7. sz. tábla):

- Viszonylag kedvezőtlenek a mutatói azoknak a háztartásoknak, *amelyeknek 2001-ben egy foglalkoztatott tagja volt, 2005-ben pedig vegyes kategóriába kerültek át.* A nem összkomfortos lakásokban élők hányada körükben 51%-ot tett ki, míg amelyeknek mindkét évben egy foglalkoztatott tagja volt, 39%-os volt ugyanez az arány.
- Hasonló tendenciát figyelhetünk meg azokban a háztartásokban, *amelyek 2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas kategóriához tartoztak, 2005-ben pedig a vegyesbe.* Körükben is 51%-ot tett ki a nem összkomfortos lakásban élők részaránya, míg ahol változatlan maradt az aktivitási összetétel vagy ahol a nyugdíjas helyett egy újabb foglalkoztatott lépett be a háztartásba, ott ugyanez az érték 34–41% között mozgott.
- Azoknak a háztartásoknak is rosszak a lakásviszonyai, *amelyekben 2001-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő élt, majd 2005-ben a vegyes kategóriába kerültek: közülük 57% lakott nem összkomfortos lakásban.* Ahol viszont a gyermekgondozási szabadságon levő vissza tudott térni a munkájához, ott 20% ugyanez az arány. A laksűrűség tekintetében is hasonló különbségek jelentek meg.
- *A periférikus helyzet különböző fokozatait figyelhetjük meg azokban a kategóriákban, amelyekben 2001-ben csak munkanélküliek alkották a háztartást.* A társadalmi hierarchia alsó szintjét képezik azok a háztartások, amelyekben mindkét évben munkanélküliek éltek, körükben 77%-ot tett ki a nem összkomfortos lakásban lakók hányada. Ahol viszont legalább egy személynek sikerült munkát találnia, ott 59%-os ez az arány.
- A fentiekől eltérő tendenciát lehetett megfigyelni, ha a háztartásban *2001-ben két foglalkoztatott volt, majd 2005-ben az érintettek a vegyes kategóriába kerültek,* mert körükben 34%-ot ért el a nem összkomfortos lakásban élők hányada, míg a hasonló induló helyzetű, ám 2005-ben egy vagy két foglalkoztatottat felmutató kategóriákban 25–36% között mozgott ugyanez az érték, a különbségek tehát nem jelentősek. Az ilyen és hasonló esetekben feltételezhető, hogy a szóban forgók zöme már túljutott a felhalmozási időszak csúcsán, ezért a lehetséges kedvezőtlen váltás nem a teljes életciklusra jellemző törékeny munkaerő-piaci karrier megnyilvánulása volt, hanem a családi életpálya hanyatló szakaszáé.

7. táblázat
A szűk és a nem összkomfortos lakásban élők aránya 2005-ben, a gazdaságiaktivitás-váltás háztartási szintű kategóriái szerint

Kategóriák	(%)	
	Szűk	Nem összkomfortos lakásban élők
Mindkét évben 1 foglalkoztatott	6,5	38,8
2001-ben 1, 2005-ben 2 foglalkoztatott	9,3	37,5
2001-ben 1 foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	17,2	51,1
2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben 2 foglalkoztatott	14,6	44,4
2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	17,0	40,9
Mindkét időpontban 1 foglalkoztatott + nyugdíjas	7,1	40,9
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben 2 foglalkoztatott	16,5	32,4
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas	6,0	34,3
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	20,5	50,8
Mindkét időpontban 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	34,4	39,3
2001-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben 2 foglalkoztatott	10,1	19,9
2001-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben vegyes kategória	39,8	56,9
Mindkét időpontban legalább 2 foglalkoztatott	9,9	24,8
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas	7,2	30,2
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	20,0	36,0
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	17,1	33,8
Mindkét időpontban csak munkanélküli (eltartott)	42,9	77,3
2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább 1 foglalkoztatott	21,0	58,5
2001-ben munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	40,1	76,7
Mindkét időpontban 1 nyugdíjas	2,5	61,0
2001-ben 1, 2005-ben 2 nyugdíjas	6,5	70,5
2001-ben 1 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	20,4	57,9
Mindkét időpontban 2 nyugdíjas	1,6	51,4
2001-ben 2 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	15,8	42,1
Egyéb	33,0	46,9
Összesen	12,6	41,1

3. 3. 2. A lakásfenntartással kapcsolatos terhek

Egyének

E fejezetben a munkaerő-piaci mobilitás és a lakásfenntartással kapcsolatosan megjelenő gondok közötti összefüggéseket vizsgáljuk, tehát – az előbbi fejezettől eltérően – itt rövid távon megragadható jelenségekről lesz szó.

A lakásfenntartásra vonatkozóan egy objektív indikátort, a közüzemi díjhátralékosok arányát, valamint egy szubjektív indikátort, a lakásfenntartással kapcsolatosan érzékelt anyagi

megterhelés mutatóját választottuk ki (azoknak az arányát, akiknek a lakásfenntartás nagy megterhelést jelent). A kettő egybevetésével megállapítható volt, hogy azok – követve a munkaerő-piaci mozgást tükröző indikátor alakulását – többnyire együtt mozognak, ezért külön-külön való elemzésüktől eltekintettünk. A kiragadható főbb tendenciák (8. sz. tábla) a következők:

- *Számottevő különbséget lehet kimutatni a stabilan szellemi pályán levők, illetve onnan a fizikai foglalkozásúak kategóriájába kerülők között, tekintve, hogy ez utóbbiak körében kétszer akkora (14%) a díjhátralékosok hányada, mint az előbbiekében (7%).*
- *A mindkét évben fizikai foglalkozású kategóriához tartozók körében csupán feleannyi (13%) a díjhátralékosok aránya, mint az időközben munkanélkülivé váltak között (25%). Érdekes módon a szellemi pályára való átkerülés esetén csak minimális eltérés mutatkozik azokhoz képest, akik mindkét évben a fizikai foglalkozásúakhoz tartoztak.*
- *Csak kismértékben tér el a vállalkozói státusukat fenntartók (9%) és az időközben alkalmazotti pozícióba lépők (12%) mutatójának értéke.*
- *A munkanélküliként indulók közül az időközben munkát találók körében érzékelhetően alacsonyabb a díjhátralékosok hányada (18%), mint azok körében, akik megmaradtak eredeti kategóriájukban (27%).*
- *A leginkább hátrányos helyzetűek közé tartoznak a tartósan gyermekgondozási szabadságon levők is, illetve az azt követően munkanélkülivé válók, miután körükben 29–30%-ot ér el a díjhátralékosok hányada. A munkába álló társaik esetében 17%-os ugyanez az arány.*

Az adatok tehát viszonylag szoros összefüggést mutatnak a munkaerő-piaci mobilitás és a lakásfenntartással kapcsolatosan aktuálisan felmerülő anyagi gondok között: *kedvező irányú mobilitás esetén csökkennek az anyagi természetű gondok, ellenkező esetben viszont elmélyülnek. Az előző fejezetben elmondottaktól eltérően itt a mobilitás jellege és az anyagi természetű gondok megjelenése között közvetlen összefüggés is lehetséges, hiszen a kedvezőtlen státuszváltásnak rövid távon is hatása lehet a megélhetésre.*

8. táblázat

A lakásfenntartással kapcsolatosan megjelenő terhek 2005-ben, a munkaerő-piaci mobilitás egyéni szintű kategóriái szerint

Kategóriák	Közüzemi díjhátralék volt	A lakásfenntartás költsége nagy megterhelést jelent (%)
Mindkét évben szellemi foglalkozású	6,9	16,2
Szellemiből teljes idős fizikai foglalkozású	14,0	20,9
Szellemiből nyugdíjas	5,1	16,4
Mindkét évben teljes idős fizikai foglalkozású	13,0	24,0
Teljes idős fizikai foglalkozásúból szellemi foglalkozású	10,7	18,2
Teljes idős fizikai foglalkozásúból munkanélküli vagy eltartott	24,7	42,3
Teljes idős fizikai foglalkozásúból nyugdíjas	9,2	23,9
Mindkét évben vállalkozó	9,4	14,1
Vállalkozóból teljes idős alkalmazott	11,7	18,6
Legalább az egyik időpontban részdíjs fizikai foglalkozású	20,6	31,1
2001-ben rokkantnyugdíjas	16,3	32,1
2001-ben öregségi (özvegyi) nyugdíjas	5,4	22,4
Mindkét évben munkanélküli vagy eltartott	27,2	41,5
Munkanélküliből, eltartottból teljes idős foglalkoztatott	17,9	28,5
Munkanélküliből, eltartottból nyugdíjas	14,6	33,7
Mindkét évben gyermekgondozási szabadságon levő	28,9	32,3
Gyermekgondozási szabadságon levőből teljes idős foglalkoztatott	16,6	18,1
Gyermekgondozási szabadságon levőből munkanélküli vagy eltartott	29,9	38,3
Teljes idős foglalkoztatottból gyermekgondozási szabadságon levő	11,7	20,1
Egyéb	18,8	26,0
Összesen	12,1	24,3

Háztartásban élők

A háztartási szintű mobilitási kategóriák alapján kibontakozó kép – tendenciáját tekintve – hasonlatos ahhoz, mint amit az egyéni szintűnél tapasztaltunk, nevezetesen kedvező mobilitás esetén csak mérsékeltek a lakásfenntartással kapcsolatos anyagi gondok, hátrányos változás esetén viszont felerősödnek. Az erre vonatkozó főbb jellemzők (9. sz. tábla) a következők:

- Azokban a háztartásokban, amelyekben 2001-ben egy foglalkoztatott volt, 2005-re viszont a vegyes kategóriába kerültek, ott a díjhátralékosok hányada közel duplája (25%) volt annak mint ahol státusváltás nem történt (13%). Meglepő, hogy ahová a korábbi egy foglalkoztatott mellé egy újabb lépett be, ott a díjhátralékosok aránya nem lett alacsonyabb.
- Kedvezőtlenül alakult a mutató értéke azokban a háztartásokban, amelyekben 2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas élt, majd 2005-re a vegyes kategóriába kerültek, mert körükben kétszer akkora (19%) volt a díjhátralékosok aránya, mint ahol ez az összetétel nem változott (8%).

- Hasonló tendencia mutatkozott ott is, ahol 2001-ben egy foglalkoztatott mellett gyermekgondozási szabadságon levő élt, majd 2005-ben a vegyes kategóriába léptek: körükben 34%-os volt a díjhátralékosok hányada, míg azok esetében, akik megmaradtak eredeti kategóriájukban, a mutató értéke 19% volt. Itt is meglepetéssel tapasztalhatjuk, hogy ahol a gyermekgondozási szabadságról visszatérő munkába állt, a mutató értéke csak kissé alacsonyabb (12%).
- A 2001-ben csak munkanélküliekből álló háztartásokban nem hozott jelentős változást ha, 2005-ben a háztartás egy tagja már foglalkoztatott volt: a vizsgált mutató értéke (29%) alig különbözött attól, amit a változatlan összetételű háztartásokban mértünk (25%).

9. táblázat

A lakásfenntartással kapcsolatosan megjelenő terhek 2005-ben, a gazdaságiaktivitás-váltás háztartási szintű kategóriái szerint

Kategoriák	A	
	Közüzemi díjhátralék volt	lakásfenntartás költsége nagy megterhelést jelent
Mindkét évben 1 foglalkoztatott	13,0	20,7
2001-ben 1, 2005-ben 2 foglalkoztatott	17,7	19,0
2001-ben el foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	25,2	38,3
2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben 2 foglalkoztatott	16,9	22,5
2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	18,7	23,9
Mindkét időpontban 1 foglalkoztatott + nyugdíjas	8,0	24,8
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben 2 foglalkoztatott	9,9	23,0
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas	6,8	25,9
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	19,2	37,0
Mindkét időpontban 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	16,9	14,2
2001-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben két foglalkoztatott	12,3	16,5
2001-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben vegyes kategória	33,9	30,6
Mindkét időpontban legalább 2 foglalkoztatott	7,8	18,0
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas	9,6	19,5
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	7,5	14,9
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	13,7	29,3
Mindkét időpontban csak munkanélküli (eltartott)	24,8	32,0
2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább 1 foglalkoztatott	28,9	39,2
2001-ben munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	34,5	42,3
Mindkét időpontban 1 nyugdíjas	6,5	28,6
2001-ben 1, 2005-ben 2 nyugdíjas	6,5	25,6
2001-ben 1 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	18,9	39,7
Mindkét időpontban 2 nyugdíjas	4,7	16,9
2001-ben 2 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	17,1	28,7
Egyéb	22,8	37,9
Összesen	12,1	24,3

3.4. Depriváció munkaerő-piaci csoportok szerint

Az elemzés céljára kiválasztott aggregált deprivációs mutatók – a korábbi egyedi indikátorokhoz képest – komplexebben tudják érzékeltetni az egyes társadalmi kategóriák közötti távolságot, ennek következtében áttekinthetőbb képet tudnak adni a társadalmi egyenlőtlenségekről, illetve a különböző mobilitási lépések tényleges következményeiről is.

Kétféle mutatót alakítottunk ki. Az egyik, az *objektív indikátor* a jövedelmi szegénység, valamint a lakással, és annak felszereltségével kapcsolatos hátrányos helyzetet próbálja egybesűríteni. Ennek egyes értékei külön-külön jelzik, hogy csak az egyik vagy csak a másik, esetleg mindkét dimenzióban együttesen jelenik-e meg depriváció. Miután depriváltak azokat tekintettük, akik hátrányos helyzete legalább egy dimenzióban megjelent, számukat az aggregált indikátor közel egyharmaddal (26%) magasabbnak mutatta, mint a jövedelmi szegényekét (18,5%).

A *szubjektív* indikátor az életkörülmények–életmód 9 különböző elemében párhuzamosan megjelenő deprivációt igyekszik nyomon követni. Ebből a nézőpontból azokat tekintettük depriváltak, akik az életmód 9 számba vett megnyilvánulása közül legfeljebb csak egyet tudtak maguknak megengedni.

3. 4. 1. Egyének

Az objektív, tehát a szegénység típusát érzékeltető, valamint a szubjektív indikátorok értékeinek mozgása többé-kevésbé követte a mobilitási utak által determinált valószínűségi értékeket. Az egyik kivételt a mindkét évben vállalkozói pozícióban levők képezték, akik esetében a tisztán jövedelmi szegénységben élők hányada (27%) több mint háromszor akkora volt, mint amekkorát az életkörülmények szubjektív indikátoránál (8%) lehetett megfigyelni (10. sz. tábla). Ezt a különbséget a jövedelmek erőteljes alulbecslése magyarázza.

További *három kategóriát azért érdemes kiemelni, mert esetükben az objektív indikátor értékei igen komoly mértékben meghaladták a szubjektív típusait.* Ezek a következők:

- gyermekgondozási szabadságon levőből eltartott vagy munkanélküli lett,
- mindkét évben munkanélküli vagy eltartott volt,
- mindkét évben gyermekgondozási szabadságon volt.

Az ide soroltak jelentős hányadáról elmondható, hogy bentragadt a szegénységben, a rossz jövedelmi pozíció mellett erre utal életútjuk is.

A hátrányos helyzet szerinti rangsorban szorososan az előbbieket követik két további csoport: az egyik a fizikai foglalkozásból munkanélküli létbe kerülők kategóriája, amely a szegény rétegek újratermelődésének egyik legjelentősebb forrása, a másik a munkanélküli státusból nyugdíjba kerülők csoportja.

	Depriváltak aránya az adott kategórián belül (%)	
	Szubjektív	Objektív *
Gyermekgondozási szabadságon levőből eltartott vagy munkanélküli lett	29,7	71,2
Mindkét évben munkanélküli vagy eltartott	45,8	62,1
Mindkét évben gyermekgondozási szabadságon levő	24,8	57,2
<hr/>		
Fizikai foglalkozásból munkanélküli lett	40,3	46,0
Munkanélküliből nyugdíjas lett	31,7	46,9

* A jövedelmi, valamint a lakással és annak felszereltségével kapcsolatos deprivációnak legalább egyik elemében érintett.

3. 4. 2. Háztartásban élők

Szembetűnő, hogy a háztartási szintű mobilitás felől nézve a depriváció szélső értékei közötti különbség sokkal kisebb (az objektív indikátor esetében 8-szoros, a szubjektívénél 5-szörös), mint egyéni szinten mérve (14-szeres, illetve 10-szeres). Ez arra enged következtetni, hogy *a háztartás egésze bizonyos mértékig kiegyensúlyozó szerepet tölt be, azaz nem engedi a végletekig sem a lecsúszást, sem a túlzottan kiugró helyzetet* (11. sz. tábla). Mindezt figyelembe véve az itt vizsgált deprivációs indikátorok – a korábban ismertekhez képest – plasztikusabban mutatják az anyagi-egzisztenciális helyzetben megjelenő tagozódást.

Az egyes fontosabb tendenciák a következők:

- A leginkább kedvező helyzetben azok a háztartások voltak, amelynek mindkét évben két foglalkoztatott, illetve amelynek 2001-ben egy foglalkoztatott és egy nyugdíjas, 2005-ben két foglalkoztatott tagja volt. E kategóriák esetében mindkét deprivációs mutató 9–12% körül alakult. A másik pólust azok a háztartások alkották, amelyekben mindkét évben csak munkanélküli élt, miután közel háromnegyed részüknél megjelent az objektív depriváció legalább egy eleme.
- Általános vonás, hogy azokban a háztartásokban, amelyek *2005-re a vegyes kategóriába kerültek*, a deprivációs mutatók értékei az átlagnak két, sőt háromszorosát is elérték.
- A kedvező irányú mobilitás jótékony hatást fejtett ki: így például azokban a háztartásokban, *amelyekben 2001-ben csak munkanélküli élt, 2005-re viszont az egyik háztartástag talált munkát*, ott az objektív deprivációs indikátor értéke 45%-ot tett ki, amelyekben nem történt státusváltás, ugyanaz az arány 73% volt. Hasonló tendenciát lehetett megfigyelni a szubjektív mutató esetében is.
- Sajátosan alakult azon háztartások helyzete, *amelyek 2001-ben egy foglalkoztatott mellett egy gyermekgondozási szabadságon levőből álltak, 2005-ben viszont már két foglalkoztatottból*: az objektív indikátor értéke esetükben feleakkora (17%) volt, mint a változatlan összetételűek körében (37%), miközben a szubjektív mutató hasonlóan (12%) mutatkozott. Ez esetben is arról lehet szó, hogy a gyermekgondozási szabadságot követő munkába állás után az érintett háztartásoknak a korábban elhalasztott beruházásokat kellett finanszírozniuk, ezért számos, az életkörülmények komfortossága szempontjából fontos elemre már nem jutott forrás. Következésképpen saját helyzetüket hasonlóan értékelték, mint akik háztartásának aktivitási összetétele nem változott.
- Némileg meglepően alakult *az eredetileg egy nyugdíjasból álló háztartások helyzete*, mert akár egyedül maradtak, akár hasonló státusú társat találtak, deprivációs indikátoruk alapvetően hasonló értéket mutatott.

10. táblázat
A szegénység típusa és a szubjektív depriváció 2005-ben, a munkaerő-piaci mobilitás egyéni szintű kategóriái szerint

Kategóriák	Objektív depriváció					1+2+3	Szubjektív depriváció
	1. jövedelmi+ lakással és felszerelt- séggel kapcsolatos	2. csak jövedelmi	3. csak lakással és felszerelt- séggel kapcsolatos	4. nem deprivált	összesen		
Mindkét évben szellemi foglalkozású	0,1	3,6	1,6	94,8	100,0	5,2	5,6
Szellemiből teljes idős fizikai foglalkozású	0,7	8,9	0,9	89,6	100,0	10,4	14,1
Szellemiből nyugdíjas	-	9,9	2,3	87,8	100,0	12,2	7,4
Mindkét évben teljes idős fizikai foglalkozású	1,4	12,9	7,2	78,6	100,0	21,4	18,9
Teljes idős fizikai foglalkozásúból szellemi foglalkozású	1,1	10,4	2,9	85,6	100,0	14,4	11,9
Teljes idős fizikai foglalkozásúból munkanélküli vagy eltartott	10,7	30,4	4,9	54,0	100,0	46,0	40,3
Teljes idős fizikai foglalkozásúból nyugdíjas	2,0	13,0	8,9	76,2	100,0	23,8	24,8
Mindkét évben vállalkozó	1,9	23,5	1,1	73,4	100,0	26,6	7,8
Vállalkozóból teljes idős alkalmazott	0,6	10,9	0,4	88,1	100,0	11,9	4,5
Legalább az egyik időpontban részidős fizikai foglalkozású	11,4	17,3	8,3	63,0	100,0	37,0	27,1
2001-ben rokkantnyugdíjas	10,2	16,9	9,4	63,4	100,0	36,6	31,8
2001-ben öregségi (özvegyi) nyugdíjas	4,2	5,0	14,6	76,2	100,0	23,8	23,6
Mindkét évben munkanélküli vagy eltartott	23,7	35,8	3,4	37,1	100,0	62,9	45,8
Munkanélküliből, eltartottból teljes idős foglalkoztatott	4,9	14,7	6,5	73,9	100,0	26,1	16,6
Munkanélküliből, eltartottból nyugdíjas	8,1	28,4	10,4	53,1	100,0	46,9	31,7
Mindkét évben gyermekgondozási szabadságon levő	22,1	33,0	2,1	42,8	100,0	57,2	24,8
Gyermekgondozási szabadságon levőből teljes idős foglalkoztatott	4,0	16,2	22,2	77,5	100,0	22,5	16,4
Gyermekgondozási szabadságon levőből munkanélküli vagy eltartott	19,6	44,3	7,2	28,8	100,0	71,2	29,7
Teljes idős foglalkoztatottból gyermekgondozási szabadságon levő	1,0	27,9	6,3	64,8	100,0	35,2	10,3
Egyéb	6,4	28,4	5,7	59,5	100,0	40,5	25,7
Összesen	5,1	13,4	7,5	74,0	100,0	26,0	20,6

11. táblázat
A szegénység típusa és a szubjektív depriváció 2005-ben, a gazdaságiaktivitás-váltás háztartási szintű kategóriái szerint

Kategóriák	Objektív depriváció					1+2+3	Szubjektív depriváció (%)
	1. jövedelmi+ lakással és felszereltséggel kapcsolatos	2. csak jövedelmi	3. csak lakással és felszerelt- séggel kapcsolatos	4. nem deprivált	összesen		
Mindkét évben 1 foglalkoztatott	2,5	17,0	5,8	74,7	100,0	25,3	16,2
2001-ben 1, 2005-ben 2 foglalkoztatott	2,0	8,1	6,1	83,8	100,0	16,2	12,3
2001-ben 1 foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	11,1	30,9	6,9	51,1	100,0	48,9	36,1
2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben 2 foglalkoztatott	5,3	10,4	10,7	73,5	100,0	26,5	11,1
2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	3,2	42,8	2,6	51,5	100,0	48,5	19,2
Mindkét időpontban 1 foglalkoztatott + nyugdíjas	0,9	8,4	7,6	83,2	100,0	16,8	17,4
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben 2 foglalkoztatott	-	7,0	4,7	88,3	100,0	11,7	9,9
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas	2,5	13,3	5,7	78,4	100,0	21,6	22,9
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	7,4	24,9	8,7	59,0	100,0	41,0	26,3
Mindkét időpontban 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	2,9	32,0	2,1	62,9	100,0	37,1	12,6
2001-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben 2 foglalkoztatott	1,5	14,7	1,4	82,5	100,0	17,5	12,1
2001-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben vegyes kategória	17,7	42,5	5,2	34,6	100,0	65,4	29,2
Mindkét időpontban legalább 2 foglalkoztatott	0,2	5,3	3,0	91,5	100,0	8,5	9,0
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas	3,4	17,8	4,1	74,7	100,0	25,3	18,1
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	-	32,5	3,8	63,8	100,0	36,2	4,3
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	3,2	19,7	5,7	71,3	100,0	28,7	26,7
Mindkét időpontban csak munkanélküli (eltartott)	38,3	33,7	1,0	27,0	100,0	73,0	53,4
2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább 1 foglalkoztatott	15,5	19,6	10,3	54,6	100,0	45,4	26,9
2001-ben munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	25,5	42,1	4,4	28,1	100,0	71,9	47,3
Mindkét időpontban 1 nyugdíjas	9,0	7,5	21,9	61,6	100,0	38,4	33,4
2001-ben 1, 2005-ben két nyugdíjas	6,9	11,1	19,7	62,2	100,0	37,8	29,3
2001-ben 1 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	12,0	20,2	7,6	60,3	100,0	39,7	33,3
Mindkét időpontban 2 nyugdíjas	3,2	3,3	11,9	81,6	100,0	18,4	19,6
2001-ben 2 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	9,2	7,1	11,8	71,9	100,0	28,1	32,7
Egyéb	14,4	24,6	5,4	55,6	100,0	44,4	34,6
Összesen	5,1	13,4	7,5	74,0	100,0	26,0	20,6

4. A háztartás-összetétel változásának hatása az életkörülményekre

4. 1. A kialakított kategóriák

A 3.1 fejezetben már tisztáztuk, hogy a háztartás-összetétel megváltozására vonatkozó dinamikus kategóriákat a 2001., illetve a 2005. évi adatok mátrixszerű egybevetése alapján alakítottuk ki. A családmagra épített családgerinc-fogalom segítségével rögzíteni lehetett azt, hogy mikor beszélhetünk mindkét évben azonos, illetve nem azonos háztartásokról. *Azonosnak azt a formációt tekintettük, amikor – a család alapszerkezetét biztosító – családgerinc változatlan marad, vagy változik ugyan, azonban az ott maradó személyek körében megtaláljuk a szűken vett családmagot.* Ilyen jellegű változásnak minősítettük – többek között – az olyan eseteket, amikor a házaspár felnőtt gyereke kilépett a háztartásból, vagy például ha a gyermekes házaspár korábban a nagyszülőkkel élt, de időközben különköltöztek, vagy esetleg egyik vagy mindkét nagyszülő meghalt. Az ilyen típusú változások mellett a családfenntartás szempontjából fontos családmag megmarad.

12. táblázat
A háztartás-összetétel változása alapján kialakított mobilitási kategóriák megoszlása
1. sz. változat

Mobilitási kategóriák	Súly nélkül	Súlyozva
1. Mindkét időpontban házaspár ¹⁹	13,1	10,2
2. A házaspárnak gyereke született	1,2	1,2
3. Házaspárból egyedülálló	1,6	1,6
4. Mindkét időpontban házaspár gyerekekkel	38,0	41,4
5. Házaspár gyerekekkel kategóriából házaspár	3,2	3,1
6. Házaspár gyerekekkel kategóriából 1 szülő gyerekekkel	2,5	2,7
7. Házaspár gyerekekkel kategóriából egyéb egycsaládos	1,5	1,3
8. Mindkét időpontban 1 szülő gyerekekkel	5,1	5,1
9. 1 szülő gyerekekkel kategóriából házaspár gyerekekkel	0,9	0,9
10. 1 szülő gyerekekkel kategóriából egyedülálló	0,7	0,7
11. Mindkét időpontban egyedülálló	6,0	6,0
12. Mindkét időpontban egyéb egycsaládos	5,3	4,8
13. Egyéb egycsaládos kategóriából házaspár gyerekekkel	1,7	1,9
14. Egyéb egycsaládos kategória	3,8	3,6
15. Legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos	15,4	15,5
Összesen	100,0	100,0
N	13 947	

Az azonosság megállapítása azért volt fontos, mert *csak ekkor lehet háztartási szinten értelmezni az összetételre vonatkozó mobilitást, a nem azonos háztartások esetében pedig csak azt rögzíthetjük, hogy 2005-ben az induló évhez viszonyítva milyen háztartási konfigurációban élt az illető személy.*

¹⁹ Az élettársi kapcsolatban élőket a házaspárok közé soroltuk.

Az induláskor fennálló összetételt (és az elemszámokat is) figyelembe véve egy 15 kategóriás sémát alakítottunk ki, amelynek részletes módszertani leírását a 4. és az 5. melléklet tartalmazza.

A mintában levők több mint kétharmada esetében a háztartásban minden személy azonos volt, további 11%-nál történt ugyan változás, de a családmag maradt, és közel egyötöd volt azon személyek hányada, ahol bonyolultabb, gyakorta meglehetősen vegyes típusú konfigurációk mutatkoztak. Azt lehet tehát mondani, hogy a minta mintegy négyötödénél a mozgások háztartási szinten jól nyomon követhetők, és csupán a 14. és a 15. sz. kategória esetében nem lehet kimutatni a pontos mozgásirányt. (Ez utóbbiak esetében csak azt tudjuk, hogy legalább egy, mindkét évben azonos személy mellett legalább egy nem azonos személy is élt a háztartásban.) (12. sz. tábla, 1.sz. változat)

Az 1. sz. változatként megnevezett táblázatokban a népszámlálási logika szerint képeztük a dinamikus háztartási kategóriákat. E szerint azok a nőtlen, hajadon személyek számítanak gyermeknek, akiknek a családi állásánál a gyermek bejegyzés szerepel. A 2. sz. változatban pedig az életciklusban bekövetkezett mozgások, illetve ezeknek az életkörülményekre gyakorolt hatásának árnyaltabb megközelítése érdekében – a gyermekes házaspárok/élettársak, valamint az egy szülő gyermekkel kategória esetében – a *gyermek száma és életkora alapján további bontást végeztünk*: egyrészt külön vettük a 18 éves és fiatalabb, valamint az ennél idősebb gyermekeket, másrészt külön csoportba kerültek az egy-, a két-, illetve a három- és több gyermekes háztartások.

4.2. Jövedelmi helyzet

Itt is együttesen mutatjuk be a jövedelmi helyzetre vonatkozó objektív, illetve szubjektív indikátorokat, mert a párhuzamos adatsorokkal jól illusztrálhatók az ebben rejlő különbségek. Előfordultak ugyanis olyan esetek, amikor a magas szegénységi ráta mellett viszonylag kedvezően alakultak a szubjektív jelzőszámok, ám találhattunk példát ennek az ellenkezőjére is. Feltehető, hogy a tényleges helyzet megítélését a mobilitási életút jellege jelentős mértékben befolyásolta.

Ezt is figyelembe véve, akár véletlen egybeesésnek is tekinthetnénk, hogy népesség egészére számított szegénységi ráta (14%) és a nagy nehézségekkel élők aránya szinte megegyezik, hiszen a 15 mobilitási kategória közül csupán hét esetben figyelhetjük meg az említett két indikátor értékeinek viszonylagos együttjárását (13.1–13.2. tábla).

Erre vonatkozóan a következőket emelhetjük ki:

- A 2001-ben *csak házaspár alkotta családok* körében csak abban az esetben lett viszonylag magas a szegénységi küszöb alatt, illetve a nagy nehézségekkel élők hányada (12, illetve 19%), ha az egyik fél 2005-re egyedül maradt. Ha időközben születetés vagy visszaköltözés révén gyerek lépett be a háztartásba, akkor a szegénységi küszöb alatt, illetve a nagy nehézségekkel élők aránya sem tért el azok esetétől, akinél kategóriaváltás nem történt.
- *A házaspár gyermekkel* típusú családok életében a válás (vagy az esetek kisebbik részében özvegyülés) drasztikus következményekkel járt, mert az ily módon egy szülő gyerekkel kategóriába kerülők csoportjában meglehetősen magas (29%) a szegénységi küszöb alatt élők hányada. Abban az esetben, ha az utolsó gyermek is kilépett a

családból, akkor a szegénységi ráta értéke – a kereső/eltartott arány kedvező alakulásának köszönhetően – mintegy egyharmada (5%) volt annak ami, a mindkét évben házaspár gyermekkel kategóriában mutatkozott (17%).

- *A gyermekek száma és életkora* alapvető mértékben befolyásolta a jövedelmi helyzetet, hiszen ahol *mindkét évben csak 19 év alatti gyermek élt*, ott az egygyerekeseknél 13%, a kétgyerekeseknél 18%, a három- és több gyerekeseknél 41% volt a szegénységi küszöb alatt élők aránya. Ez utóbbiak tartoztak a legszegényebbek közé.

A gyermekek életkorának előrehaladtával – döntően a feleség munkábaállásának köszönhetően – javul az anyagi helyzet, mivel abban a háztartásban, amelyekben *mindkét évben csak 19 éves és idősebb gyermek élt*, az egygyerekeseknél 9%, a kétgyerekeseknél 6% volt ugyanez az arány. Sőt azon három- és több gyerekesek esetében is, akik mindkét évben legalább két 19 éves és idősebb gyermeket neveltek, viszonylag alacsonyabb (17%) értéket mutatott a szegénységi ráta.

Érdemes azt is kiemelni, hogy az egygyerekesből kétgyerekesé váló háztartások körében a szegénységi küszöb alatt élők hányada ugyanannyi (12%) volt, mint a mindkét évben egy kiskorút nevelők között. Azokban a háztartásokban viszont, amelyekben a meglévő két kiskorú mellé megérkezett a harmadik, a szegénységi ráta 31%-ra ugrott. Ez arra enged következtetni, hogy *az elszegényedés kockázata a harmadik gyermek vállalásával vesz döntő fordulatot*.

- *Az egy szülő gyerekekkel* típusú családok életében is meghatározó az összetétel-változás, ám az összefüggések nem a várt módon alakultak.

Így például a szegénységi küszöb alatt élők hányadán nem javított az a körülmény, hogy a korábban gyermekét egyedül nevelő személy időközben párt talált magának. (A ráta értéke 18% volt.) Tény viszont, hogy szubjektív indikátoruk sokkal kedvezőbben alakult (12%), mint a változatlanul egyszülős háztartásban élőké (21%). Ez arra utalhat, hogy a családi státusz kedvező fordulatának a lélektani hatása erőteljesebb, mint a tényleges anyagi hozadéka.

A gyermekek életkora ennél a családi formációnál is döntően hat az anyagi helyzetre: a mindkét évben egy kiskorút nevelő egyedülállók körében 23%, a mindkét évben egy 19 éves vagy ennél idősebb gyermekkel élőkénél 9% volt a szegénységi küszöb alatt élők hányada.

- *A mindkét évben egyedülállók* között a szegénységi küszöb alatt élők aránya nem túlzottan magas (7%), ugyanakkor a szubjektív indikátor értéke ennek a kétszerese (14%), ami ez esetben is azt jelzi, hogy a bizonyos élethelyzetekből fakadó hátrányok felerősíthetik az egyébként is jelentkező megélhetési nehézségeket.

13.1. táblázat
A jövedelmi helyzet objektív és szubjektív indikátorai 2005-ben,
a háztartás-összetétel változása szerint
1. sz. változat

Kategóriák	Szegénységi ráta	Nagy nehézségekkel élők	Váratlan kiadást nem tudnának finanszírozni (%)
1. Mindkét időpontban házaspár	3,9	5,7	49,4
2. Házaspárból házaspár gyerekekkel	4,0	3,3	26,2
3. Házaspárból egyedülálló	12,2	19,0	67,8
4. Mindkét időpontban házaspár gyerekekkel	17,2	12,5	52,7
5. Házaspár gyerekekkel kategóriából házaspár	5,4	6,1	43,6
6. Házaspár gyerekekkel kategóriából 1 szülő gyerekekkel	26,7	24,3	66,5
7. Házaspár gyerekekkel kategóriából egyéb egycsaládos	8,3	15,3	57,4
8. Mindkét időpontban 1szülő gyerekekkel	14,4	21,2	70,3
9. 1 szülő gyerekekkel kategóriából házaspár gyerekekkel	17,5	11,6	57,1
10. 1 szülő gyerekekkel kategóriából egyedülálló	13,8	26,6	72,8
11. Mindkét időpontban egyedülálló	6,8	13,9	64,4
12. Mindkét időpontban egyéb egycsaládos	9,2	9,1	47,4
13. Egyéb egycsaládos kategóriából házaspár gyerekekkel	25,6	21,7	54,6
14. Egyéb egycsaládos kategória	9,7	14,1	59,7
15. Legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos	15,3	17,9	63,1
Összesen	13,8	13,5	55,8

13.2 táblázat
A jövedelmi helyzet objektív és szubjektív indikátorai 2005-ben, a háztartás-összetétel
változása szerint
2. sz. változat

Kategóriák	Szegénységi ráta	Nagy nehéz- ségekkal élők	Váratlan kiadást nem tudnának finanszí- rozni (%)
1. Mindkét évben házaspár	3,9	5,7	49,4
2. Házaspárból házaspár gyerekekkel	4,0	3,3	26,2
3. Házaspárból egyedülálló	12,2	19,0	67,8
4. Mindkét évben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel	12,9	8,8	53,8
5. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel	12,3	5,3	46,6
6. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	3,1	7,5	42,2
7. Mindkét évben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	8,8	6,9	45,0
8. 2001-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár	5,2	8,5	51,6
9. Mindkét évben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel	17,5	11,6	48,4
10. 2001-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel	14,5	11,8	45,1
11. 2001-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel	30,8	15,3	57,9
12. Mindkét évben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel	16,3	13,4	60,9
13. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti, és egy 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel	3,1	4,4	41,6
14. Mindkét évben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel	6,1	7,4	48,5
15. 2001-ben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	3,0	5,5	48,0
16. Mindkét évben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel	41,6	27,2	73,8
17. 2001-ben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár legalább egy 19 év alatti és legalább két 19 év feletti gyerekekkel	27,2	21,9	59,1
18. Mindkét évben házaspár legalább egy 19 év alatti és legalább két 19 év feletti gyerekekkel	16,5	26,2	58,0
19. 2001-ben házaspár gyerekekkel , 2005-ben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel	36,0	28,8	71,0
20. 2001-ben házaspár gyerekekkel, 2005-ben egy szülő csak 19 év feletti gyerekekkel	8,3	15,3	57,4
21. 2001-ben házaspár gyerekekkel, 2005-ben házaspár gyerekekkel (4–20. kategóriába nem sorolható)	15,6	9,6	53,2
22. Mindkét évben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel	22,8	28,4	72,2
23. 2001-ben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár gyerekekkel	19,4	11,3	56,3
24. Mindkét évben egy szülő csak felnőtt gyerekekkel	9,2	17,8	66,8
25. Mindkét évben egyedülálló	6,8	13,9	64,4
26. Mindkét évben egyéb egycsaládos	9,2	9,1	47,4
27. 2001-ben egyéb egycsaládos, 2005-ben házaspár gyerekekkel	25,6	21,7	54,6
28. Egyéb egycsaládos esetek	9,9	14,3	57,4
29. Legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos	15,1	17,7	63,0
Összesen	13,8	13,5	55,8

4.3. Lakásviszonyok

Lakásmegfelelőség, összkomfort hiánya

A lakás a háztartás-összetétel változása szerint szűkössé vagy túl tágassá válhat. Az ilyen fordulatok többnyire a *házas pár gyerekekkel* típusú háztartásokban fordulnak elő: az előbbi változat előfordulási aránya 24, míg az utóbbié csupán 2% (14.1. tábla).

A népszámlálási kategória felől közelítve (lásd 4.1) tehát azt lehet mondani, hogy a háztartás-összetétel megváltozása és a lakásviszonyok közötti szorosabb összefüggést alapvetően a *házas pár felnőtt gyerekekkel* típusú háztartásokban lehet megfigyelni, ami érthető is, hiszen a korábbi családmag az életciklusnak egy olyan szakaszába került, amikor kinőtték a lakást, és az érintettek anyagi lehetőségeitől függően valamilyen irányban tovább kell lépniük.

A háztartás-összetétel változását tükröző 2. sz. változat ez esetben is jóval érzékenyebben jellemzi a lakás megfelelőségének a családi életciklus módosulásával összefüggő alakulását (14.2. tábla). Így például a *mindkét évben csak kiskorú gyermeket nevelő háztartásokban a szűk lakásban élők aránya*

- egygyerekeseknél 5%,
- kétgyerekeseknél 12%,
- három- és több gyerekeseknél 42%.

Ha időközben változott a háztartásban élő kiskorúak száma, akkor megugrott a szűkös lakásviszonyok közé szorultak hányada is. Így például, ahol egy helyett két kiskorút neveltek, ott 23%, ahol pedig kettő helyett legalább hármat, ott 53% volt ugyanez az arány.

A lakás mérete az olyan esetekben is gondot okoz, amikor *legalább az egyik évben több család vagy több háztartás élt együtt*, e kategóriában is viszonylag magas (35%) volt a szűkös lakás körülmények között élők aránya.

Ha *a nem összkomfortos lakásviszonyok között élőket* tekintjük, akkor elsősorban a tartósan egyedülállók, illetve azok voltak a legkedvezőtlenebb helyzetben, akik időközben váltak egyedülállóvá. E kategóriák tagjai többnyire olyan idős személyek, akik eleve nem összkomfortos lakásban éltek le életüket. Ám hasonlóan rossz a helyzete azon háztartásoknak, ahol mindkét évben legalább három kiskorú élt, illetve, amelyekben időközben megszületett a harmadik gyerek.

Közüzemi díjhátralék, lakásfenntartási gondok

A lakásfenntartás terhei is összefüggenek a háztartás-összetétel megváltozásával. Jól érzékeltethetőek a különbségek, ha az indulóban *házas pár gyerekekkel* típusról *házas páros* kategóriára váltókat hasonlítjuk össze az *egy szülő gyerekekkel* típusba kerülőkkel. Az előbbieket között a díjhátralékosok hányada 10%, azoké pedig, akiknek nagy megterhelést jelent a lakásfenntartás költsége, 14%, az utóbbiak esetében viszont 20, illetve 31% ugyanaz az arány (15.1. sz. tábla).

Egyébként általános vonás, hogy ebben a vonatkozásban *az egy szülő gyerekekkel típusba tartozók, valamint a három és több kiskorút nevelők* tekinthetők a leginkább hátrányos helyzetűnek.

14.1. táblázat
A szűk és nem összkomfortos lakásban élők aránya 2005-ben, a háztartás-összetétel változása szerint
1. sz. változat

Kategóriák	(%)	
	Szűk	Nem összkomfortos lakásban élők
1. Mindkét évben házaspár	0, 7	46, 1
2. Házaspárból házaspár gyerekekkel	8, 5	34, 6
3. A házaspárból egyedülálló	0, 5	54, 4
4. Mindkét évben házaspár gyerekekkel	15, 9	32, 7
5. Házaspár gyerekekkel kategóriából házaspár	1, 7	27, 9
6. Házaspár gyerekekkel kategóriából 1 szülő gyerekekkel	18, 4	44, 0
7. Házaspár gyerekekkel kategóriából egyéb egycsaládos	24, 3	30, 9
8. Mindkét évben 1 szülő gyerekekkel	12, 4	41, 1
9. 1 szülő gyerekekkel kategóriából házaspár gyerekekkel	9, 3	31, 8
10. 1 szülő gyerekekkel kategóriából egyedülálló	6, 5	52, 2
11. Mindkét évben egyedülálló	0, 6	58, 2
12. Mindkét évben egyéb egycsaládos	25, 3	41, 0
13. Egyéb egycsaládos kategóriából házaspár gyerekekkel	13, 2	40, 1
14. Egyéb egycsaládos kategória	13, 9	46, 3
15. Legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos	35, 1	45, 3
Összesen	15, 8	39, 7

15.1. táblázat
A lakásfenntartással kapcsolatos terhek 2005-ben, a háztartás-összetétel változása szerint
1. sz. változat

Kategóriák	(%)	
	Közüzemi díjhátralék volt	A lakásfenntartás költsége nagy megterhelést jelent
1. Mindkét évben házaspár	6, 1	16, 4
2. Házaspárosból házaspár gyerekekkel	4, 5	17, 3
3. Házaspárból egyedülálló	5, 2	30, 0
4. Mindkét évben házaspár gyerekekkel	17, 1	23, 4
5. Házaspár gyerekekkel kategóriából házaspár	10, 1	13, 5
6. Házaspár gyerekekkel kategóriából 1 szülő gyerekekkel	20, 3	31, 1
7. Házaspár gyerekekkel kategóriából egyéb egycsaládos	14, 6	27, 3
8. Mindkét évben 1 szülő gyerekekkel	20, 6	34, 6
9. 1 szülő gyerekekkel kategóriából házaspár gyerekekkel	29, 1	18, 4
10. 1 szülő gyerekekkel kategóriából egyedülálló	22, 3	31, 5
11. Mindkét évben egyedülálló	6, 2	24, 7
12. Mindkét évben egyéb egycsaládos	10, 7	26, 3
13. Egyéb egycsaládos kategóriából házaspár gyerekekkel	22, 9	39, 2
14. Egyéb egycsaládos kategória	11, 8	26, 1
15. Legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos	16, 7	30, 5
Összesen	14, 7	24, 9

14.2. táblázat
A szűk és nem összkomfortos lakásban élők aránya 2005-ben,
a háztartás-összetétel változása szerint
2. sz. változat

Kategóriák	%	
	Szűk	Nem összkomfortos lakásban élők
1. Mindkét évben házaspár	0,7	46,1
2. Házaspárból házaspár gyerekekkel	8,5	34,6
3. Házaspárból egyedülálló	0,5	54,4
4. Mindkét évben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel	5,0	35,7
5. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel	23,4	47,8
6. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	4,0	27,2
7. Mindkét évben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	6,1	38,5
8. 2001-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár	3,2	30,6
9. Mindkét évben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel	12,4	31,5
10. 2001-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel	9,3	17,9
11. 2001-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel	52,6	49,8
12. Mindkét évben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel	7,2	27,4
13. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti, és egy 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel	6,5	30,3
14. Mindkét évben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel	9,2	20,1
15. 2001-ben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	-	17,8
16. Mindkét évben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel	41,5	50,9
17. 2001-ben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár legalább egy 19 év alatti, és legalább két 19 év feletti gyerekekkel	21,9	28,2
18. Mindkét évben házaspár legalább egy 19 év alatti és legalább két 19 év feletti gyerekekkel	25,6	21,0
19. 2001-ben házaspár gyerekekkel , 2005-ben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel	24,0	43,9
20. 2001-ben házaspár gyerekekkel, 2005-ben egy szülő csak 19 év feletti gyerekekkel	24,3	30,9
21. 2001-ben házaspár gyerekekkel, 2005-ben házaspár gyerekekkel (4–20. kategóriába nem sorolható)	15,2	27,6
22. Mindkét évben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel	21,9	43,2
23. 2001-ben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár gyerekekkel	10,3	31,0
24. Mindkét évben egy szülő csak felnőtt gyerekekkel	6,5	42,9
25. Mindkét évben egyedülálló	0,6	58,8
26. Mindkét évben egyéb egycsaládos	25,3	41,0
27. 2001-ben egyéb egycsaládos, 2005-ben házaspár gyerekekkel	13,2	40,1
28. Egyéb egycsaládos esetek	9,1	40,4
29. Legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos	34,7	45,3
Összesen	15,8	39,7

15.2. táblázat
A lakásfenntartással kapcsolatos terhek 2005-ben, a háztartás-összetétel változása szerint
2. sz. változat

Kategóriák	Közüzemi díjhátralék volt	A lakásfenntartás költsége nagy megterhelést jelent
1. Mindkét évben házaspár	6,1	16,4
2. Házaspárból házaspár gyerekekkel	4,5	17,3
3. Házaspárból egyedülálló	5,2	30,0
4. Mindkét évben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel	17,2	16,2
5. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel	9,4	15,0
6. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	13,5	20,8
7. Mindkét évben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	4,5	20,4
8. 2001-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár	7,3	19,8
9. Mindkét évben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel	14,9	16,5
10. 2001-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel	13,7	26,4
11. 2001-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel	18,3	25,5
12. Mindkét évben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel	17,9	14,3
13. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel	13,4	22,0
14. Mindkét évben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel	8,9	28,4
15. 2001-ben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	12,0	25,9
16. Mindkét évben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel	34,8	32,4
17. 2001-ben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár legalább egy 19 év alatti és legalább két 19 év feletti gyerekekkel	31,3	35,1
18. Mindkét évben házaspár legalább egy 19 év alatti és legalább két 19 év feletti gyerekekkel	18,3	46,8
19. 2001-ben házaspár gyerekekkel , 2005-ben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel	22,7	33,4
20. 2001-ben házaspár gyerekekkel, 2005-ben egy szülő csak 19 év feletti gyerekekkel	14,6	27,3
21. 2001-ben házaspár gyerekekkel, 2005-ben házaspár gyerekekkel (4–20. kategóriába nem sorolható)	16,7	24,7
22. Mindkét évben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel	34,6	34,6
23. 2001-ben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár gyerekekkel	31,0	18,8
24. Mindkét évben egy szülő csak felnőtt gyerekekkel	14,1	35,1
25. Mindkét évben egyedülálló	6,2	24,7
26. Mindkét évben egyéb egycsaládos	10,7	26,3
27. 2001-ben egyéb egycsaládos, 2005-ben házaspár gyerekekkel	22,9	39,2
28. Egyéb egy családos esetek	14,1	23,4
29. Legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos	16,7	30,4
Összesen	14,7	25,0

4. 4. Depriváció a háztartás-összetétel változása szerint

A kiválasztott deprivációs mutatók alakulása alapján a következő főbb tendenciákat lehet kiragadni (16.1. –17.1. tábla):

- *Az eredetileg házaspár kategóriába tartozók* helyzete akkor romlott, ha a kapcsolat felbomlott, és a pár egyik tagja egyedülállóvá vált. Az objektív és a szubjektív indikátor ekkor egyaránt közel kétszerese volt annak, mint a státusukat megőrzők között.
- Ha a házaspáros család (születés vagy visszaköltözés révén) gyerekekkel bővült, akkor az objektív depriváció szintje – egészében – hasonlóan alakult, mint a mindkét évben házaspárt alkotók körében, ám a szubjektív deprivációt tükröző indikátor értéke csak feleakkorának mutatkozott (8 v. 17%).
- A korábban tapasztaltakhoz hasonlóan, *az eredetileg házaspár gyerekekkel kategóriából egy szülő gyerekekkel kategóriába kerülők* deprivációs mutatói a leginkább kedvezőtlenek közé tartoztak, miután 44%-uk érintett. A különbség azonban ebben az összefüggésben is igen nagy attól függően, hogy a gyerek 19 év alatti, vagy ennél idősebb: az előbbi esetben ugyanis az arány 53, az utóbbinál viszont csupán 16%.
- A *gyermek szám* és *életkora* alapvető mértékben meghatározza a deprivációs érintettség esélyét. Így például, a *mindkét évben kiskorú gyermeket nevelő házaspáros családokban* az objektív depriváció legalább egy elemében érintettek aránya
 - az egygyerekeseknél 25,2%,
 - a kétgyerekeseknél 26,5%,
 - a három- és több gyerekeseknél 60,0% volt.
- Érdemes kiemelni azokat az eseteket, amikor a legalább egy kiskorút nevelőcsaládokban született egy újabb gyermek. Ahol a korábbi egy helyett két kiskorú élt, ott a depriváltak hányada 25,9%, ahol a két kiskorú mellé belépett a harmadik, ott 47,6% volt. Ez is azt a következtetést támasztja alá, hogy a hátrányos életkörülmények kialakulásában a harmadik gyermek megszületése számít döntő momentumnak.

A fenti esetek arra világítanak rá, hogy a családi életciklus függvényeként miként romlanak a családok életkörülményei. Ám az anyagi-egzisztenciális pályáiv emelkedésére is hozhatunk példát: amikor a gyermekek felnőtt korba lépnek, vagy kilépnek a szülői családból és saját otthonot alapítanak. Ezekben az esetekben a depriváltak hányada jelentős mértékben visszaesik.

- A közismerten hátrányos kategóriát képező *egy szülő gyerekekkel típusú családokban* viszonylag kedvezően alakultak a deprivációs mutatók akkor, ha az egyedülálló szülőnek sikerült párt találnia.
- A *tartósan egyedülállók* relatíve rossz pozíciója alapvetően az előnytelen lakáskörülményekből ered, ugyanakkor az életmódjuk minőségét jelző szubjektív indikátor értéke is meglehetősen kedvezőtlen helyzetre utal.
- Képeztünk egy olyan mutatót is, amelyik a *szubjektív és az objektív depriváció összes elemében érintettek hányadát mutatja be* (17.1–17.2. tábla). Ennek értéke azokban a családokban volt a leginkább kedvező, amelyekben a gyerekek átlépték a 19 éves korhatárt, vagy amelyekből a felnőtt gyerekek kiléptek. (Ezek teljes köre elkerülte a deprivációt.) A leghátrányosabb azok helyzete volt, akik mindkét évben három és több kiskorút neveltek.

16.1. táblázat
A szegénység típusa és a szubjektív depriváció 2005-ben, a háztartás-összetétel változása szerint
1. változat

Kategóriák	Objektív depriváció					1+2+3	Szubjektív depriváció
	1. jövedelmi+ lakással és felszereltséggel kapcsolatos	2. csak jövedelmi	3. csak lakással és felszerelt- séggel kapcsolatos	4. nem deprivált	összesen		
1. Mindkét évben házaspár	2,5	7,0	7,7	82,8	100,0	17,2	16,8
2. Házaspárosból házaspár gyerekekkel	0,5	12,0	3,1	84,4	100,0	15,6	7,9
3. A házaspárból egyedülálló	6,5	13,7	11,5	68,3	100,0	31,7	31,1
4. Mindkét időpontban házaspár gyerekekkel	6,1	20,9	2,8	70,2	100,0	29,8	17,2
5. Házaspár gyerekekkel kategóriából házaspár	2,2	13,0	4,7	80,1	100,0	19,9	12,1
6. Házaspár gyerekekkel kategóriából 1 szülő gyerekekkel	10,4	26,7	7,0	55,9	100,0	44,1	26,2
7. Házaspár gyerekekkel kategóriából egyéb egycsaládos	4,8	7,8	3,4	84,1	100,0	15,9	19,7
8. Mindkét évben 1 szülő gyerekekkel	9,5	13,6	8,3	68,5	100,0	31,5	28,9
9. 1 szülő gyerekekkel kategóriából házaspár gyerekekkel	9,5	13,8	0,7	75,9	100,0	24,1	21,9
10. 1 szülő gyerekekkel kategóriából egyedülálló	15,2	9,5	9,0	66,3	100,0	33,7	36,2
11. Mindkét évben egyedülálló	7,1	6,1	21,5	65,3	100,0	34,7	28,9
12. Mindkét évben egyéb egycsaládos	2,8	11,9	2,3	83,0	100,0	17,0	16,9
13. Egyéb egycsaládos kategóriából házaspár gyerekekkel	6,6	25,8	3,5	64,0	100,0	36,0	21,3
14. Egyéb egycsaládos kategória	5,5	11,1	10,6	72,9	100,0	27,1	24,1
15. Legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos	8,0	17,7	8,8	65,6	100,0	34,4	25,5
Összesen	6,1	16,4	6,2	71,3	100,0	28,7	20,5

16.2. táblázat
A szegénység típusa és a szubjektív depriváció 2005-ben, a háztartás-összetétel változása szerint
2.sz. változat

Kategoriák	Objektív depriváció					1+2+3	Szubjektív depriváció	%
	1. jövedelmi+ lakással és felszereltséggel kapcsolatos	2. csak jövedelmi	3. csak lakással és felszereltséggel kapcsolatos	4. nem deprivált	összesen			
1. Mindkét évben házaspár	2,5	7,0	7,7	82,8	100,0	17,2	16,8	
2. Házaspárból házaspár gyerekekkel	0,5	12,0	3,1	84,4	100,0	15,6	7,9	
3. Házaspárból egyedülálló	6,5	13,7	11,5	68,3	100,0	31,7	31,1	
4. Mindkét évben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel	4,5	16,7	4,1	74,8	100,0	25,2	10,1	
5. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel	0,5	23,9	1,4	74,1	100,0	25,9	9,7	
6. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	4,7	21,4	1,3	72,5	100,0	27,5	7,2	
7. Mindkét évben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	3,0	10,0	5,3	81,8	100,0	18,2	18,5	
8. 2001-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár	1,4	7,7	7,1	83,8	100,0	16,2	15,1	
9. Mindkét évben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel	6,7	18,5	1,3	73,5	100,0	26,5	13,0	
10. 2001-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel	-	25,0	-	75,0	100,0	25,0	11,4	
11. 2001-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel	20,2	22,8	4,6	52,4	100,0	47,6	22,7	
12. Mindkét évben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel	2,1	33,8	2,6	61,5	100,0	38,5	24,1	
13. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti, és egy 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel	1,4	2,9	4,3	91,4	100,0	8,6	4,0	
14. Mindkét évben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel	0,9	8,7	1,6	88,8	100,0	11,2	13,6	
15. 2001-ben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	-	5,1	2,9	92,1	100,0	7,9	18,2	
16. Mindkét évben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel	19,6	36,9	3,4	40,0	100,0	60,0	30,8	

16.2. táblázat
A szegénység típusa és a szubjektív depriváció 2005-ben, a háztartás-összetétel változása szerint
2.sz. változat (folytatás)

Kategóriák	Objektív depriváció					1+2+3	Szubjektív depriváció	%
	1. jövedelmi+ lakással és felszereltséggel kapcsolatos	2. csak jövedelmi	3. csak lakással és felszereltséggel kapcsolatos	4. nem deprivált	összesen			
17. 2001-ben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár legalább egy 19 év alatti és legalább két 19 év feletti gyerekekkel	7,8	34,8	3,5	53,8	100,0	46,2	26,3	
18. Mindkét évben házaspár legalább egy 19 év alatti és legalább két 19 év feletti gyerekekkel	6,0	17,6	-	76,3	100,0	23,7	34,2	
19. 2001-ben házaspár gyerekekkel , ²⁰ 2005-ben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel	13,2	34,4	5,5	46,9	100,0	53,1	27,0	
20. 2001-ben házaspár gyerekekkel, 2005-ben egy szülő csak 19 év feletti gyerekekkel	4,8	7,8	3,4	84,1	100,0	15,9	19,7	
21. 2001-ben házaspár gyerekekkel, 2005-ben házaspár gyerekekkel (4–20. kategóriába nem sorolható)	3,9	24,6	3,8	67,7	100,0	32,3	20,6	
22. Mindkét évben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel	15,9	23,1	2,8	58,2	100,0	41,8	29,8	
23. 2001-ben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár gyerekekkel	10,6	15,3	0,8	73,3	100,0	26,7	23,3	
24. Mindkét évben egy szülő csak felnőtt gyerekekkel	6,9	9,0	12,2	71,9	100,0	28,1	27,6	
25. Mindkét évben egyedülálló	7,1	6,1	21,5	65,3	100,0	34,7	28,9	
26. Mindkét évben egyéb egycsaládos	2,8	11,9	2,3	83,0	100,0	17,0	16,9	
27. 2001-ben egyéb egycsaládos, 2005-ben házaspár gyerekekkel	6,6	25,8	3,5	64,0	100,0	36,0	21,3	
28. Egyéb egycsaládos esetek	6,1	12,8	7,8	73,3	100,0	26,7	23,0	
29. Legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos	8,0	17,4	8,9	65,8	100,0	34,2	25,6	
Összesen	6,1	16,4	6,2	71,2	100,0	28,8	20,5	

²⁰ A 19. és 20. sz. kategóriáknál – az alacsony elemszám miatt – összevontuk a különböző gyermekszámú családokat, alapvetően azért, hogy nyomon tudjuk követni a válásnak vagy az özvegyülésnek az életkörülményekre gyakorolt hatását.

17. 1. táblázat
Az objektív és a szubjektív depriváció legalább egy elemében érintettek aránya 2005-ben, a háztartás-összetétel változása szerint
1. sz. változat

Kategóriák	Az objektív és a szubjektív depriváció legalább egy elemében érintettek aránya	Ezen belül: a szubjektív és az objektív depriváció összes elemében érintettek aránya (%)
1. Mindkét évben házaspár	28,6	1,0
2. Házaspárosból házaspár gyerekekkel	19,4	0,5
3. A házaspárból egyedülálló	47,3	4,0
4. Mindkét évben házaspár gyerekekkel	37,0	3,3
5. Házaspár gyerekekkel kategóriából házaspár	26,9	1,1
6. Házaspár gyerekekkel kategóriából egy szülő gyerekekkel	57,0	6,4
7. Házaspár gyerekekkel kategóriából egyéb egy családos	28,3	3,9
8. Mindkét évben egy szülő gyerekekkel	43,7	6,7
9. Egy szülő gyerekekkel kategóriából házaspár gyerekekkel	38,3	3,7
10. Egy szülő gyerekekkel kategóriából egyedülálló	51,8	10,1
11. Mindkét évben egyedülálló	47,9	4,3
12. Mindkét évben egyéb egycsaládos	26,6	2,0
13. Egyéb egycsaládos kategóriából házaspár gyerekekkel	43,5	4,9
14. Egyéb egycsaládos kategória	38,5	3,4
15. Legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos	45,7	4,6
Összesen	38,3	3,5

17.2 . táblázat
Az objektív és a szubjektív depriváció legalább egy elemében érintettek aránya 2005-ben, a háztartás-összetétel változása szerint
2. sz. változat

.Kategoriák	Az objektív és a szubjektív depriváció legalább egy elemében érintettek	Az objektív és a szubjektív depriváció összes elemében érintettek
		%
1. Mindkét évben házaspár	28,6	1,0
2. Házaspárból házaspár gyerekekkel	19,4	0,5
3. Házaspárból egyedülálló	47,3	4,0
4. Mindkét évben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel	28,8	2,6
5. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel	33,6	0,5
6. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	31,1	2,3
7. Mindkét évben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	28,3	2,3
8. 2001-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár	25,5	0,5
9. Mindkét évben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel	33,1	2,8
10. 2001-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel	30,2	-
11. 2001-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel	56,4	6,3
12. Mindkét évben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel	52,9	2,1
13. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel	12,6	-
14. Mindkét évben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel	20,9	0,9
15. 2001-ben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	25,2	-
16. Mindkét évben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel	65,0	13,6
17. 2001-ben házaspár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár legalább egy 19 év alatti és legalább két 19 év feletti gyerekekkel	51,4	2,1
18. Mindkét évben házaspár legalább egy 19 év alatti és legalább két 19 év feletti gyerekekkel	48,4	1,5
19. 2001-ben házaspár gyerekekkel , 2005-ben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel	63,8	7,5
20. 2001-ben házaspár gyerekekkel, 2005-ben egy szülő csak 19 év feletti gyerekekkel	28,3	3,9
21. 2001-ben házaspár gyerekekkel, 2005-ben házaspár gyerekekkel (4–20. kategóriába nem sorolható)	38,9	2,5
22. Mindkét évben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel	53,9	8,8
23. 2001-ben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár gyerekekkel	41,5	4,1
24. Mindkét évben egy szülő csak felnőtt gyerekekkel	40,9	5,5
25. Mindkét évben egyedülálló	47,9	4,3
26. Mindkét évben egyéb egycsaládos	26,6	2,0
27. 2001-ben egyéb egycsaládos, 2005-ben házaspár gyerekekkel	43,5	4,9
28. Egyéb egycsaládos esetek	37,9	4,3
29. Legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos	45,6	4,5
Összesen	38,4	3,5

5. Főbb eredmények

Korábbi vizsgálatok ²¹ jelezték, hogy a társadalmi mobilitási folyamatok jelentős mértékben képesek befolyásolni az egyének, illetve a családok anyagi-egzisztenciális helyzetét, életkörülményeit. *E vizsgálat nem a társadalmi rétegekben elfoglalt pozíciót, hanem részben a középtávon megfigyelhető munkaerő-piaci mobilitásban, részben a háztartás-összetételben bekövetkezett mozgások tovagyűrűző hatását igyekezett – indirekt módon – nyomon követni.*

Abból a feltételezésből indultunk ki, hogy az egyéni életpályában megragadható dinamikai elemek számottevő magyarázatot nyújthatnak majd annak megértéséhez, hogy az induláskor elfoglalt azonos vagy közel azonos élethelyzetek változása – jelen esetben a munkaerő-piaci potenciál, illetve háztartás-összetétel változása – a későbbiekben miként hoz magával eltérő életkörülményeket, életmódot. A továbbiakban az ezzel kapcsolatos a főbb eredményeket emeljük ki.

A munkaerő-piaci mobilitás hatása

Jövedelmi helyzet

1. A középtávon megfigyelhető munkaerő-piaci mobilitás meglehetősen szoros összefüggést mutatott a 2005. évi jövedelmi pozícióval: *minél kedvezőbben alakult akár az egyének, akár a háztartás felnőtt tagjainak mobilitása, annál előnyösebb jövedelmi helyzetre számíthattak.* Ezzel összefüggésben – illusztrálásképpen – csupán néhány példát ragadunk ki:

- *A mindkét évben teljes idős fizikai foglalkozásúak körében – 2005-ben – 6%-ot tett ki a szegénységi küszöb alatt élők aránya, viszont azok között, akik időközben elvesztették a munkahelyüket, ugyanez az arány több mint négyszeres (26%) volt.*
- *A mindkét évben gyermekgondozási szabadságon levők 43%-a került a szegénységi küszöb alá. Azok között, akik ebből az induló státusból visszatértek a munka világába, ez az érték 10%-ot tett ki, míg azok esetében, akik gyermekgondozási szabadság lejártá után nem találtak munkát, már 54%-ot.*
- *A mindkét évben munka nélkül levők körében 47%-os értéket lehetett megfigyelni, ám azok között, akik teljes idős munkahelyet találtak, 10% körül alakult a mutató.*
- *A szegénységi ráta alakulása szempontjából közbülső kategóriát alkotnak azok, akik a megfigyelési időszak elején vagy a végén részidős fizikai foglalkozásúak voltak, esetükben 18% körüli volt ugyanez a hányad.*

Végül külön ki kell emelnünk a *háztartásban élők egészére vonatkozó elemzéseknek egyik legfőbb tanulságát*, nevezetesen azt, hogy ha a hátrányos munkaerő-piaci mobilitás következtében a háztartás 2005-re a vegyes kategóriába került, akkor – a korábbi aktivitási

²¹ Jelentés a Változó Életkörülmények Adatfelvétel 2005-ös hullámáról, KSH. 2006. Budapest.

összetételtől függően – 3–8-szorosával magasabb volt a szegénységi küszöb alatt élők aránya azokhoz képes, akik induló összetételbeli helyzetében nem következett be változás

2. Nagyon érdekes összefüggést lehetett megfigyelni a *jövedelmi helyzetre vonatkozó objektív, illetve szubjektív indikátorok összevetésével*. Kimutatható volt, hogy a kedvezőbbé váló munkaerő-piaci pozíció, illetve az ezzel feltételezhetően együtt járó javuló jövedelmi helyzet ellenére az érintettek jelentős része komoly megélhetési nehézségekről számolt be. Ám ellenkező irányú összefüggésre is akadt példa, nevezetesen amikor az adott mobilitási kategóriában csökkent a háztartásban élő foglalkoztatottak száma (az egyik tag nyugdíjba vonulása miatt), ennek ellenére a megélhetési nehézségek szubjektív megítélésében – más kategóriákhoz képest – nem tapasztaltunk kedvezőtlen fordulatot.

Lakásviszonyok

3. A vizsgálat során kérdésként fogalmazódott meg, hogy a középtávú munkaerő-piaci mobilitás mutat-e valamilyen összefüggést a lakás bizonyos minőségi jellemzőivel, ezen belül is a méretével és a komfortosságával? Néhány mobilitási kategória esetében, így például

- a teljes idős fizikai foglalkozású kategóriából munkanélküli státusba kerülőknél,
- a munka világából tartósan kiszorulóknál,
- a tartósan gyermekgondozási szabadságon levőknél,
- a gyermekgondozási szabadság lejárta után munkanélküli létbe kerülőknél

a lakásra vonatkozó indikátorok meglehetősen kedvezőtlen értékeket mutattak.

Nyilvánvaló, hogy a viszonylag rossz lakásviszonyokat alapvetően nem a középtávon megfigyelt hátrányos munkaerő-piaci mobilitásnak kell tulajdonítanunk, hanem döntően egy korábbi kedvezőtlen felhalmozási időszak következményének. *A 2001–2005 közötti periódusra megfigyelt munkaerő-piaci mobilitás tehát egyfajta „közvetítőindikátorként” működik, amely látenszen magában hordozza a korábbi időszak karrierjellemeit is.* Tehát a 2001–2005 között bekövetkezett kedvezőtlen mobilitás nem „egyszeri kisiklás” volt, hanem feltehetően ezt megelőzően is törekény volt az érintettek munkaerő-piaci pozíciója, és ez hátrányosan befolyásolta a korábbi felhalmozási időszakot.

4. Azt is megnéztük, hogy vajon a kedvezőtlen munkaerő-piaci múlt hatással van-e a *lakásfenntartással kapcsolatosan felmerülő költségek finanszírozhatóságára*? Kiderült, hogy a fenti mobilitási kategóriák tagjai esetében – továbbá a szellemi pályáról fizikai foglalkozásba kerülők között is – meglehetősen magas a közüzemi díjhátralékot felhalmozók, valamint azok aránya, akik számára a lakásfenntartás költsége megterhelést jelent, valószínűleg a jövedelem csökkenése miatt. Ez azért érdekes, mert – az előbbi indikátortól eltérően – itt a kedvezőtlen státusváltás rövid távú következményei is megjelentek.

A depriváció néhány aggregált indikátora

5. Az *életkörülmények és az életmód néhány fontosabb elemére számított (objektív és szubjektív) aggregált szintű indikátor* alapvetően a fentiekhez hasonló tendenciákat tükrözött, következésképpen a munkaerő-piaci pozíciójuk romlását elszenvedők csoportjainál e tekintetben is az indikátorok igen kedvezőtlen értékeit figyelhettük meg. Hátrányos helyzetüket jól jelzi az a körülmény, hogy egyes kategóriák tagjainak közel vagy több mint a fele, másoknak több mint kétharmada az objektív depriváció legalább egyik elemében érintett volt.

Sajátos vonás, hogy a háztartásokban élő összes felnőttre vonatkozó depriváció szélső – tehát alsó és felső – értékei közötti különbségek jóval kisebbek, mint az egyénekre számítottak esetében. Így például az objektív deprivációra vonatkozóan az egyéni szinten mért különbségek 14-szeresek voltak, míg a háztartási szintűnél 8-szorosak.

A háztartás-összetételben bekövetkezett változások hatása

6. Itt csupán a jövedelmi helyzet, valamint az életkörülmények és életmód néhány főbb elemét aggregáltan bemutató indikátorok alapján emeljük ki a főbb összefüggéseket.

A vizsgált népesség egészében 13,8%-ot tett ki a szegénységi küszöb alatt élők hányada, ám ezen belül igen nagy különbségek húzódtak meg. A legkedvezőbb helyzetben a mindkét évben házaspár típusba tartozók voltak, akiknél 4% volt ez az arány.

A *gyermek szám* és *életkora* alapvető mértékben befolyásolta a jövedelmi helyzetet, hiszen az olyan háztartások körében, amelyekben *mindkét évben csak 19 év alatti gyermek élt*, ott az egygyerekeseknél 13%, a kétgyerekeseknél 18%, a három- és több gyerekeseknél 41% volt a szegénységi küszöb alatt élők aránya. Ez utóbbiak tartoztak a legszegényebbek közé.

A gyermekek életkorának előrehaladtával – döntően a feleség munkábaállásának köszönhetően – javult az anyagi helyzet: az olyan háztartások körében, amelyekben *mindkét évben csak 19 éves és idősebb gyermek élt*, az egygyerekeseknél 9%, a kétgyerekeseknél 6% volt a szegénységi ráta, sőt azon három- és több gyerekesek esetében is, amik mindkét évben legalább két 19 éves és idősebb gyermekkel éltek együtt, viszonylag alacsonyabb (17%) volt ez a mutató.

Érdeemes azt is kiemelni, hogy azokban az esetekben, amikor a vizsgált periódusban a meglévő kiskorú gyerek(ek) mellé újabb kiskorú lépett be (beszületett), akkor az egygyerekesből kétgyerekesé váló háztartások körében a szegénységi küszöb alatt élők hányada ugyanannyi (12%) volt, mint a mindkét évben egy kiskorút nevelők körében. Más viszont a helyzet ott, ahol a meglévő két kiskorú mellé megérkezett a harmadik, miután ezekben az esetekben a szegénységi ráta értéke 31%-ot tett ki, ami arra enged következtetni, hogy *az elszegényedés kockázata a harmadik gyermek vállalásával jelentősen megugrik*.

Az utóbb bemutatott komplexebb megközelítés arra hívja fel a figyelmet, hogy az életciklus szinte mindegyik szakaszában bekövetkezhetnek olyan irányú változások, amelyek az életkörülményekben kedvező vagy kedvezőtlen irányú elmozdulásokhoz vezethetnek. További általános tanulság lehet az, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődését, illetve az abban megjelenő dinamikát – a társadalmi tagozódásban elfoglalt hely mellett – az életciklus is komoly mértékben befolyásolja. Sajátos körülmény azonban, hogy – az előbbtől eltérően – az e dimenzió mentén megjelenő társadalmi folyamatok és jelenségek egy része szociálpolitikai eszközökkel is kezelhető, következésképpen ezek révén relatíve hatékonyan lehet mérsékelni az ilyen típusú egyenlőtlenségek újratermelődését.

Táblázatok

Jövedelmi helyzet

1. A 15 éves és idősebb nem tanulók jövedelmi ötödök szerinti megoszlása 2005-ben, a munkaerő-piaci mobilitás egyéni szintű kategóriái szerint

%

Kategóriák	Jövedelmi ötödök							N
	1	2	3	4	5	összesen		
Mindkét évben szellemi foglalkozású	2,3	8,4	12,9	23,7	52,8	100,0	1305	
Szellemiből teljes idős fizikai fogl.	7,6	12,7	15,4	30,0	34,3	100,0	134	
Szellemiből nyugdíjas	6,2	7,0	15,7	21,0	50,0	100,0	133	
Mindkét évben teljes idős fiz.-i fogl.	11,1	21,4	25,5	26,3	15,8	100,0	1613	
Teljes idős fiz.-i fogl.-ból szellemi fogl.	9,7	15,8	17,8	26,8	29,9	100,0	180	
Teljes idős fiz.-i f.-ból munkanélküli	36,7	26,1	23,0	9,7	4,5	100,0	252	
Teljes idős fiz.-i fogl.-ból nyugdíjas	12,2	21,9	25,6	24,2	16,1	100,0	252	
Mindkét évben vállalkozó	21,7	15,8	17,0	18,6	26,9	100,0	373	
Vállalkozóból teljes idős alkalmazott	10,9	12,2	16,5	25,6	34,8	100,0	132	
Résztidős fizikai fogl. és alkalmi m.	25,7	23,6	20,6	19,8	10,3	100,0	414	
Rokkantsági nyugdíjasból bármi	23,1	24,1	24,9	17,7	10,2	100,0	780	
Öregségi nyugdíjasból bármi	7,0	19,2	27,9	28,1	17,7	100,0	3124	
Mindkét évben munkanélküli, eltartott	55,3	20,3	11,7	9,3	3,4	100,0	478	
Munkanélküliből teljes idős fogl.	16,3	23,4	24,5	19,4	16,4	100,0	375	
Munkanélküliből nyugdíjas	32,9	27,3	19,2	15,3	5,3	100,0	231	
Mindkét évben gyeken levő	49,8	28,8	12,1	4,0	5,3	100,0	176	
Gyeken levőből teljes idős alk., vállalkozó	14,9	17,7	22,6	25,2	19,7	100,0	170	
Gyeken levőből munkanélküli, eltartott	60,7	17,0	10,3	8,0	3,9	100,0	93	
Teljes idős foglalkoztatottból gyeken levő	22,2	27,4	19,0	19,7	11,6	100,0	99	
Egyéb	32,6	17,3	19,6	15,3	15,1	100,0	231	
Összesen	15,7	18,8	21,7	22,5	21,4	100,0	10545	

2. A 15 éves és idősebb nem tanulók jövedelmi ötödök szerinti megoszlása 2005-ben, a gazdaságiaktivitás-váltás háztartási szintű kategóriái szerint

(%)

Kategóriák	Jövedelmi ötödök						
	1	2	3	4	5	összesen	N
Mindkét évben 1 foglalkoztatott	17,4	16,2	16,0	18,0	32,4	100,0	534
2001-ben 1, 2005-ben 2 fogl.	7,8	19,2	27,4	23,6	22,0	100,0	258
2001-ben 1 fogl., 2005-ben vegyes kategória	39,3	25,6	16,5	11,7	7,0	100,0	250
2001-ben 1 fogl. + munkanélk., 2005-ben 2 fogl.	10,0	21,5	21,0	25,5	21,9	100,0	107
2001-ben 1 fogl. + munkanélk., 2005-ben vegyes kategória	40,1	26,8	9,0	16,9	7,3	100,0	158
Mindkét időpontban 1 fogl. + nyugdíjas	7,2	12,0	24,2	31,1	25,5	100,0	651
2001-ben 1 fogl. + nyugdíjas, 2005-ben 2 fogl.	7,0	11,9	14,1	24,2	42,8	100,0	177
2001-ben 1 fogl. + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas	12,8	18,7	23,2	26,7	18,5	100,0	267
2001-ben 1 fogl. + nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	29,3	25,2	18,8	19,9	6,9	100,0	145
Mindkét időpontban 1 fogl. + gyeseen levő	24,9	39,2	20,6	6,7	8,6	100,0	151
2001-ben 1 fogl. + Gyeseen levő, 2005-ben 2 fogl.	11,3	22,6	17,3	24,2	24,6	100,0	233
2001-ben 1 fogl. + Gyeseen levő, 2005-ben vegyes kategória	55,8	20,2	11,4	8,9	3,6	100,0	148
Mindkét időpontban legalább 2 foglalkoztatott	4,4	12,0	18,8	27,4	37,4	100,0	2405
2001-ben 2 fogl., 2005-ben 1 fogl. + nyugdíjas	17,4	13,5	19,9	19,9	29,4	100,0	258
2001-ben 2 fogl., 2005-ben 1 fogl. + gyeseen levő	22,1	28,7	20,7	18,8	9,6	100,0	121
2001-ben 2 fogl., 2005-ben vegyes kategória	16,6	27,3	25,2	17,3	13,6	100,0	549
Mindkét időpontban csak munkanélküli (eltartott)	72,0	14,4	11,7	1,0	0,9	100,0	116
2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább 1 fogl.	32,0	27,7	21,1	10,6	8,6	100,0	197
2001-ben munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	60,1	20,7	13,1	5,2	0,9	100,0	146
Mindkét időpontban 1 nyugdíjas	12,9	24,9	25,7	23,1	13,3	100,0	1028
2001-ben 1, 2005-ben 1 nyugdíjas	12,2	35,4	25,7	22,4	4,3	100,0	163
2001-ben 1 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	28,6	18,7	19,3	16,0	17,4	100,0	255
Mindkét időpontban 2 nyugdíjas	4,8	21,5	35,2	27,9	10,6	100,0	1296
2001-ben 2 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	13,7	12,9	15,6	31,4	26,3	100,0	240
Egyéb	36,8	17,5	21,2	16,8	7,7	100,0	700
Összesen	15,7	18,8	21,7	22,5	21,4	100,0	10545

3. A 15 éves és idősebb nem tanulók háztartásaiban a megélhetési nehézségek jelenléte 2005-ben, a munkaerő-piaci mobilitás egyéni szintű kategóriái szerint

(%)

Kategóriák	Hogyan tud megélni a háztartás						N
	1 nagyon nehezen	2	3	4	5 könnyen	összesen	
Mindkét évben szellemi foglalkozású	4,4	13,7	46,2	26,7	9,0	100,0	1 305
Szellemiből teljes idős fizikai fogl.	12,8	17,4	49,8	16,7	3,4	100,0	134
Szellemiből nyugdíjas	3,2	11,0	57,4	22,6	5,9	100,0	133
Mindkét évben teljes idős fiz.-i fogl.	8,9	22,6	53,4	13,7	1,4	100,0	1 613
Teljesidős fiz.-i fogl.-ból szellemi fogl.	8,1	15,1	50,9	23,5	2,4	100,0	180
Teljes idős fiz.-i f.-ból munkanélküli *	27,5	26,6	35,4	9,2	1,4	100,0	252
Teljes idős fiz.-i fogl.-ból nyugdíjas	13,9	28,2	44,0	12,5	1,4	100,0	252
Mindkét évben vállalkozó	5,1	8,3	51,2	24,0	11,4	100,0	373
Vállalkozóból teljes idős alkalmazott	3,7	13,6	48,2	21,4	13,1	100,0	132
Részeitős fizikai fogl. és alkalmi m. **	19,5	27,6	44,1	7,5	1,4	100,0	414
Rokkantsnyugdíjasból bármi	19,4	27,9	41,4	10,7	0,6	100,0	780
Öregségi nyugdíjasból bármi	10,6	21,7	49,1	15,2	3,4	100,0	3 124
Mindkét évben munkanélküli, eltartott	30,0	28,4	31,8	8,0	1,9	100,0	478
Munkanélküliből teljes idős fogl.	11,6	25,0	48,6	10,0	4,8	100,0	375
Munkanélküliből nyugdíjas	21,6	29,3	39,7	8,2	1,3	100,0	231
Mindkét évben gyesen levő	23,6	25,1	38,7	8,8	3,7	100,0	176
Gyesen levőből teljes idős alk., vállalkozó	10,9	19,5	48,8	16,0	4,7	100,0	170
Gyesen levőből munkanélküli, eltartott	27,4	21,3	36,4	14,9	-	100,0	93
Teljes idős foglalkoztatottból gyesen levő	9,3	14,5	44,8	25,5	5,9	100,0	99
Egyéb	17,9	18,6	45,8	15,1	2,6	100,0	231
Összesen	12,1	21,1	46,9	15,9	3,9	100,0	10 545

4. A 15 éves és idősebbek háztartásaiban a megélhetési nehézségek jelenléte 2005-ben, a gazdaságiaktivitás-váltás háztartási szintű kategóriái szerint

(%)

Kategóriák	Hogyan tud megélni a háztartás					
	1 nehezen	2	3	4	5 könnyen	összesen
Mindkét évben 1 foglalkoztatott	11,2	17,9	45,1	19,5	6,2	100,0
2001-ben 1, 2005-ben 2 fogl.	10,0	19,3	46,1	19,3	5,4	100,0
2001-ben 1 fogl., 2005-ben vegyes kategória	26,8	34,2	27,7	10,1	1,2	100,0
2001-ben 1 fogl. + munkanélk., 2005-ben 2 fogl.	3,9	22,4	60,7	3,5	9,5	100,0
2001-ben 1 fogl. + munkanélk., 2005-ben vegyes kategória	19,3	25,3	40,2	12,6	2,6	100,0
Mindkét időpontban 1 fogl. + nyugdíjas	7,7	24,6	50,0	14,9	2,9	100,0
2001-ben 1 fogl. + nyugdíjas, 2005-ben 2 fogl.	14,5	18,7	45,4	18,5	2,8	100,0
2001-ben 1 fogl. + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas	10,3	23,5	42,5	18,5	5,3	100,0
2001-ben 1 fogl. + nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	18,0	28,9	43,2	8,8	1,1	100,0
Mindkét időpontban 1 fogl. + gyesen levő	9,9	22,0	48,3	13,6	6,2	100,0
2001-ben 1 fogl. + gyesen levő, 2005-ben 2 fogl.	8,0	14,0	52,5	18,4	7,1	100,0
2001-ben egy fogl. + gyesen levő, 2005-ben vegyes kategória	25,1	18,8	41,1	15,1	-	100,0
Mindkét időpontban legalább 2 foglalkoztatott	3,4	15,2	54,2	21,4	5,9	100,0
2001-ben 2 fogl., 2005-ben 1 fogl. + nyugdíjas	6,4	25,9	49,1	17,3	1,3	100,0
2001-ben 2 fogl., 2005-ben 1 fogl. + gyesen levő	5,5	11,6	39,3	34,1	9,4	100,0
2001-ben 2 fogl., 2005-ben vegyes kategória	15,5	22,7	45,7	13,5	2,6	100,0
Mindkét időpontban csak munkanélküli	33,7	28,6	33,0	4,7	-	100,0
2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább 1 fogl.	29,9	26,2	34,7	6,8	2,5	100,0
2001-ben munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	30,8	34,2	33,5	0,7	0,9	100,0
Mindkét időpontban 1 nyugdíjas	17,4	25,4	41,2	12,8	3,2	100,0
2001-ben 1, 2005-ben 2 nyugdíjas	12,5	30,0	48,6	6,5	2,4	100,0
2001-ben 1 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	24,4	31,0	34,2	9,0	1,4	100,0
Mindkét időpontban 2 nyugdíjas	6,7	20,5	53,6	16,9	2,2	100,0
2001-ben 2 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	19,7	14,2	50,3	9,8	6,1	100,0
Egyéb	25,3	24,1	38,6	9,7	2,3	100,0
Összesen	12,1	21,1	46,9	15,9	3,9	100,0

Lakásviszonyok

5. A 15 éves és idősebb nem tanulók lakás nagyságának megfelelése 2005-ben, a munkaerő-piaci mobilitás egyéni szintű kategóriái szerint

(%)

Kategóriák	A lakás megfelelése				
	szűk	elfogadható	megfelelő	tágas	összesen
Mindkét évben szellemi fogl.	6,0	32,1	35,5	26,4	100,0
Szellemiből teljes idős fizikai fogl.	8,0	35,1	43,0	13,9	100,0
Szellemiből nyugdíjas	2,0	29,7	36,2	32,1	100,0
Mindkét évben teljes idős fiz.-i fogl.	14,3	41,9	31,4	12,4	100,0
Teljes idős fiz.-i fogl.-ból szellemi fogl.	12,1	46,4	26,6	14,9	100,0
Teljes idős fiz.-i f.-ból munkanélküli	24,0	34,1	33,4	8,5	100,0
Teljes idős fiz.-i fogl.-ból nyugdíjas	9,7	25,7	37,6	26,9	100,0
Mindkét évben vállalkozó	7,1	20,4	39,8	32,8	100,0
Vállalkozóból teljes idős alkalmazott	9,6	25,4	33,7	31,4	100,0
Részidős fizikai fogl. és alkalmi m.	20,3	36,8	32,2	10,8	100,0
Rokkantnyugdíjasból bármi	12,3	32,2	36,4	19,2	100,0
Öregségi nyugdíjasból bármi	5,8	21,5	46,0	26,7	100,0
Mindkét évben munkanélküli, eltartott	30,4	30,8	32,2	6,5	100,0
Munkanélküliből teljes idős fogl.	18,3	38,6	28,7	14,3	100,0
Munkanélküliből nyugdíjas	13,1	22,0	48,0	16,8	100,0
Mindkét évben gyesen levő	46,8	33,0	14,0	6,2	100,0
Gyesen levőből teljes idős alk., vállalkozó	17,0	40,8	30,9	11,3	100,0
Gyesen levőből munkanélküli, eltartott	42,0	36,1	17,7	4,1	100,0
Teljes idős foglalkoztatottból gyesen levő	28,0	48,6	16,3	7,0	100,0
Egyéb	21,1	31,3	30,0	17,7	100,0
Összesen	12,6	31,1	36,3	19,9	100,0

6. A 15 éves és idősebb nem tanulók lakásnagyságának megfelelése 2005-ben, a gazdaságiaktivitás-váltás háztartási szintű kategóriái szerint

(%)

Kategóriák	A lakás megfelelése				
	szűk	elfogadható	megfelelő	tágas	összesen
Mindkét évben 1 foglalkoztatott	6,5	34,1	37,6	21,7	100,0
2001-ben 1, 2005-ben 2 fogl.	9,3	39,7	33,9	17,1	100,0
2001-ben 1 foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	17,2	24,4	42,3	16,2	100,0
2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélk., 2005-ben 2 fogl.	14,6	41,7	27,1	16,6	100,0
2001-ben 1 fogl. + munkanélk., 2005-ben vegyes kategória	17,0	33,2	39,6	10,2	100,0
Mindkét időpontban 1 fogl. + nyugdíjas	7,1	31,9	39,5	21,5	100,0
2001-ben 1 fogl. + nyugdíjas, 2005-ben 2 fogl.	16,5	30,5	34,7	18,2	100,0
2001-ben 1 fogl. + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas	6,0	14,0	41,0	39,0	100,0
2001-ben 1 fogl. + nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	20,5	42,0	27,9	9,7	100,0
Mindkét időpontban 1 fogl. + gyesen levő	34,4	39,9	16,0	9,8	100,0
2001-ben 1 fogl. + gyesen levő, 2005-ben 2 fogl.	10,1	44,1	35,2	10,6	100,0
2001-ben 1 fogl. + gyesen levő, 2005-ben vegyes kategória	39,8	33,2	21,1	5,9	100,0
Mindkét időpontban legalább 2 foglalkoztatott	9,9	35,6	33,2	21,3	100,0
2001-ben 2 fogl., 2005-ben 1 fogl. + nyugdíjas	7,2	29,0	40,8	23,0	100,0
2001-ben 2 fogl., 2005-ben 1 fogl. + gyesen levő	20,0	48,9	22,0	9,1	100,0
2001-ben 2 fogl., 2005-ben vegyes kategória	17,1	35,5	31,8	15,6	100,0
Mindkét időpontban csak munkanélküli (eltartott)	42,9	37,9	17,4	1,8	100,0
2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább 1 fogl.	21,0	33,8	32,9	12,3	100,0
2001-ben munkanélküli, 2005-ben inaktív státusú	40,1	29,4	28,7	1,7	100,0
Mindkét időpontban 1 nyugdíjas	2,5	22,0	50,9	24,6	100,0
2001-ben 1, 2005-ben 2 nyugdíjas	6,5	22,2	44,4	26,9	100,0
2001-ben 1 nyugdíjas, 2005-ben egyéb összetételű	20,4	38,5	31,5	9,6	100,0
Mindkét időpontban 2 nyugdíjas	1,6	13,8	49,5	35,2	100,0
2001-ben 2 nyugdíjas, 2005-ben egyéb összetételű	15,8	25,3	39,6	19,3	100,0
Egyéb	33,0	35,7	22,8	8,5	100,0
Összesen	12,6	31,1	36,3	19,9	100,0

7. A 15 éves és idősebb nem tanulók lakásának komfortossága 2005-ben, a munkaerő-piaci mobilitás egyéni szintű kategóriái szerint

Kategóriák	A lakás komfortossága (%)			
	össz-komfortos	komfortos	komfort nélküli	összesen
Mindkét évben szellemi foglalkozású	77,6	20,8	1,6	100,0
Szellemiből teljes idős fizikai foglalkozású	77,8	20,2	2,0	100,0
Szellemiből nyugdíjas	77,9	19,8	2,3	100,0
Mindkét évben teljes idős fizikai foglalkozású	60,9	31,5	7,7	100,0
Teljes idős fizikai foglalkozásúból szellemi foglalkozású	75,3	22,1	2,6	100,0
Teljes idős fizikai foglalkozásúból munkanélküli	51,1	34,8	14,0	100,0
Teljes idős fizikai foglalkozásúból nyugdíjas	61,5	28,6	9,9	100,0
Mindkét évben vállalkozó	79,5	17,1	3,5	100,0
Vállalkozóból teljes idős alkalmazott	85,7	12,0	2,4	100,0
Részeitős fizikai foglalkozású és alkalmi munkás	50,4	32,2	17,4	100,0
Rokkantsnyugdíjasból bármi	48,8	34,9	16,3	100,0
Öregségi nyugdíjasból bármi	47,9	38,7	13,3	100,0
Mindkét évben munkanélküli, eltartott	41,7	35,8	22,4	100,0
Munkanélküliből teljes idős foglalkozású	56,5	32,2	11,3	100,0
Munkanélküliből nyugdíjas	45,4	40,2	14,3	100,0
Mindkét évben gyermekgondozási szabadságon levő	42,3	36,1	21,6	100,0
Gyermekgondozási szabadságon levőből teljes idős alkalmazott, vállalkozó	72,7	21,9	5,3	100,0
Gyermekgondozási szabadságon levőből munkanélküli, eltartott	39,5	34,4	26,1	100,0
Teljes idős foglalkoztatottból gyermekgondozási szabadságon levő	66,8	23,5	9,8	100,0
Egyéb	64,5	24,3	11,2	100,0
Összesen	58,9	30,7	10,4	100,0

8. A 15 éves és idősebb nem tanulók lakásának komfortossága 2005-ben, a gazdaságiaktivitás-váltás háztartási szintű kategóriái szerint

Kategóriák	A lakás komfortossága (%)			
	össz-komfortos	komfortos	komfort nélküli	összesen
Mindkét évben 1 foglalkoztatott	61,2	32,6	6,3	100,0
2001-ben 1, 2005-ben 2 foglalkoztatott	62,5	29,4	8,2	100,0
2001-ben 1 foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	48,9	36,9	14,2	100,0
2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben 2 foglalkoztatott	55,6	28,4	16,0	100,0
2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	59,1	35,2	5,6	100,0
Mindkét időpontban 1 foglalkoztatott + nyugdíjas	59,1	34,1	6,8	100,0
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben 2 foglalkoztatott	67,6	28,7	3,7	100,0
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas	65,7	27,8	6,5	100,0
2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	49,2	34,4	16,3	100,0
Mindkét időpontban 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	60,7	32,8	6,4	100,0
2001-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben 2 foglalkoztatott	80,1	18,4	1,5	100,0
2001-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben vegyes kategória	43,1	37,2	19,7	100,0
Mindkét időpontban legalább 2 foglalkoztatott	75,2	21,9	2,9	100,0
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas	69,8	21,8	8,4	100,0
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	64,0	27,2	8,8	100,0
2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	66,2	25,3	8,4	100,0
Mindkét időpontban csak munkanélküli (eltartott)	22,7	43,5	33,8	100,0
2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább 1 foglalkoztatott	41,5	34,6	23,9	100,0
2001-ben munkanélküli, 2005-ben csak inaktív státusú	23,3	48,9	27,8	100,0
Mindkét időpontban 1 nyugdíjas	39,0	40,4	20,5	100,0
2001-ben 1, 2005-ben 2 nyugdíjas	29,5	50,0	20,5	100,0
2001-ben 1 nyugdíjas, 2005-ben egyéb összetételű	42,1	40,7	17,2	100,0
Mindkét időpontban két nyugdíjas	48,6	39,6	11,8	100,0
2001-ben két nyugdíjas, 2005-ben egyéb összetételű	57,9	25,4	16,7	100,0
Egyéb	53,1	29,9	17,1	100,0
Összesen	58,9	30,7	10,4	100,0

9.1. A 15 éves és idősebb nem tanulók háztartásában a szubjektív, illetve az objektív depriváció megjelenése 2005-ben, a háztartás-összetétel változása szerint
1. sz. változat

(%)

Kategóriák	A depriváció típusa								összesen
	csak szubjektív	jövedelmi + lakás + szubjektív	jövedelmi + lakás	jövedelmi + szubjektív	csak jövedelmi	lakás + szubjektív	csak lakás	nem deprivált	
1. Mindkét évben házaspár	11,3	1,0	1,5	2,3	4,7	2,2	5,5	71,4	100,0
2. Házaspárosból házaspár gyerekkel	3,8	0,5	-	1,4	10,6	2,1	1,0	80,6	100,0
3. Házaspárból egyedülálló	15,4	4,0	2,6	6,6	7,3	5,2	6,2	52,7	100,0
4. Mindkét évben házaspár gyerekkel	7,1	3,3	2,9	5,8	15,1	1,0	1,8	63,0	100,0
5. Házaspár gyerekkel kategóriából házaspár	6,9	1,1	1,1	2,9	10,1	1,2	3,5	73,1	100,0
6. Házaspár gyerekkel kategóriából egy szülő gyerekkel	12,9	6,4	4,0	4,5	22,2	2,4	4,6	43,0	100,0
7. Házaspár gyerekkel kategóriából egyéb egycsaládos lett	12,1	3,9	0,9	2,9	5,0	0,8	2,6	71,7	100,0
8. Mindkét évben egy szülő gyerekkel	12,2	6,7	2,9	6,4	7,2	3,6	4,7	56,3	100,0
9. Egy szülő gyerekkel kategóriából házaspár gyerekkel	14,2	3,7	5,8	4,0	9,8	-	0,7	61,7	100,0
10. Egy szülő gyerekkel kategóriából egyedülálló	18,1	10,1	5,1	3,9	5,7	4,2	4,8	48,2	100,0
11. Mindkét évben egyedülálló	13,0	4,3	2,8	2,6	3,6	8,9	12,7	52,1	100,0
12. Mindkét évben egyéb egy családos	10,0	2,0	0,8	4,6	7,5	0,4	1,5	73,4	100,0
13. Egyéb egycsaládos kategóriából házaspár gyerekkel	7,5	4,9	1,8	8,9	16,9	-	3,5	56,5	100,0
14. Egyéb egycsaládos kategória	11,3	3,4	2,1	5,5	5,6	3,8	6,8	61,5	100,0
15. Legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos	11,2	4,6	3,5	7,6	10,2	2,3	6,6	54,3	100,0
Összesen	9,5	3,5	2,6	5,3	11,1	2,1	4,1	61,7	100,0

9.2. táblázat

A 15 éves és idősebb nem tanulók háztartásában a szubjektív, illetve az objektív depriváció megjelenése 2005-ben, a háztartás-összetétel változása szerint
2. sz. változat

%

Kategóriák	A depriváció típusa									
	csak szubjektív	jövedelmi + lakás + szubjektív	jövedelmi + lakás	jövedelmi + szubjektív	csak jövedelmi	lakás + szubjektív	csak lakás	nem deprivált	összesen	N
1. Mindkét évben házaspár	11,3	1,0	1,5	2,3	4,7	2,2	5,5	71,4	100,0	1833
2. Házaspárból házaspár gyerekekkel	3,8	0,5	-	1,4	10,6	2,1	1,0	80,6	100,0	167
3. Házaspárból egyedülálló	15,4	4,0	2,6	6,6	7,3	5,2	6,2	52,7	100,0	223
4. Mindkét évben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel	3,2	2,6	1,9	4,3	12,6	-	4,1	71,2	100,0	461
5. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel	7,7	0,5	-	-	23,9	1,4	-	66,4	100,0	183
6. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	3,6	2,3	2,4	-	21,4	1,3	-	68,9	100,0	147
7. Mindkét évben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel	9,9	2,3	0,7	4,8	5,3	1,5	3,8	71,7	100,0	507
8. 2001-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár	9,2	0,5	0,8	3,8	4,0	1,6	5,5	74,5	100,0	251
9. Mindkét évben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel	6,4	2,8	4,0	3,9	14,9	-	1,3	66,9	100,0	1037
10. 2001-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel	5,2	-	-	6,3	18,7	-	-	69,8	100,0	290
11. 2001-ben házaspár két 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár 3 és több 19 év alattival g	8,7	6,3	13,9	7,7	15,2	-	4,6	43,6	100,0	139
12. Mindkét évben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel	14,4	2,1	-	7,6	26,2	-	2,6	47,1	100,0	137
13. 2001-ben házaspár egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár két 19 év feletttel	4,0	-	1,4	-	2,9	-	4,3	87,4	100,0	255
14. Mindkét évben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel	9,7	0,9	-	3,0	5,8	-	1,6	79,1	100,0	286
15. 2001-ben házaspár két 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár egy 19 év feletttel	17,0	-	-	-	5,2	1,2	1,8	74,8	100,0	120

9.2. táblázat

A 15 éves és idősebb nem tanulók háztartásában a szubjektív, illetve az objektív depriváció megjelenése 2005-ben, a háztartás-összetétel változása szerint
2. sz. változat (folytatás)

Kategóriák	A depriváció típusa									
	csak szubjektív	jövedelmi + lakás + szubjektív	jövedelmi + lakás	jövedelmi + szubjektív	csak jövedelmi	lakás + szubjektív	csak lakás	nem deprivált	összesen	N
16. Mindkét évben házas pár 3 és több 19 év alatti gyerekkel	4,2	13,6	6,3	11,8	25,6	1,2	2,3	35,0	100,0	617
17. 2001-ben házas pár 3 és több 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben legalább egy 19 év alatti és két 19 év feletttel	5,2	2,1	5,7	15,4	19,4	3,5	-	48,6	100,0	334
18. Mindkét évben házas pár legalább egy 19 év alatti és legalább két 19 év feletttel	24,8	1,5	4,5	7,9	9,7	-	-	51,6	100,0	153
19. 2001-ben házas pár gyerekekkel , 2005-ben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel	10,8	7,5	5,6	6,6	27,8	2,1	3,4	36,2	100,0	228
20. 2001-ben házas pár gyerekekkel, 2005-ben egy szülő csak 19 év feletti gyerekekkel	12,1	3,9	0,9	2,9	5,0	0,8	2,6	71,7	100,0	206
21. 2001-ben házas pár gyerekekkel, 2005-ben házas pár gyerekekkel (4–20. kategóriába nem sorolható)	6,6	2,5	1,4	7,6	17,0	3,4	0,4	61,1	100,0	623
22. Mindkét évben egy szülő csak 19 év alatti gyerekkel	12,1	8,8	7,0	7,9	15,2	1,0	1,9	46,1	100,0	201
23. 2001-ben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házas pár gyerekekkel	14,8	4,1	6,4	4,4	10,9	-	0,8	58,5	100,0	117
24. Mindkét évben egy szülő csak felnőtt gyerekekkel	12,8	5,5	1,4	4,6	4,4	4,7	7,5	59,1	100,0	425
25. Mindkét évben egyedülálló	13,0	4,3	2,8	2,6	3,6	8,9	12,7	52,1	100,0	842
26. Mindkét évben egyéb egycsaládos	10,0	2,0	0,8	4,6	7,5	0,4	1,5	73,4	100,0	733
27. 2001-ben egyéb egycsaládos, 2005-ben házas pár gyerekekkel	7,5	4,9	1,8	8,9	16,9	-	3,5	56,5	100,0	230
28. Egyéb egycsaládos esetek	11,2	4,3	1,7	4,4	8,5	3,1	4,7	62,1	100,0	961
29. Legalább az egyik évben többcsaládos	11,2	4,5	3,5	7,5	10,0	2,4	6,5	54,4	100,0	2212
Összesen	9,5	3,5	2,6	5,3	11,2	2,1	4,1	61,6	100,0	13918

Mellékletek

1. sz. melléklet

A háztartásban élők gazdasági aktivitásának alakulása 2001–2005 között

A változót – *az életszerűség elvét követve* – alapvetően a háztartásban élő foglalkoztatottak, munkanélküliek, nyugdíjasok és gyermekgondozási szabadságon levők számának – 2001–2005 közötti – változása alapján alakítottuk ki. (A fentiekből következik, hogy a kiskorú eltartottak és a tanulók számát nem vettük figyelembe.)

Az egyes típusokon belül – a háztartástagok mobilitási útjának fontosabb kombinációi alapján – ez esetben is különböző kategóriákat képeztünk. A 25 elemi kategóriából 14 tiszta típusnak tekinthető, ami azt jelenti, hogy – néhány kisebb kivételtől eltekintve – az adott háztartásban csak a megnevezésben szereplő aktivitásfélék fordultak elő (pl. 2001-ben 1, 2005-ben 2 foglalkoztatott élt a háztartásban, vagy mindkét évben két nyugdíjas tagja volt). A tiszta kategóriákhoz tartozott a 15 éves és idősebb nem tanulók 73%-a.

További 11 kategória esetében olyan típusú aktivitásváltás ment végbe, amelynek eredményeként – 2005-ben – az érintett háztartások zömében vegyes összetételűek voltak. Körükben többségben voltak a munkaerőpiacon kívüli személyek (nyugdíjasok, gyermekgondozási szabadságon levők, munkanélküliek, valamint felnőtt eltartottak).

Az ily módon kialakított mobilitási indikátor – a későbbiekben – kétféle megközelítésben is kínálja az értelmező elemzést: egyfelől az azonos indulási pozícióból, ám eltérő „célállapotba” érkezők mobilitási „hozadékának” összehasonlítását, másfelől a különböző starthelyzetű, ám a későbbiekben – az említett hat kategóriában a háztartástagok inaktívvá válása révén – a hasonló karaktert felmutató kategóriák életkörülményeinek egybevetését.

Mellékelve közöljük azt a sémát is, amely alapján – a 2001. és 2005. évi adatok egybevetésével – a dinamikus kategóriákat kialakítottuk, valamint magát a mátrixot is a benne szereplő n számokkal. Sőt, a könnyebb áttekinthetőség kedvéért bemutatjuk az egyes kategóriákon belül az oda belépő csoportok részarányát is. Ily módon arról is képet kapunk, hogy az egyes kategóriák – az összetételüket tekintve – mennyire homogének vagy heterogének.

Kategóriák a háztartásban élők gazdasági aktivitásának 2001–2005 közötti alakulására

1. Mindkét időpontban egy foglalkoztatott *
2. 2001-ben egy, 2005-ben két foglalkoztatott
3. 2001-ben egy foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória

4. 2001-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben két foglalkoztatott
5. 2001-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória

6. Mindkét időpontban egy foglalkoztatott + nyugdíjas
7. 2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben két foglalkoztatott
8. 2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas
9. 2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória

10. Mindkét időpontban egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő
11. 2001-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben két foglalkoztatott
12. 2001-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben vegyes kategória

13. Mindkét időpontban legalább két foglalkoztatott*
14. 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas
15. 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő

16. 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória

17. Mindkét időpontban munkanélküli*
18. 2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább egy foglalkoztatott*
19. 2001-ben munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória

20. Mindkét időpontban egy nyugdíjas
21. 2001-ben egy, 2005-ben két nyugdíjas
22. 2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória
23. Mindkét időpontban két nyugdíjas
24. 2001-ben két nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória

25. 2001-ben egyéb összetételű, 2005-ben bármilyen

* 2005-ben a jelzett aktivitású személy(ek) mellett nyugdíjas, vagy gyesen levő is előfordulhatott.

A fenti 25 elemi szintű kategóriát – eltekintve az egyéb kategóriától – 7 „alaptípusba” soroltuk. Az egyes típusok kilépési mobilitási jellemzői számottevő eltérést mutattak, ezeket a következő táblázat tartalmazza.

Az alaptípusokból való kilépési irányultságának megoszlása

%

Kategóriák	A kilépések megoszlása
<u>2001-ben 1 foglalkoztatott</u>	
1. Mindkét évben 1 foglalkoztatott	51,6
2. 2001-ben 1, 2005-ben 2 foglalkoztatott	24,3
3. 2001-ben 1 foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	24,1
	100,0
<u>2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli</u>	
4. 2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben 2 foglalkoztatott	40,4
5. 2001-ben 1 foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	59,6
	100,0
<u>2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas</u>	
6. Mindkét évben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas	52,5
7. 2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben 2 foglalkoztatott	14,2
8. 2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas	21,5
9. 2001-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	17,2
	100,0
<u>2001-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő</u>	
10. Mindkét évben gyermekgondozási szabadságon levő	28,4
11. 2001-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben 2 foglalkoztatott	43,8
12. 2001-ben 2 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben vegyes kategória	27,8
	100,0
<u>2001-ben 2 foglalkoztatott</u>	
13. Mindkét évben 2 foglalkoztatott	72,2
14. 2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben 1 foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	7,7
15. 2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben 1 foglalkoztatott + nyugdíjas	3,6
16. 2001-ben 2 foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	16,5
	100,0
<u>2001-ben munkanélküli</u>	
17. Mindkét időpontban munkanélküli	25,3
18. 2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább 1 foglalkoztatott	42,9
19. 2001-ben munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	31,8
	100,0
<u>2001-ben egy nyugdíjas</u>	
20. Mindkét időpontban 1 nyugdíjas	71,1
21. 2001-ben 1 nyugdíjas, 2005-ben 2 nyugdíjas	11,3
22. 2001-ben 1 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	17,6
	100,0
<u>2001-ben 2 nyugdíjas</u>	
23. Mindkét időpontban 2 nyugdíjas	84,4
24. 2001-ben 2 nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	15,6
	100,0

A gazdasági aktivitás 2001–2005 közötti, háztartási szintű alakulását tükröző 25 kategóriás séma
(A cellákba beírtuk a változó kategóriáinak sorszámát)

A háztartás aktivitás szerinti összetétele 2001-ben	A háztartás aktivitás szerinti összetétele 2005-ben										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Egy foglalkoztatott	1	3	1	1	2	2	3	3	3	3	3
2. Egy foglalkoztatott + munkanélküli	5	5	5	5	4	4	5	5	5	5	5
3. Egy foglalkoztatott + nyugdíjas	9	9	6	9	7	7	9	9	8	8	9
4. Egy foglalkoztatott + gyermekg. sz.-on levő	12	12	12	10	11	11	12	12	12	12	12
5. Két foglalkoztatott	16	16	14	15	13	13	16	16	16	16	16
6. Két foglalkoztatott + nyugdíjas	16	16	14	15	13	13	16	16	16	16	16
7. Munkanélküli	18	18	18	18	18	18	17	17	19	19	19
8. Munkanélküli + nyugdíjas	18	18	18	18	18	18	17	17	19	19	19
9. Egy nyugdíjas	22	22	22	22	22	22	22	22	20	21	22
10. Két nyugdíjas	24	24	24	24	24	24	24	24	24	23	24
11. Egyéb	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25

Megjegyzés: A tipizálást – az elemszámokat is figyelembe véve – a kilépési irányok alapján végeztük el. A „tisztá” kilépési irányokba kerülők önálló kategóriát képeztek, így például „mindkét évben egy foglalkoztatott élt a háztartásban” vagy „2001-ben egy, 2005-ben két foglalkoztatott. Am igen sok, gyakorta alacsony elemszámban előforduló esetben – a könnyebb kezelhetőség érdekében – összevonást alkalmaztunk, *vegyes kategória* néven, pl. *2001-ben egy foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória*. A munkanélkülieket és a felnőtt eltartottakat összevontuk.

A gazdasági aktivitás 2001–2005 közötti, háztartási szintű alakulása (15 éves és idősebb nem tanuló népesség)

Kategóriák 2001-ben	Kategóriák 2005-ben											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	összesen
1. Csak egy foglalkoztatott	416	47	81	37	221	30	27	16	64	18	78	1035
2. Egy foglalkoztatott + munkanélküli	25	38	33	15	101	6	11	9	6	2	19	265
3. Egy foglalkoztatott + nyugdíjas	7	16	651	10	65	112	8	49	41	226	55	1240
4. Egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	44	36	8	151	226	7	10	18	-	-	32	532
5. Két foglalkoztatott	63	95	180	118	1693	250	11	12	7	33	189	2651
6. Két foglalkoztatott + nyugdíjas	6	4	78	3	38	424	2	4	11	13	99	682
7. Csak munkanélküli	18	6	13	2	14	-	28	10	8	-	35	134
8. Munkanélküli + nyugdíjas	19	13	52	26	20	14	11	67	22	40	41	325
9. Egy nyugdíjas	31	1	101	3	10	29	11	25	1028	163	44	1446
10. Két nyugdíjas	-	-	131	-	9	18	-	24	32	1296	26	1535
11. Egyéb	48	20	42	29	114	125	22	37	47	11	205	700
Összesen	677	276	1369	394	2511	1015	141	271	1266	1802	823	10545

A dinamikus háztartási szintű aktivitási kategóriák összetétele

	Fő	%
1. Mindkét évben egy foglalkoztatott	534	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben egy foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott	416	77,9
- „ 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas	81	15,2
- „ 2005-ben egy foglalkoztatott + gyermek-gondozási szabadságon levő	37	6,9
2. 2001-ben egy, 2005-ben két foglalkoztatott	258	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben egy foglalkoztatott, 2005-ben két foglalkoztatott	221	85,7
- „ 2005-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas	37	14,3
3. 2001-ben egy foglalkoztatott, 2005-ben vegyes összetételű	250	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben egy foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott munkanélküli	47	18,8
- „ 2005-ben munkanélküli	27	10,8
- „ 2005-ben munkanélküli + nyugdíjas	16	6,4
- „ 2005-ben egy nyugdíjas	64	25,6
- „ 2005-ben két nyugdíjas	18	7,2
- „ 2005-ben egyéb	78	31,2
4. 2001-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben két foglalkoztatott	107	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben két foglalkoztatott	101	94,4
- „ 2005-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas	6	5,6
5. 2001-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	158	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben egy foglalkoztatott	25	15,8
- „ 2005-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli	38	24,1
- „ 2005-ben egy foglalkoztatott + gyermek-gondozási szabadságon levő	15	9,5
- „ 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas	33	20,8
- „ 2005-ben csak munkanélküli	11	7,0
- „ 2005-ben munkanélküli + nyugdíjas	9	5,7
- „ 2005-ben egy nyugdíjas	6	3,8
- „ 2005-ben két nyugdíjas	2	1,3
- „ 2005-ben vegyes kategória	19	12,0
6. Mindkét időpontban egy foglalkoztatott + nyugdíjas	651	100,0

7. 2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben két foglalkoztatott	177	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben két foglalkoztatott	65	36,7
- „ 2005-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas	112	63,3
8. 2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas	267	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben egy nyugdíjas	41	15,4
- „ 2005-ben két nyugdíjas	226	84,6
9. 2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	145	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben egy foglalkoztatott	7	4,8
- „ 2005-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli	16	11,0
- „ 2005-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	10	6,9
- „ 2005-ben csak munkanélküli	8	5,5
- „ 2005-ben munkanélküli + nyugdíjas	49	33,8
- „ 2005-ben egyéb	55	38,0
10. Mindkét időpontban egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	151	100,0
11. 2001-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben két foglalkoztatott	233	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben két foglalkoztatott	226	97,0
- „ 2005-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas	7	3,0
12. 2001-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben vegyes kategória	148	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben egy foglalkoztatott	44	29,7
- „ 2005-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli	36	24,3
- „ 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas	8	5,4
- „ 2005-ben munkanélküli	10	6,8
- „ 2005-ben munkanélküli + nyugdíjas	18	12,2
- „ 2005-ben egyéb	32	21,6

13. Mindkét időpontban legalább két nyugdíjas	2405	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben két foglalkoztatott	1693	70,4
- „ 2005-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas	250	10,4
- 2001-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben két foglalkoztatott	38	1,6
- „ 2005-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas	424	17,6
14. 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas	258	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas	180	69,8
- 2001-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas + egyéb	78	30,2
15. 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	121	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	118	97,5
- 2001-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	3	2,5
16. 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben vegyes kategória	549	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott	63	11,5
- 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli	95	17,3
- 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben csak munkanélküli	11	2,0
- 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben munkanélküli + nyugdíjas	12	2,2
- 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy nyugdíjas	7	1,3
- 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben két nyugdíjas	33	6,0
- 2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egyéb	189	34,4
- 2001-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben egy foglalkoztatott	6	1,1
- 2001-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli	4	0,7
- 2001-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak munkanélküli	2	0,4
- 2001-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben munkanélküli + nyugdíjas	4	0,7
- 2001-ben két foglalkoztatott+ nyugdíjas, 2005-ben egy nyugdíjas	11	2,0
- 2001-ben két foglalkoztatott+ nyugdíjas, 2005-ben két nyugdíjas	13	2,4
- 2001-ben két foglalkoztatott+ nyugdíjas, 2005-ben egyéb	99	18,0
17. Mindkét időpontban munkanélküli	116	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben munkanélküli, 2005-ben munkanélküli	28	24,1
- 2001-ben munkanélküli, 2005-ben munkanélküli + nyugdíjas	10	8,6
- 2001-ben munkanélküli + nyugdíjas, 2005-ben munkanélküli	11	9,5
- 2001-ben munkanélküli + nyugdíjas, 2005-ben munkanélküli + nyugdíjas	67	57,8

18. 2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább egy foglalkoztatott	197	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben csak munkanélküli, 2005-ben egy foglalkoztatott	18	9,1
- 2001-ben csak munkanélküli, 2005-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli	6	3,0
- 2001-ben csak munkanélküli, 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas	13	6,6
- 2001-ben csak munkanélküli, 2005-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	2	1,0
- 2001-ben csak munkanélküli, 2005-ben két foglalkoztatott	14	7,1
- 2001-ben munkanélküli + nyugdíjas, 2005-ben egy foglalkoztatott	19	9,7
- 2001-ben munkanélküli + nyugdíjas, 2005-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli	13	6,6
- 2001-ben munkanélküli + nyugdíjas, 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas	52	26,4
- 2001-ben munkanélküli + nyugdíjas, 2005-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	26	13,2
- 2001-ben munkanélküli + nyugdíjas, 2005-ben két foglalkoztatott	20	10,2
- 2001-ben munkanélküli + nyugdíjas, 2005-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas	14	7,1
19. 2001-ben munkanélküli, 2005-ben vegyes kategória	146	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben munkanélküli, 2005-ben egy nyugdíjas	8	5,5
- 2001-ben munkanélküli, 2005-ben egyéb	35	24,0
- 2001-ben munkanélküli + nyugdíjas, 2005-ben egy nyugdíjas	22	15,1
- 2001-ben munkanélküli + nyugdíjas, 2005-ben két nyugdíjas	40	27,4
- 2001-ben munkanélküli + nyugdíjas, 2005-ben egyéb	41	28,0
20. Mindkét időpontban egy nyugdíjas	1028	100,0
21. 2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben két nyugdíjas	163	100,0
22. 2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	255	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben egy foglalkoztatott + egyéb	32	12,6
- 2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli	1	0,4
- 2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas	101	39,6
- 2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	3	1,2
- 2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben két foglalkoztatott	10	3,9
- 2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas	29	11,4
- 2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben munkanélküli	11	4,3
- 2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben munkanélküli + nyugdíjas	25	9,8
- 2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben egyéb	44	16,8
23. Mindkét időpontban két nyugdíjas	1296	100,0

24. 2001-ben két nyugdíjas, 2005-ben vegyes kategória	240	100,0
Ezen belül:		
- 2001-ben két nyugdíjas, 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas	131	54,6
- 2001-ben két nyugdíjas, 2005-ben két foglalkoztatott	9	3,8
- 2001-ben két nyugdíjas, 2005-ben két foglalkoztatott + nyugdíjas	18	7,5
- 2001-ben két nyugdíjas, 2005-ben munkanélküli + nyugdíjas	24	10,0
- 2001-ben két nyugdíjas, 2005-ben egy nyugdíjas	32	13,3
- 2001-ben két nyugdíjas, 2005-ben egyéb	26	10,8
25. Egyéb (a fenti kategóriákba nem sorolható)	700	100,0

2. sz. melléklet

Az egyének munkaerő-piaci mobilitása 2001–2005 között

A változó képzésénél a 15 éves és idősebb nem tanuló népesség 2001. évi és 2005-ben jellemző gazdasági aktivitását vettük alapul. Olyan dinamikus kategóriákat kívántunk kialakítani, amelyek – a munkaerő-piaci mobilitással összefüggésben – az élethelyzet releváns változásáról adnak számot, ugyanakkor elemzésre alkalmas nagyságú csoportot alkotnak. Néhány esetben részben az alacsony elemszám, részben az adatok könnyebb kezelhetősége érdekében összevonást alkalmaztunk.

Összevonások

1. A részidős szellemi foglalkozásúak számos demográfiai jellemzője hasonló volt a teljes idős szellemi foglalkozásúakéhoz. Döntően a nők választották az alkalmazásnak ezt a formáját, mert a családi kötelezettségeknek a rövidebb munkaidő mellett könnyebb eleget tenni. E megfontolások alapján összevontuk a két kategóriát.
2. Azokban az esetekben, amikor a vizsgált személy a teljes idős szellemi, illetve fizikai foglalkozású kategóriából a vállalkozói csoportba került, azt feltételeztük, hogy jórészt kényszerű váltásról van szó, így az érintettek helyzete csak kisebb mértékben módosult, azaz nem valódi mobilitásról van szó, ezért besoroltuk őket a változatlan helyzetűek (a mindkét évben szellemi, illetve fizikai foglalkozásúak) közé.

A fenti összevonások nyomán a mindkét évben szellemi, illetve fizikai foglalkozásúak összetétele – a VÉKA-mintában – a következő volt:

Mindkét évben szellemi foglalkozású

	Fő	%
- mindkét évben teljes idős szellemi foglalkozású volt	1058	81,1
- teljes idősből részidős szellemi foglalkozású lett	91	7,0
- részidősből teljes idős szellemi foglalkozású lett	101	7,7
- szellemi foglalkozásúból vállalkozó lett	55	4,2
Összesen	1305	100,0

Mindkét évben teljes idős fizikai foglalkozású

- mindkét évben teljes idős fizikai foglalkozású volt	1531	94,9
- teljes idős fizikai foglalkozásúból vállalkozó lett	82	5,1
Összesen	1613	100,0

3. Az érintettek perifériális helyzetére való tekintettel összevonásra kerültek azok az esetek, amikor a vizsgált személy legalább az egyik időpontban részidős fizikai foglalkozású vagy alkalmi munkás volt. Az adatokból kiderült, hogy zömük tranzit jelleggel került ide, feltehetően ők képviselik a teljes idős fizikai foglalkozásúak egyik gyenge csoportját. Közbülső a helyzetük a teljes idős fizikaiak kategóriájában maradók és a hosszabb időre munkanélkülivé válók között.

4. A munkaerőpiacról való kirekesztettségük okán – hasonló helyzetükre tekintettel – összevontuk a munkanélküliek és az eltartott felnőttek csoportját és a továbbiakban egy kategóriaként szerepeltettük őket.
5. A 2001-ben rokkant- vagy öregségi (özvegyi) nyugdíjasként bejegyzett személyeket változatlan kategóriába tartozóknak tekintettük akkor is, ha 2005-re változott a státusuk. A rokkantnyugdíjasoknak 14%-a, az öregségi (özvegyi) nyugdíjasoknak 4%-a került 2005-re nem nyugdíjas csoportba.
6. Végül az egyéb kategóriába soroltuk mindazon személyeket, akik a fentiek egyikébe sem tartoznak.

A fenti egyszerűsítések tartalmi kihatásainak tesztelése érdekében, illetve a két időpont közötti változások számbavételére megnéztük, hogy egy adott évben (2004 januárja és decembere között) az érintett foglalkoztatotti pozícióban levő népesség mekkora hányadánál volt komolyabb aktivitásváltás, pontosabban *mekkora részük került át a foglalkoztatottak csoportjából a munkanélküliek, az eltartottak vagy a gyermekgondozási szabadságon lévők közé*. A vizsgálat alapjául vett 15 éves és idősebb nem tanuló népesség körében ez az arány 9,2 % volt. (A részletes adatok a 3. sz. melléklet tábláiban szerepelnek.) Az ilyen esetek zöme (közel négyötöde) az alábbi öt kategóriában sűrűsödött, a megfelelő érintettségi arányok zárójelben szerepelnek:

- gyermekgondozási szabadságról munkanélküli vagy eltartotti státusba került (79,6%),
- mindkét évben munkanélküli vagy eltartott volt (77,2%),
- teljes idős fizikai foglalkozásából munkanélküli, vagy eltartott lett (72,2%) ,
- legalább az egyik évben részidős fizikai foglalkozású volt (17,6%),
- munkanélküliből vagy eltartottból teljes idős foglalkoztatott lett (12,5%).

Ez az öt csoport az alapul vett népesség 15%-át tette ki, *tagjaik közös jellemzője, hogy vagy már 2004 januárja előtt, vagy 2004 decembere után is az inaktív státusok valamelyikébe tartoztak*, munkaerő-piaci helyzetük periférikus, illetve törékeny. Ez a pozíció a többi kategóriában messze ritkább, az érintettek számaránya olyan alacsony volt, hogy elemzésre alkalmas kategóriákat nem képeztek. (Kivételt jelent az egyéb kategória, ahol a hányaduk 32,9%.)

Ha azt feltételezzük, hogy a megfigyelt 4 év alatt négyszer akkora lehetett az inaktív státust megelőző aránya, mint 2004-ben volt, akkor is csak elvétve jelenne meg a többi munkaerő-piaci kategóriában szignifikánsan elemezhető hátrányos helyzetű csoport. Ez egyébként azt is jelenti, hogy *a periférikus munkaerő-piaci pozíció meglehetősen zárt körből termelődik újra*. A fenti megszorításokat is figyelembe véve tehát azt mondhatjuk, hogy a nyitó és a záró időpont aktivitási státusára vonatkozó információ viszonylag jó eligazítást nyújt az aktivitásváltási típusok megrajzolásához.

A mobilitási kategóriák további tartalmi tesztelése érdekében azt is megnéztük, hogy az egyes kategóriákon belül miként alakult azok hányada, akiknek életpályája során előfordult munkanélküliségi periódus. Az aktuálisan munkanélkülieket csak akkor soroltuk az életpálya során munkanélküliséget megelőző csoportjába, ha esetükben ezt megelőzően is előfordult a munkanélküli állapot. Akiket viszont a 2001. évi népszámlálás során munkanélkülinek tekintettek, azokat teljes egészében (100 százalékban) ide kategorizáltuk.

Azok aránya, akik életpályájuk során legalább egyszer voltak munkanélküliek

%

Kategóriák	Arány
Mindkét évben szellemi foglalkozású	21,3
Szellemiből teljes idős fizikai foglalkozású	38,3
Szellemiből nyugdíjas	10,8
Mindkét évben teljes idős fizikai foglalkozású	42,6
Teljes idős fizikai foglalkozásúból szellemi foglalkozású	39,3
Teljes idős fizikai foglalkozásúból munkanélküli, vagy eltartott	54,7
Teljes idős fizikai foglalkozásúból nyugdíjas	37,1
Mindkét évben vállalkozó	21,9
Vállalkozóból teljes idős alkalmazott	35,5
Legalább az egyik időpontban részdíj fizikai foglalkozású	54,6
2001-ben rokkantnyugdíjas	29,4
2001-ben öregségi (özvegyi) nyugdíjas	9,7
Mindkét évben munkanélküli vagy eltartott	100,0
Munkanélküliből, eltartottból teljes idős alkalmazott vagy vállalkozó	100,0
Munkanélküliből, eltartottból nyugdíjas	100,0
Mindkét évben gyermekgondozási szabadságon levő	41,1
Gyermekgondozási szabadságon levőből teljes idős alkalmazott vagy vállalkozó	35,9
Gyermekgondozási szabadságon levőből munkanélküli vagy eltartott	28,1
Teljes idős alkalmazottból, vállalkozóból gyermekgondozási szabadságon levő	32,6
Egyéb	51,1
Összesen	33,1

3. sz. melléklet

A dinamikus és a keresztmetszeti aktivitási változók összehasonlítása a mikrocenzus és a VÉKA-panel között

Összehasonlítottuk a gazdasági aktivitás 2001., illetve 2005. évre vonatkozó keresztmetszeti, valamint az aktivitás 2001–2005 közötti módosulását tükröző dinamikus változó értékeinek megoszlását a mikrocenzus és a VÉKA-panel szerint. A keresztmetszeti és a dinamikus változó esetében is számos jelentős eltérést tapasztaltunk.

Az eltérések irányát tekintve elmondható, hogy – a 2001. és a 2005. évi keresztmetszeti adatoknál – a VÉKA-panelben a teljes idős alkalmazottak, azon belül is elsősorban a fizikai foglalkozásúak hányada számottevően magasabb, mint a mikrocenzus paneljében. Az öregségi nyugdíjasok esetében pedig az utóbbiban figyelhetünk meg – mintegy ellentételezésként – magasabb értékeket. (A 2005. évi adatoknál – a fentiek mellett – már más kategóriákban is mutatkoznak differenciák.)

A feldolgozásban (súlyozásban) több különbség is van. A mikrocenzus esetében a bázis év 2001, a VÉKA-panelnél pedig 2005. Ennek megfelelően az előbbi a súlyozáshoz 2001-es, az utóbbi 2005-ös sokasági elemszámokat használt sarokszámként. Eltérés van továbbá a sarokszámrendszer elemeiben is: a VÉKA-panel a 2005-ös felvétel azon keresztmetszeti sarokszámait használta, amelyek által meghatározott keresztmetszeti súlyokra a felvétel későbbi hullámaiban a panelsúlyok épülnek. Erről az az előny származik, hogy az összekapcsolás során elveszített személyek között (bár továbbra sem tudunk különbséget tenni a különböző okú meghiúsulások között) értelemszerűen nem szerepelnek a 2001 és 2005 között elhunytak. Ez nem mondható el a mikrocenzus paneljéről, amely esetében ez a tény torzítás forrása. A VÉKA lakásmintája a mikrocenzusénak egy véletlen almintája. Felmerült, hogy az eltérések oka lehet a kettő szisztematikusan eltérő megvalósulása. Ezért olyan adatsorokat is készítettünk, ahol a VÉKA-panelre a mikrocenzusnál alkalmazott súlyokat alkalmaztuk. Kiderült, hogy ennek nyomán a főbb eltérések (aktívak és nyugdíjasok egymáshoz viszonyított aránya) érdemben mérséklődtek, és csupán a belső megoszlásokban mutatkoztak jelentősebb differenciák.

A kétféle panelből származó adatok eltérésének okát keresve megnéztük, hogy a mikrocenzus végrehajtása után volt-e eltérés a sikeresen összeírt címek arányában. Kiderült, hogy az eltérés minimális, a mikrocenzus teljes mintáján 85,0%, a VÉKA-almintán 84,6% volt a megvalósulási arány.

A gazdasági aktivitás szerinti megoszlás a mikrocenzus, illetve a VÉKA-alminta szerint*

Gazdasági aktivitás	%	
	Mikrocenzus	VÉKA-alminta
Foglalkoztatott	38,6	40,0
Munkanélküli	4,7	4,3
Inaktív	30,6	30,5
Eltartott	26,0	25,2
Összesen	100,0	100,0

* Súlyozás a mikrocenzus súlyai alapján.

Kíváncsiak voltunk, hogy volt-e eltérés a főbb aktivitási kategóriák megoszlásában. Az alábbi adatok azt jelezték, hogy e téren már bizonyos differenciák jelentkeztek, nevezetesen a VÉKA-almintában a foglalkoztatottak hányada bizonyos mértékig magasabb volt, mint a mikrocenzus egészében.

A 15 éves és idősebb nem tanulók munkaerő-piaci kategóriáinak megoszlása, a 2005. évi mikrocenzus és a 2005. évi VÉKA-panel súlyozott* adatai alapján

			(%)
A gazdasági aktivitás dinamikus kategóriái	Mikro- cenzus	VÉKA- panel	2004-ben inaktív státusban levők (VÉKA)
Mindkét évben szellemi foglalkozású	13,7	14,4	1,0
Szellemiből teljes idős fizikai foglalkozású	1,3	1,4	4,5
Szellemiből nyugdíjas	1,4	1,2	-
Mindkét évben teljes idős fizikai foglalkozású	13,6	15,6	4,4
Teljes idős fiz.-i fogl.-ból szellemi foglalkozású	1,7	1,8	3,9
Teljes idős fiz.-i fogl.-ból munkanélküli vagy eltartott	2,3	2,4	72,2
Teljes idős fiz.-i fogl.-ból nyugdíjas	2,0	2,4	1,6
Mindkét évben vállalkozó	4,2	4,2	-
Vállalkozóból teljes idős alkalmazott	1,6	1,5	1,5
Legalább az egyik időpontban részidős fiz.-i fogl.-ú	3,3	3,9	17,6
2001-ben rokkantnyugdíjas	7,2	7,4	1,0
2001-ben öregségi (özvegyi) nyugdíjas	28,7	25,0	0,2
Mindkét évben munkanélküli vagy eltartott	5,2	4,2	77,2
Munkanélküliből, eltartottból teljes idős alk., vagy váll.	4,2	3,9	12,5
Munkanélküliből, eltartottból nyugdíjas	2,0	2,1	2,2
Mindkét évben gyesen levő	1,5	2,0	3,4
Gyesen levőből teljes idős alkalmazott vagy vállalkozó	1,4	1,9	8,8
Gyesen levőből munkanélküli vagy eltartott	0,8	0,9	79,6
Teljes idős alkalmazottból, vállalkozóból gyesen levő	1,2	1,2	3,0
Egyéb	2,7	2,4	32,9
Összesen	100,0	100,0	9,2
N	132 015	10 545	

* A mikrocenzus-panelt a mikrocenzusra, a VÉKA-panelt a VÉKA-ra kialakított súlyok alapján súlyoztuk.

**A 2001-ben 15 éves és idősebb nem tanulók gazdasági aktivitás szerinti megoszlása 2001-ben és 2005-ben,
a mikrocenzus és a VÉKA súlyozott panelállománya alapján**

(%)

Gazdasági aktivitás	Mikrocenzuspanel, mikrocenzussúllyal		VÉKA-panel			
			VÉKA-súllyal		Mikrocenzussúllyal	
	2001	2005	2001	2005	2001	2005
Teljes idős alkalmazott szellemi foglalkozású	16,2	15,6	16,9	16,7	15,0	14,7
Teljes idős alkalmazott fiz.-i fogl.	20,9	18,4	23,6	20,7	23,2	20,4
Részdős szellemi fogl.	1,7	1,7	1,6	2,1	1,3	1,8
Részdős fizikai fogl.	1,2	1,5	1,4	1,9	1,4	2,0
Alkalmi munkás fiz.-i fogl.	0,3	0,8	0,3	1,0	0,3	1,0
Vállalkozó	7,1	7,4	7,0	7,2	6,0	6,1
Rokkantságnyugdíjas	7,2	7,8	7,4	9,0	7,4	8,7
Öregségi nyugdíjas	28,7	32,5	25,0	27,8	29,4	32,3
Munkanélküli	5,1	5,1	4,9	4,8	4,8	4,8
Gyermekgondozási szabadságon van	4,0	3,3	5,1	3,8	4,3	3,0
Egyéb eltartott	7,6	5,5	6,9	4,7	6,9	4,9
Tanuló	-	0,2	-	0,3	-	0,2
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	132 015		10 545			

4. sz. melléklet

A családgerinc-fogalom bevezetése, a családmag-fogalom kiterjesztésével

A háztartásösszetétel változásának számbavételekor abból indultunk ki, hogy változtak-e a panelcímen élő személyek, illetve azok státusa (családi állása), és ettől függően változó vagy nem változó háztartási konfiguráció állt-e elő a vizsgált időszak végére. Hangsúlyoznunk kell, hogy a háztartásdinamikai vizsgálat szempontjából csak azokkal az esetekkel tudunk foglalkozni, ahol a megfigyelt időszakban a háztartásból legalább egy személy azonos volt. Következésképpen a mozgás szempontjából az egyik leginkább érdekes népességsoportról, az elköltözőkről nem vagy csak közvetett információk állnak a rendelkezésünkre. Annyit mindenesetre tudunk, hogy milyen volt az elköltözők összetétele a megfigyelési időszak elején, valamint azt, hogy helyükre milyen összetételűek költöztek.

A háztartásdinamika szempontjából *fontos kérdés, hogy mikor tekintünk egy háztartást azonosnak*. A legegyszerűbb megoldásnak az tűnik, ha – két időpont között – azokat a háztartásokat tekintjük azonosnak, ahol – a család alapszerkezetét biztosító - családgerinc változatlan, vagy változik ugyan, azonban az ott maradó személyek körében megtaláljuk a szűken vett családmagot. Az ily módon azonosított személyek alapján a háztartásokat a következőképpen csoportosítottuk:

1. a személyek és azok háztartási státusa (családi állása), valamint a családmag is azonos, változás nem volt (minden személy azonos),
2. a családgerinc megmaradt, emellett ki- és belépések lehettek (legalább két személy azonos),
3. a családgerinc is változott (legfeljebb egy személy volt azonos).

Miután a családmag fogalma már foglalt volt, ezért – arra építve – célszerű volt új fogalmat alkotni. Definíció szerint *családmagon a házaspárt és a velük élő gyerekeket, valamint azokat az eseteket értjük, ahol egy szülő neveli gyermeke(i)t*. A családgerinc fogalma ennél szélesebb értelmezésű, mert a szűken vett családmag mellett más személyek is élhetnek a háztartásban, illetve ki- és beléphetnek, azonban alapvető kritérium, hogy a fenti (a családmagnál definiált) formációk közül valamelyik létezzen. A két fogalom között tehát csak abban van különbség, hogy a családgerinc – a családmag mellett – más személyek jelenlétét is megengedi. A fogalom ilyen értelmű kitérését azért tartottuk célszerűnek, mert a háztartás stabilitását, működését alapvetően a családmag által lefedett személyek biztosítják, következésképpen némi megszorítással ők biztosítják a háztartás önazonosságát.

Hangsúlyoznunk kell, hogy *a személyek mozgását követjük, és az ő mozgásuk nyomán előálló háztartási konfigurációt minősítjük a későbbiekben azonos vagy nem azonos háztartásnak*. A háztartások közvetlen követése természetesen nem lehet cél, ám a személyeken keresztül, közvetett módon a háztartások túlnyomó többségének mozgásáról is képet kaphatunk.

Az első két csoportot azonos háztartások névvel összevontuk, miután a család magját alkotó személyek – a megfigyelt időszakban – továbbra is jelen vannak. Természetesen azokat az eseteket is idesoroljuk, ahol minden személy azonos, és a családi állásuk sem változott. Sajátos kategóriát alkotnak az egyszemélyes háztartások, amelyek kapcsán nem beszélhetünk családgerincről, ha azonban a személy nem változott, akkor e kategóriát is az azonos háztartások közé soroljuk.

Felmerült a kérdés, hogy kiket tekintünk a család gerincének, ha a háztartásban két család él együtt. A vizsgálat szempontjait figyelembe véve célszerű azt kiválasztani, amelyik

komplexebb családot alkot. E követelmény teljesítése érdekében a családmag típusait tekintve hierarchiát alakítottunk ki, amelynek élén a házaspár gyerekekkel formáció áll, ezt követi a házaspár, majd az egy szülő gyerekekkel.

Az alapszerkezetet a háztartás-összetétel összevont kategóriáival jellemeztük, amely a következő:

egyház tartásos címeken belül:

- egyedülálló,
- házaspár,
- házaspár gyerekekkel,
- egy szülő gyerekekkel,
- egyéb egyház tartásos cím,
- több háztartásos cím.

A családgerincet az ott élő személyek családi állása alapján tudtuk azonosítani. A családi állásnál a népszámlálás a következő kategóriákat különböztette meg:

1. férj, feleség,
2. élettárs,
3. apa, anya,
4. gyermek,
5. felmenő rokon,
6. egyéb rokon
7. családdal élő állami gondozott gyermek,
8. nem rokon,
9. egyedülálló.

A fentiek alapján – két időpont között – családgerinccel rendelkezőnek a következő eseteket tekintettük:

1. házaspár (élettársak) vagy házaspár (élettársak), gyermekkel típus esetén:

a./ a megfigyelt időszakban a két fél együtt él, és időközben esetleg más olyan személyek is bekerültek (beszülettek) a háztartásba, akik nem alkottak önálló háztartást, illetve a házaspár mellől bármely korábban ott élő személy (gyermek) elköltözhetett;

b./ ha a gyermekes házaspár típusnál az egyik házaspár (élettárs) kilépett (válás, elhalálozás miatt), azonban a párkapcsolatból született gyermek továbbra is az adott címen élő szülőnél maradt.

2. *egy szülő gyermekkel típus esetén:*

a./ a megfigyelt időszakban a szülővel él együtt legalább egy gyermek, időközben egy vagy több gyermek kiléphetett, más olyan személyek viszont beléphettek, akik nem alkottak önálló háztartást;

b./ a megfigyelt időszakban a gyermeket nevelő szülő új párkapcsolatot alakított ki, de a gyereke(i) továbbra is vele él(nek), emellett más olyan személyek is beléphettek a háztartásba, akik nem alkottak önálló háztartást.

3. *egyéb egyháztartásos cím esetén:*

3.1. az eredeti háztartásban a *házaspár (élettársak) és esetleg gyermek(ek)* mellett egyéb személyek is éltek, azonban:

a./ vagy csak az egyéb személyek közül léptek ki;

b./ és/vagy csak egyéb személyek léptek be;

c./ vagy csak a házaspár (élettársak) gyermeke(i) léptek ki, ez esetben az a/ és b/ típusú mozgás előfordulhatott.

3.2. az eredeti háztartásban *egy szülő és gyermekei* mellett egyéb személy(ek) is élt(ek), azonban:

a./ vagy csak az egyéb személyek közül léptek ki;

b./ és/vagy csak egyéb személyek léptek be;

c./ kettő- és több gyermek esetén legalább egy gyermek továbbra is a szülővel él, e mellett az a/ és b/ típusú mozgás is előfordulhatott.

4. *több háztartásos cím esetén:* a sokféle és bonyolult mozgáslehetőségek miatt a családgerinc változását ezeknél az eseteknél nem vizsgáltuk. Csak két típust különböztetünk meg:

a./ minden személy mindkét időpontban azonos, beleértve a családi állását is, ők az azonos összetételű főcsoportba kerültek;

b./ legalább egy személy nem azonos, ők a nem azonos összetételű főcsoportba kerültek.

A részletes kategóriaképzést a 5. sz. melléklet mutatja be.

5. sz. melléklet

A háztartás-összetétel dinamikus kategóriái

1.sz. változat

A dinamikus kategóriákat a tranzíciós mátrixok alapján állítottuk elő azokra az esetekre, amikor a megfigyelési időszakban legalább egy személy azonos volt. Tekintve, hogy a 2001. évi népszámlálás, valamint a 2005. évi mikrocenzus összekapcsolása révén nem valóságos panelállományt kaptunk, ezért a háztartás-összetétel változásának mérésére csak bizonyos korlátok között használhatók a hagyományos tranzíciós mátrixok. E mátrixok legegyszerűbb formájánál, a keresztábrás módszernél ugyanis alapvető feltétel, hogy az induló és a célsokaság azonos számú legyen, hiszen csak így tudjuk teljes körűen vizsgálni azt, hogy az egyes háztartások, illetve személyek milyen irányban és mértékben áramlottak egyik kategóriából a másikba. Esetünkben azonban a teljes sokaságra vonatkozóan nem teljesülhetett az a feltétel, hogy az időszak elején és a végén azonos legyen a háztartások száma. Ezt a feltételt csak a „törzsháztartások” (az első 15 kategória) esetében lehetett kielégíteni, tehát ahol a háztartás gerincét alkotó személyek a megfigyelt időszakban azonosak.

A másik főcsoport (16–22. kategória) esetében azonban, nevezetesen ahol a megfigyelt időszakban csak egy személy azonos, a háztartás szintjén nem, csupán „soronként” lehet elemezni a ki- és belépők, valamint a bentmaradók arányát.

Az egyszerűbb kezelhetőség érdekében a legalább egyik évben többháztartásos címen élőket egy kategóriába vontuk össze, és őket a nem azonos összetételűek csoportjába soroltuk. Az elemszámok ismeretében úgy döntöttünk, hogy a ritka gyakoriságú eseteket egy vegyes típust alkotó „egyéb” kategóriába vonjuk össze. (Ahol a családgerinc megmaradt, ott CSG jelölést alkalmaztunk.)

Miután a VÉKA-panelben az elemszámok számottevően alacsonyabbak voltak, mint a mikrocenzusban, ezért az elemzés céljára – az alacsony esetszámú kategóriák összevonásával – képeztünk egy 15 kategóriás sémát.

Illusztrálás céljából közöljük azt a – 2001–2005 évi háztartás-összetételt bemutató – mátrixot is, amely a sémaképzés alapjául szolgált. A könnyebb értelmezés érdekében ennek celláiba beírtuk a képzett kategóriák sorszámát.

**A háztartás-összetétel 2001–2005 közötti alakulását tükröző 15 kategóriás séma
(A cellákba beírtuk a változó kategóriáinak sorszámaát)**

Háztartásösszetétel 2001-ben	Háztartás-összetétel 2005-ben					legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartás- os
	egyedül- álló	házas pár	házas pár gyerekekkel	egy szülő gyerekekkel	egyéb egy családos háztartás	
Egyedülálló	1.	14.	14.	14.	14.	15.
Házaspár	12.	2.	6.	14.	14.	15.
Házaspár, gyerekekkel	14.	7.	3.	8.	9.	15.
Egy szülő, gyerekekkel	13.	10.	10.	4.	14.	15.
Egyéb egycsaládos háztartás	14.	14.	11.	14.	5.	15.
Legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos	15.	15.	15.	15.	15.	15.

**A háztartás-összetétel alakulása 2001–2005 között, a VÉKA-panel alapján
(a népszámlálás által használt gyermekfogalom szerint)**

fő

Háztartásösszetétel 2001-ben	Háztartás-összetétel 2005-ben						Összesen
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	
1. Egyedülálló	842	31	19	19	31	49	991
2. Házaspár/élettárs	223	1833	167	8	54	110	2395
3. Házaspár/élettárs, gyerekekkel	44	449	6295	342	206	335	6671
4. Egy szülő, gyerekekkel	101	11	117	717	70	63	1079
5. Egyéb egycsaládos	49	97	230	54	733	133	1296
6. Többcsaládos, többháztartásos	72	148	257	61	238	746	1522
Összesen	1331	2569	6085	1201	1332	1436	13954

Típusok 22 kategóriás változat

Azonos háztartások

A megfigyelt időszakban minden személy azonos

1. Egyedülálló
2. Házaspár (CSG)
3. Házaspár, gyerekekkel (CSG)
4. Egy szülő, gyerekekkel (CSG)
5. Egyéb egyháztartásos cím (CSG)

Nem mindegyik, de legalább két személy azonos

6. A házaspárnak gyereke született, és más személy nem került a háztartásba (CSG)
7. A házaspár – a mozgás révén – az egy szülő, gyermekkel kategóriába került (CSG)
8. A házaspár – a házaspár megmaradásával - az egyéb egyháztartásos kategóriába került (CSG)
9. Házaspár, gyerekekkel kategóriából házaspár lett (CSG)
10. Házaspár, gyerekekkel kategóriából egy szülő gyerekekkel kategória lett (CSG)
11. Házaspár, gyerekekkel kategóriából – a házaspár megmaradásával – egyéb egy háztartásos kategória lett (CSG)
12. Egy szülő, gyerekekkel kategóriából – a szülő új párkapcsolata révén – házaspár, gyerekekkel vagy házaspár kategória lett (CSG)
13. Egyéb egyháztartásos kategóriából – a családgerinc megmaradásával – házaspár lett (CSG)
14. Egyéb egyháztartásos kategóriából – a családgerinc megmaradásával – házaspár, gyerekekkel kategória lett (CSG)
15. Egyéb egyháztartásos kategóriából – a családgerinc megmaradásával – egy szülő, gyerekekkel kategória lett (CSG)

A megfigyelt időszakban nem azonos háztartások

16. Egyedülálló párkapcsolatot hozott létre (gyerekekkel vagy a nélkül)
17. Egyedülálló egyéb összetételű háztartásba került
18. A házaspár egyik tagja kilépett, és egyedülálló maradt a háztartásban
19. Egy szülő, gyerekekkel kategóriából – az utolsó gyerek kilépésével – egyedülálló lett
20. Egyéb egyháztartásos kategóriából egyedülálló lett
21. Egyéb egyháztartásos típus (alacsony elemszámú esetek összevonásával)
22. Legalább az egyik évben többháztartásos

Az egyéb változási típusok (21. sz.) kategóriába összevont esetek:

1. Egyedülállóból egy szülő, gyermekkel kategória lett
2. Egy szülő, gyermekkel kategóriából – a szülő, esetleg a gyermek kilépése vagy más személyek belépése miatt – egyéb egyháztartásos kategória lett
3. Egy szülő, gyermekkel kategóriából – a szülő kilépése miatt – egyedülálló lett
4. Házaspár kategóriából – a családgerinc megszűntével – egyéb egyháztartásos kategória lett

Típusok 15 kategóriás változat

Azonos háztartások

A megfigyelt időszakban minden személy azonos *

1. Mindkét időpontban egyedülálló
2. Mindkét időpontban házaspár
3. Mindkét időpontban házaspár, gyerekekkel
4. Mindkét időpontban egy szülő, gyerekekkel
5. Mindkét időpontban egyéb egycsaládos cím

Nem mindegyik, de legalább két személy azonos *

6. A házaspárnak gyereke született
7. Házaspár, gyerekekkel kategóriából házaspár lett
8. Házaspár, gyerekekkel kategóriából egy szülő, gyerekekkel kategória lett
9. Házaspár, gyerekekkel kategóriából egyéb egycsaládos kategória lett
10. Egy szülő, gyerekekkel kategóriából házaspár, gyerekekkel lett
11. Egyéb egycsaládos kategóriából házaspár, gyerekekkel kategória lett

A megfigyelt időszakban nem azonos háztartások

12. A házaspárból egyedülálló lett
13. Egy szülő, gyerekkel_kategóriából egyedülálló lett
14. Egyéb egycsaládos kategória
15. Legalább az egyik évben többcsaládos vagy több háztartásos

Túlnyomó többségében – a két időpontra vonatkozóan – azonos személyek azonos családon belüli pozíciójáról van szó, azonban néhány esetben lehetséges, hogy csak a pozíció azonos, a személy nem. Ilyen például, amikor mindkét időpontban házaspárt rögzítettünk, azonban előfordulhatott, hogy a házaspár időközben elvált, majd a címen maradó házafél újra megházasodott, ráadásul a belépő új házafél születési éve és hónapja megegyezett a korábban kilépett házafél születési dátumaival. Számunkra ez a váltás viszont már nem derülhetett ki, tekintve azonban, hogy meglehetősen csekély a valószínűsége az ilyen esetek előfordulásának, ezért mindez nem befolyásolja érdemben adataink megbízhatóságát.

2.sz. változat

Az alábbiakban bemutatjuk a dinamikus háztartás-összetétel kategóriáinak 2. sz. változatát, valamint az ehhez kapcsolódó megoszlási arányokat. Az első változathoz képest annyi a különbség, hogy az 1. sz. változatban szereplő házaspár, gyerekekkel, valamint az egy szülő, gyerekekkel kategóriákat megbontottuk a gyermekek száma és életkora szerint.

A háztartás-összetétel változása alapján kialakított kategóriák megoszlása (2. változat)

Kategóriák	N	Súly nélkül, %
1. Mindkét évben házaspár	1833	13,2
2. Házaspárból házaspár, gyerekekkel	167	1,2
3. Házaspárból egyedülálló	223	1,6
4. Mindkét évben házaspár, egy 19 év alatti gyerekekkel	461	3,3
5. 2001-ben házaspár, egy 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár, két 19 év alatti gyerekekkel	183	1,3
6. 2001-ben házaspár, egy 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár, egy 19 év feletti gyerekekkel	147	1,1
7. Mindkét évben házaspár, egy 19 év feletti gyerekekkel	507	3,6
8. 2001-ben házaspár, egy 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár	251	1,8
9. Mindkét évben házaspár, két 19 év alatti gyerekekkel	1037	7,5
10. 2001-ben házaspár, két 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár, egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel	290	2,1
11. 2001-ben házaspár, két 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár, 3 és több 19 év alatti gyerekekkel	139	1,0
12. Mindkét évben házaspár, egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel	137	1,0
13. 2001-ben házaspár, egy 19 év alatti és egy 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár, két 19 év feletti gyerekekkel	255	1,8
14. Mindkét évben házaspár, két 19 év feletti gyerekekkel	286	2,1
16. 2001-ben házaspár, két 19 év feletti gyerekekkel, 2005-ben házaspár, egy 19 év feletti gyerekekkel	120	0,9
16. Mindkét évben házaspár, 3 és több 19 év alatti gyerekekkel	617	4,4
17. 2001-ben házaspár, 3 és több 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár, legalább egy 19 év alatti és legalább két 19 év feletti gyerekekkel	334	2,4
18. Mindkét évben házaspár, legalább egy 19 év alatti és legalább két 19 év feletti gyerekekkel	153	1,1
19. 2001-ben házaspár, gyerekekkel , 2005-ben egy szülő csak 19 év alatti gyerekekkel	228	1,6

**A háztartás-összetétel változása alapján kialakított kategóriák megoszlása
(2. változat) (folytatás)**

Kategóriák	N	Súly nélkül, %
20. 2001-ben házaspár, gyerekek, 2005-ben egy szülő csak 19 év feletti gyerekekkel	206	1,5
21. 2001-ben házaspár, gyerekek, 2005-ben házaspár, gyerekek (4–20. kategóriába nem sorolható)	623	4,5
22. Mindkét évben egy szülő , csak 19 év alatti gyerekekkel	201	1,4
23. 2001-ben egy szülő, csak 19 év alatti gyerekekkel, 2005-ben házaspár, gyerekekkel	117	0,8
24. Mindkét évben egy szülő, csak felnőtt gyerekekkel	425	3,1
25. Mindkét évben egyedülálló	842	6,0
26. Mindkét évben egyéb egycsaládos	733	5,3
27. 2001-ben egyéb egycsaládos, 2005-ben házaspár, gyerekekkel	230	1,7
28. Egyéb egycsaládos esetek	961	6,9
29. Legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos	2212	15,9
Összesen	13918	100,0

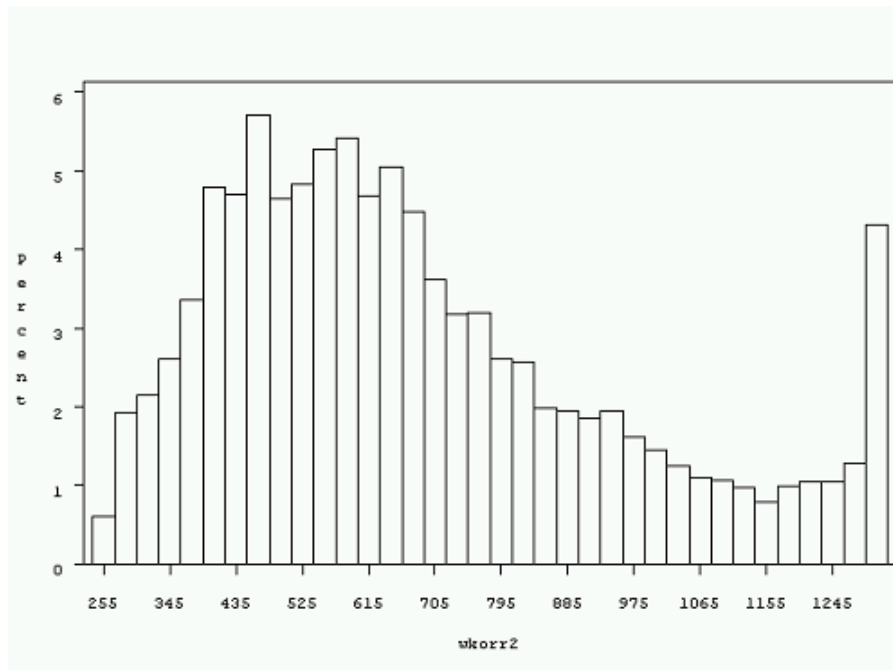
6. sz. melléklet

A VÉKA-panel súlyozása

A VÉKA-panel a 2005-ös keresztmetszeti VÉKA-minta és a 2001-es népszámlálás összekapcsolható személyeiből áll. Ennek a mintának a súlyozása több ponton eltér a mikrocenzuspanel súlyozásától, amelynek vizsgálata megelőzte az itt publikált VÉKA-panel vizsgálatát. Mivel a VÉKA évente ismétlődő rotációs panelfelvétel, amiben az évről évre kialakított panelminta súlyai a 2005-ös keresztmetszeti súlyokra épülnek, úgy döntöttünk, hogy a kiindulási év legyen 2005, és a súlyozásnál használt sarokszámrendszer legyen ugyanaz, amire a későbbi VÉKA-panelek alapoznak. Ez a sarokszámrendszer tehát a 2005-ös népességre vonatkozik, és más elemekből épül fel, mint a mikrocenzuspanel sarokszámrendszere.

Adottnak tekintettük a 2005-ös VÉKA keresztmetszeti mintát azokkal a súlyokkal, amikre a későbbi panelsúlyok alapoznak. Ezekhez a súlyokhoz használt sarokszámrendszert az 1. táblázatban foglaltuk össze. A keresztmetszeti mintában 17 969 személy van. A népszámlálásbeli személyekkel történő összekapcsolás után 13 934 személy maradt. Ők alkotják a panelmintát, az ő kiinduló keresztmetszeti súlyukat módosítottuk úgy, hogy a panel visszaadja a 2005-ös keresztmetszeti sarokszámokat.

A panel súlyozásához azonban nem pontosan a keresztmetszeti sarokszámrendszert alkalmaztuk. Egyrészt a háztartások száma helyett a háztartásokban élők számát használtuk; másrészt a keresztmetszeti mintában 714 olyan gyermek van, akik 2000 után születtek. Az utóbbiak értelemszerűen nincsenek benne a panelben, abban csak a 2001 előtt születettek szerepelnek. Ezért a sarokszámrendszer egyes elemit úgy módosítottuk, hogy az a 2000 után születettek népességére vonatkozzon: a megfelelő számokból levontunk annyit, amennyit 2005-ben a 2000 után születettek reprezentálnak. Ez a módosítás a 0–14 évesek sarokszámait érinti, a 7 éven aluli gyermekek számát, illetve bizonyos háztartástípusokban élők számát.

1. ábra

Maga a súlyozás ugyanolyan módon történt, mint a mikrocenzuspanel esetében. Egyszerű kalibrálással,²² ami a panelben a személy szintjén módosította a kiinduló keresztmetszeti súlyokat oly módon, hogy a panel visszaadja a fent leírt módosított sarokszámokat. A súlyokat [250, 1300] intervallumban tartottuk. Az 1. ábra a panelsúlyok relatív gyakorisági hisztogramját mutatja.

1. táblázat A 2005-ös keresztmetszeti sarokszámrendszer

Nem és korcsoport szerinti bontás	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld
férfiak, 0–14	207 485	88 667	75 058	77 024	108 946	138 460	105 794
15–29	290 292	118 909	108 769	102 497	135 201	170 174	139 990
30–59	559 528	227 173	208 930	199 872	249 372	306 006	269 299
60–X	237 255	87 193	81 232	78 883	101 452	113 256	114 446
nők, 0–14	196 776	83 766	71 303	73 006	103 604	132 806	101 637
15–29	294 569	115 763	104 393	98 680	127 333	163 700	137 690
30–59	623 383	233 741	212 402	208 517	261 876	316 360	283 586
60–X	383 050	133 346	126 986	125 263	166 966	178 507	177 233

		Budapest	Megyei jogú város	Egyéb település
Aktivitás szerinti bontás	Alkalmazott	651 066	693 205	1 953 903
	Vállalkozó	107 506	114 463	322 633
	Gyermekellátásban részesül	35 939	46 706	190 307
	Nyugdíjas, járadékos	439 122	523 973	1 688 944
	Munkanélküli	51 304	67 782	380 633
	7 éven aluli	83 266	117 953	440 888
	Nappali tagozaton tanuló gyerek	262 665	364 078	1 141 610
	Egyéb	30 820	37 679	190 960
Aktív iskolai végzettség szerint	Aktív kereső, alapfokú végz.	62 226	78 213	401 747
	Aktív kereső, középfokú végz.	417 213	510 773	1 557 894
	Aktív kereső, felsőfokú végz.	279 133	218 682	316 895
Háztartás számok	Összes háztartás	740 065	800 643	2 278 346
	Egyszemélyes háztartás	249 372	212 066	493 645
	1 gyerekes (20 éven aluli)	103 401	121 971	347 620
	2 gyerekes	61 397	81 873	293 825
	3 vagy több gyerekes	16 608	22 529	133 987

²² Lásd Mihályffy László: Meghiúsulások kompenzálása lakossági felvételekben: egy speciális inverz probléma. Szigma, XXV. Évf., 191–202.

A súlyozásnál használt sarokszámokat, illetve az illeszkedés pontosságát a 2. táblázat mutatja.

2. táblázat A panelsúlyozás sarokszámai, az illeszkedés pontossága

Terület	Részcsoport	Darabszám a panelben	Sarokszám	Becslés	Eltérés a sarokszámtól %-ban
Közép-Magyarország	férfi, 0–14	185	156 823	156 816	0
Közép-Magyarország	férfi, 15–29	316	290 292	290 292	0
Közép-Magyarország	férfi, 30–59	658	559 528	559 519	0
Közép-Magyarország	férfi, 60–	400	237 255	237 254	0
Közép-Magyarország	nő, 0–14	142	145 178	145 175	0
Közép-Magyarország	nő, 15–29	275	294 569	294 574	0
Közép-Magyarország	nő, 30–59	740	623 383	623 398	0
Közép-Magyarország	nő, 60–	669	383 050	383 047	0
Közép-Dunántúl	férfi, 0–14	91	64 116	64 118	0
Közép-Dunántúl	férfi, 15–29	146	118 909	118 909	0
Közép-Dunántúl	férfi, 30–59	303	227 173	227 176	0
Közép-Dunántúl	férfi, 60–	133	87 193	87 204	0
Közép-Dunántúl	nő, 0–14	92	66 809	66 805	0
Közép-Dunántúl	nő, 15–29	130	115 763	115 763	0
Közép-Dunántúl	nő, 30–59	338	233 741	233 741	0
Közép-Dunántúl	nő, 60–	195	133 346	133 353	0
Nyugat-Dunántúl	férfi, 0–14	72	49 257	49 252	0
Nyugat-Dunántúl	férfi, 15–29	132	108 769	108 769	0
Nyugat-Dunántúl	férfi, 30–59	330	208 930	208 941	0
Nyugat-Dunántúl	férfi, 60–	163	81 232	81 211	0
Nyugat-Dunántúl	nő, 0–14	87	51 010	51 008	0
Nyugat-Dunántúl	nő, 15–29	154	104 393	104 392	0
Nyugat-Dunántúl	nő, 30–59	350	212 402	212 399	0
Nyugat-Dunántúl	nő, 60–	265	126 986	127 009	0
Dél-Dunántúl	férfi, 0–14	99	60 895	60 892	0
Dél-Dunántúl	férfi, 15–29	133	102 497	102 501	0
Dél-Dunántúl	férfi, 30–59	302	199 872	199 872	0
Dél-Dunántúl	férfi, 60–	133	78 883	78 890	0
Dél-Dunántúl	nő, 0–14	95	55 221	55 220	0
Dél-Dunántúl	nő, 15–29	127	98 680	98 685	0
Dél-Dunántúl	nő, 30–59	335	208 517	208 527	0
Dél-Dunántúl	nő, 60–	218	125 263	125 265	0
Észak-Magyarország	férfi, 0–14	161	82 003	81 997	0
Észak-Magyarország	férfi, 15–29	171	135 201	135 200	0
Észak-Magyarország	férfi, 30–59	421	249 372	249 383	0
Észak-Magyarország	férfi, 60–	178	101 452	101 445	0
Észak-Magyarország	nő, 0–14	131	75 427	75 424	0
Észak-Magyarország	nő, 15–29	183	127 333	127 333	0
Észak-Magyarország	nő, 30–59	438	261 876	261 880	0
Észak-Magyarország	nő, 60–	329	166 966	166 962	0

3. táblázat A panelsúlyozás sarokszámai, az illeszkedés pontossága (folytatás)

Terület	Részcsoport	Darabszám a panelben	Sarokszám	Becslés	Eltérés a sarokszámtól %-ban
Észak-Alföld	férfi, 0–14	136	97 928	97 937	0
Észak-Alföld	férfi, 15–29	204	170 174	170 174	0
Észak-Alföld	férfi, 30–59	418	306 006	306 017	0
Észak-Alföld	férfi, 60–	216	113 256	113 260	0
Észak-Alföld	nő, 0–14	136	95 774	95 774	0
Észak-Alföld	nő, 15–29	177	163 700	163 698	0
Észak-Alföld	nő, 30–9	485	316 360	316 358	0
Észak-Alföld	nő, 60–	318	178 507	178 523	0
Dél-Alföld	férfi, 0–14	111	80 251	80 254	0
Dél-Alföld	férfi, 15–29	182	139 990	139 986	0
Dél-Alföld	férfi, 30–59	413	269 299	269 302	0
Dél-Alföld	férfi, 60–	211	114 446	114 436	0
Dél-Alföld	nő, 0–14	107	73 069	73 069	0
Dél-Alföld	nő, 15–29	186	137 690	137 684	0
Dél-Alföld	nő, 30–59	461	283 586	283 596	0
Dél-Alföld	nő, 60–	353	177 233	177 258	0
Budapest	alkalmazott	792	651 066	651 240	0
Budapest	vállalkozó	140	107 506	107 536	0
Budapest	gyermekellátásban részeseül	40	35 939	35 958	0,1
Budapest	nyugdíjas, járadékos	788	439 122	439 352	0,1
Budapest	munkanélküli	61	51 304	51 330	0,1
Budapest	7 éven aluli	24	23 275	23 288	0,1
Budapest	nappali tagozaton tanuló	314	262 665	262 799	0,1
Budapest	egyéb	75	30 820	30 832	0
MJV	alkalmazott	957	693 205	693 121	0
MJV	vállalkozó	151	114 463	114 457	0
MJV	gyermekellátásban részeseül	58	46 706	46 694	0
MJV	nyugdíjas, járadékos	726	523 973	523 864	0
MJV	munkanélküli	100	67 782	67 766	0
MJV	7 éven aluli	57	44 872	44 859	0
MJV	nappali tagozaton tanuló	481	364 078	363 999	0
MJV	egyéb	52	37 679	37 671	0
Egyéb település	alkalmazott	2 782	1 953 903	1 953 871	0
Egyéb település	vállalkozó	392	322 633	322 626	0
Egyéb település	gyermekellátásban részeseül	230	190 307	190 289	0
Egyéb település	nyugdíjas, járadékos	2 964	1 688 944	1 688 873	0
Egyéb település	munkanélküli	578	380 633	380 609	0
Egyéb település	7 éven aluli	191	163 389	163 383	0
Egyéb település	nappali tagozaton tanuló	1 720	1 141 610	1 141 557	0
Egyéb település	egyéb	261	190 960	190 953	0

4. táblázat A panelsúlyozás sarokszámai, az illeszkedés pontossága (folytatás)

Terület	Részcsoport	Darabszám a panelben	Sarokszám	Becslés	Eltérés a sarokszámtól %-ban
Budapest	aktív kereső, alapfokú végzettség	114	62 226	62 240	0
Budapest	aktív kereső, középfokú végzettség	528	417 213	417 321	0
Budapest	aktív kereső, felsőfokú végzettség	290	279 133	279 215	0
MJV	aktív kereső, alapfokú végzettség	138	78 213	78 204	0
MJV	aktív kereső, középfokú végzettség	691	510 773	510 713	0
MJV	aktív kereső, felsőfokú végzettség	279	218 682	218 661	0
Egyéb település	aktív kereső, alapfokú végzettség	679	401 747	401 742	0
Egyéb település	aktív kereső, középfokú végzettség	2 124	1 557 894	1 557 867	0
Egyéb település	aktív kereső, felsőfokú végzettség	371	316 895	316 888	0
Budapest	összes háztartás	2 234	1 603 185	1 602 335	-0,1
Budapest	egyfős háztartás	323	250 010	250 032	0
Budapest	1 gyerekes háztartás	360	283 740	283 741	0
Budapest	2 gyerekes háztartás	245	226 101	226 103	0
Budapest	3 v. több gyerekes háztartás	94	79 015	79 009	0
MJV	összes háztartás	2 582	1 892 037	1 892 431	0
MJV	egyfős háztartás	249	212 478	212 489	0
MJV	1 gyerekes háztartás	448	358 903	358 901	0
MJV	2 gyerekes háztartás	451	316 331	316 339	0
MJV	3 v. több gyerekes háztartás	195	112 886	112 881	0
Egyéb település	összes háztartás	9 118	6 031 838	6 032 161	0
Egyéb település	egyfős háztartás	771	494 033	494 080	0
Egyéb település	1 gyerekes háztartás	1 479	1 096 981	1 096 982	0
Egyéb település	2 gyerekes háztartás	1 590	1 126 762	1 126 769	0
Egyéb település	3 v. több gyerekes háztartás	1 026	664 568	664 559	0

7. sz. melléklet

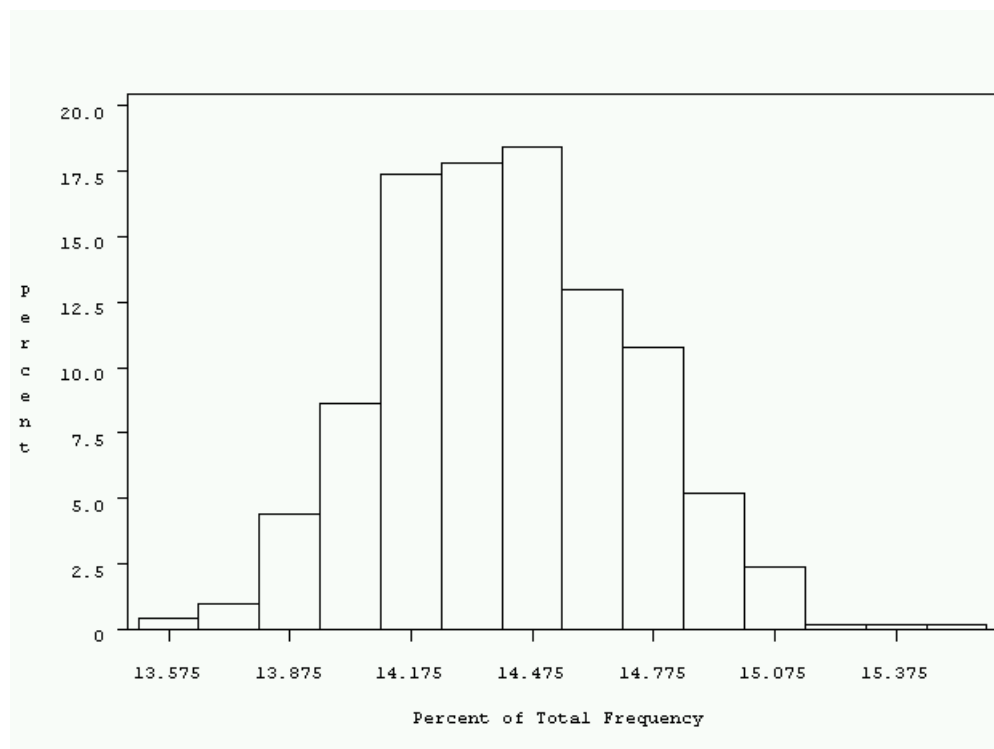
Szórásszámítás

A 3. fejezet 1–4. táblázataiban szereplő becslések szórását becsültük, bootstrap-eljárással, 500 ismételt mintavételt végrehajtva.

Első körben a megvalósult 2005-ös keresztmetszeti VÉKA-mintából az eredeti mintavételi tervnek²³ megfelelően 500-szor vettünk mintát, visszatevéses eljárással. Az eredeti mintavételi tervet azoknál a mintavételi rétegeknél kellett módosítani, amelyekben csupán egyetlen elsődleges mintavételi egység van. A VÉKA-felvételre (hasonlóan a 2005-ös mikroenzushoz és kísérő felvételeihez) jellemző, hogy a kisebb, nem önreprezentáló települések rétegeiből egyetlen települést választottunk a mintába. A bootstrap-eljárás alkalmazásakor ezeket a rétegeket párosával összevontuk, mégpedig megyén belül a hasonló nagyságú települések rétegeit. Az így kialakított rétegek mindegyikében már legalább két elsődleges kiválasztási egység szerepel.

Az 500 új minta mindegyikén végrehajtottuk ugyanazt a kalibrálást, amit az eredeti minta esetében (lásd 6. sz. melléklet).

Végül az 500 új súlyozott minta mindegyikre kiszámítottuk a vizsgált arányokat. Ennek az 500 arálynak a szórása adja az eredeti aránybecslés szórását.

2. ábra

A 2. ábra annak az 500 bootstrap-aránybecslésnek a relatív gyakorisági hisztogramja, aminek eredetije a 3. fejezet 1. táblázatának első sorában található (mindkét évben szellemi foglalkozásúak százalékos aránya).

²³ A 2005-ös VÉKA-felvétel keresztmetszeti mintájáról részletek a KSH Jelentés a Változó Életkörülmények Adatfelvétel 2005-ös hullámáról (2006) című kiadványában.

Az 1–4. táblázatban a becslések mellett azok szórása, illetve relatív szórása is szerepel.

Az 1. táblázatban a gazdaságiaktivitás-váltás személyi szintű kategóriái szerinti népességcsoportok sokaságon belüli arányának (relatív) szórása nem tűnik túlságosan nagyknak, még az egészen kis részcsoporthok becslt arányának relatív szórása sem emelkedik jelentősen 10% fölé. A gazdaságiaktivitás-váltás háztartási szintű kategóriái esetén (2. táblázat) a becslések kicsit pontatlanabbak, a hasonló becslt arány szórása kicsit nagyobb, mint az 1. tábla esetén.

A 3. és a 4. tábla a fent leírt népességcsoportokon belül mutatja pl. a szegénységben élők arányát. Ezeknek a becsléseknek a relatív szórása jóval nagyobb az előzőeknél, ami természetes. Például a 3. tábla esetén a „szellemiből teljes idős fizikai foglalkozású lett” és a „szellemi foglalkozásúból nyugdíjas lett” kategóriákban a szegénységi ráta alatt élők a mintában rendre hat, illetve három személy reprezentálja. Egy 13 ezres minta esetén nem csoda, ha az arányukhoz képest kiugróan nagy az arányuk szórása. Ez azt is jelenti, hogy esetükben a becslt 3,9 és 2,6 %-os arányok nem tekinthetők jelentősen különbözöknek.

1. táblázat
A 15 éves és idősebb nem tanulók – 2001-2005 közötti időszakra vonatkozó – munkaerő-piaci mobilitási kategóriáinak megoszlása

A gazdaságiaktivitás-váltás személyi szintű kategóriái	N	Becslés, %	Szórás	Relatív szórás, %
Mindkét évben szellemi foglalkozású volt	1 305	14,4	0,3	2,2
Szellemiből teljes idős fizikai foglalkozású lett	134	1,4	0,1	10,2
Szellemi foglalkozásából nyugdíjas lett	133	1,2	0,1	10,0
Mindkét évben teljes idős fizikai foglalkozású volt	1 613	15,6	0,4	2,4
Teljes idős fizikai foglalkozásából szellemi foglalkozású lett	180	1,8	0,2	8,4
Teljes idős fizikai foglalkozásából munkanélküli vagy eltartott lett	252	2,4	0,2	7,1
Teljes idős fizikai foglalkozásából nyugdíjas lett	252	2,4	0,2	7,2
Mindkét évben vállalkozó volt	373	4,2	0,2	4,0
Vállalkozóból teljes idős alkalmazott lett	132	1,5	0,1	9,5
Legalább az egyik időpontban részüdős fizikai foglalkozású volt	414	3,9	0,2	5,6
2001-ben rokkantnyugdíjas volt	780	7,4	0,3	3,6
2001-ben öregségi (özvegyi) nyugdíjas volt	3 124	25,0	0,2	1,0
Mindkét évben munkanélküli vagy eltartott volt	478	4,2	0,2	4,7
Munkanélküliből, eltartottból teljes idős foglalkoztatott lett	375	3,9	0,2	6,0
Munkanélküliből, eltartottból nyugdíjas lett	231	2,1	0,2	7,7
Mindkét évben gyermekgondozási szabadságon levő volt	176	2,0	0,1	6,4
Gyermekgondozási szabadságon levőből teljes idős foglalkoztatott lett	170	1,9	0,2	8,9
Gyermekgondozási szabadságon levőből munkanélküli vagy eltartott	93	0,9	0,1	12,3
Teljes idős foglalkoztatottból gyermekgondozási szabadságon levő lett	99	1,2	0,1	9,8
Egyéb	231	2,4	0,2	7,6

2. táblázat

A háztartásban élő 15 éves és idősebb nem tanulók megoszlása – a 2001–2005 közötti időszakban jellemző – gazdaságiaktivitás-váltás kategóriái szerint,

A gazdaságiaktivitás-váltás háztartási szintű kategóriái	N	Becslés, %	Szórás	Relatív szórás, %
Mindkét évben egy foglalkoztatott	534	5,9	0,3	5,2
2001-ben egy, 2005-ben két foglalkoztatott	251	2,6	0,2	8,6
2001-ben egy foglalkoztatott, 2005-ben csak inaktív	250	2,3	0,2	9,2
2001-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben két foglalkoztatott	107	1,1	0,2	15,7
2001-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben csak inaktív	158	1,4	0,2	14,2
Mindkét időpontban egy foglalkoztatott + nyugdíjas	651	5,6	0,4	6,9
2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben két foglalkoztatott	177	1,7	0,2	13,0
2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas	267	2,4	0,2	9,3
2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak inaktív	145	1,3	0,2	13,5
Mindkét időpontban egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	151	1,6	0,2	11,9
2001-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben két foglalkoztatott	233	2,6	0,3	10,6
2001-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben csak inaktív	148	1,5	0,2	13,2
Mindkét időpontban legalább két foglalkoztatott	2405	24,9	0,6	2,5
2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	258	2,4	0,3	11,3
2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas	121	1,3	0,2	12,6
2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben csak inaktív	549	5,5	0,4	7,1
Mindkét időpontban munkanélküli	116	1,0	0,2	16,8
2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább egy foglalkoztatott	197	1,9	0,2	11,8
2001-ben munkanélküli, 2005-ben csak inaktív	146	1,3	0,2	15,7
Mindkét időpontban egy nyugdíjas	1028	9,8	0,2	2,4
2001-ben egy, 2005-ben két nyugdíjas	163	1,3	0,2	12,0
2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben vegyes összetételű	255	2,1	0,2	9,2
Mindkét időpontban két nyugdíjas	1296	9,6	0,4	3,7
2001-ben két nyugdíjas, 2005-ben vegyes összetételű	239	1,9	0,2	10,7
Egyéb	700	6,9	0,5	6,8

3. táblázat

A jövedelmi helyzet objektív és szubjektív indikátorai 2005-ben, a munkaerő-piaci mobilitás egyéni szintű kategóriái szerint

A gazdaságiaktivitás-váltás személyi szintű kategóriái	Szegénységi ráta alatt élők	Szórás	Relatív szórás	Nagy nehézségekkel élők	Szórás	Relatív szórás	Váratlan kiadást nem tudnának finanszírozni	Szórás	Relatív szórás
Mindkét évben szellemi foglalkozású volt	1,3	0,3	26,1	4,4	0,6	14,7	34,6	1,5	4,4
Szellemből teljes idős fizikai foglalkozású lett	3,9	1,8	46,2	12,8	3,8	30,0	50,1	4,9	9,9
Szellemi foglalkozásából nyugdíjas lett	2,6	1,5	58,1	3,2	2,5	79,2	36,3	4,7	12,8
Mindkét évben teljes idős fizikai foglalkozású volt	6,1	0,7	12,2	8,9	1,0	11,0	57,2	1,7	2,9
Teljes idős fizikai foglalkozásából szellemi foglalkozású lett	6,3	2,0	32,0	8,1	2,3	28,0	45,8	4,1	9,1
Teljes idős fizikai foglalkozásából munkanélküli vagy eltartott lett	26,0	3,4	13,3	27,5	3,5	12,8	72,1	3,5	4,8
Teljes idős fizikai foglalkozásából nyugdíjas lett	6,8	2,0	29,1	13,9	2,7	19,3	63,0	3,7	5,9
Mindkét évben vállalkozó volt	16,1	2,3	14,3	5,1	1,3	26,2	30,0	3,1	10,3
Vállalkozóból teljes idős alkalmazott lett	5,0	2,2	44,6	3,7	2,0	54,2	35,3	4,8	13,5
Legalább az egyik időpontban részidős fizikai foglalkozású volt	18,1	2,3	12,6	19,5	2,4	12,5	73,1	2,7	3,7
2001-ben rokkantnyugdíjas volt	14,5	1,7	11,5	19,4	1,6	8,4	72,5	2,1	2,9
2001-ben öregségi (özüvegyi) nyugdíjas volt	3,7	0,4	10,8	10,6	0,7	6,6	55,6	1,2	2,1
Mindkét évben munkanélküli vagy eltartott volt	46,5	3,2	6,9	30,0	2,8	9,3	76,9	2,6	3,3
Munkanélküliből, eltartottból teljes idős foglalkoztatott lett	9,7	1,7	17,6	11,6	2,0	17,0	55,9	3,2	5,8
Munkanélküliből, eltartottból nyugdíjas lett	22,9	3,3	14,5	21,6	3,4	15,7	69,3	3,6	5,2
Mindkét évben gyermekgondozási szabadságon levő volt	42,8	4,4	10,3	23,6	4,1	17,2	73,3	4,0	5,4
Gyermekgondozási szabadságon levőből teljes idős foglalkoztatott lett	10,1	2,9	29,0	10,9	3,1	28,5	48,9	4,7	9,7
Gyermekgondozási szabadságon levőből munkanélküli vagy eltartott lett	53,8	6,5	12,1	27,4	5,6	20,3	67,1	6,0	9,0
Teljes idős foglalkoztatottból gyermekgondozási szabadságon levő lett	15,9	4,3	27,3	9,3	3,0	32,6	51,1	5,6	11,0
Egyéb	21,3	3,5	16,2	17,9	2,8	15,6	58,6	3,9	6,7
Összesen	10,6	0,5	4,7	12,1	0,6	4,6	55,0	0,9	1,6

4. táblázat

A jövedelmi helyzet objektív és szubjektív indikátorai 2005-ben, a háztartásban élők gazdaságiaktivitás-váltási kategóriái szerint

A gazdaságiaktivitás-váltás háztartási szintű kategóriái	Szegénységi ráta alatt élők	Szórás	Relatív szórás	Nagy nehézségekkel élők	Szórás	Relatív szórás	Váratlan kiadást nem tudnának finanszírozni	Szórás	Relatív szórás
Mindkét évben egy foglalkoztatott	9,8	1,9	18,9	11,2	1,6	14,4	52,7	2,7	5,1
2001-ben egy, 2005-ben két foglalkoztatott	3,1	1,4	46,7	10,0	2,7	27,4	48,2	4,4	9,1
2001-ben egy foglalkoztatott, 2005-ben csak inaktív	33,6	4,6	13,8	26,8	4,1	15,4	76,7	3,8	5,0
2001-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben két foglalkoztatott	10,0	5,8	57,7	3,9	3,5	90,1	51,2	8,8	17,2
2001-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben csak inaktív	27,3	5,9	21,5	19,3	5,5	28,3	66,2	6,5	9,9
Mindkét időpontban egy foglalkoztatott + nyugdíjas	2,5	1,2	46,6	7,7	1,9	24,2	56,8	3,3	5,8
2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben két foglalkoztatott	1,6	1,8	113,5	14,5	4,7	32,3	58,6	6,6	11,2
2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas	7,1	3,0	41,6	10,3	3,1	30,5	55,7	4,8	8,6
2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak inaktív	20,8	6,3	30,4	18,0	5,4	29,9	72,2	7,0	9,7
Mindkét időpontban egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	19,3	5,2	26,8	9,9	3,9	39,0	63,1	6,4	10,2
2001-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben két foglalkoztatott	7,6	3,0	39,7	8,0	3,1	38,6	38,9	5,0	12,9
2001-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben csak inaktív	49,0	6,4	13,1	25,1	6,2	24,6	69,3	6,2	8,9
Mindkét időpontban legalább két foglalkoztatott	2,0	0,5	24,3	3,4	0,7	20,8	38,9	1,7	4,5
2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő	9,8	3,8	38,5	6,4	2,5	38,7	53,8	5,8	10,7
2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas	15,3	5,3	34,9	5,5	2,8	51,2	43,8	6,9	15,8
2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben csak inaktív	11,4	2,6	23,1	15,5	3,1	20,1	57,4	4,1	7,1
Mindkét időpontban munkanélküli	63,8	9,2	14,4	33,7	8,0	23,8	76,1	8,2	10,7
2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább egy foglalkoztatott	27,1	5,5	20,3	29,9	5,8	19,3	70,2	5,9	8,4
2001-ben munkanélküli, 2005-ben csak inaktív	46,6	7,7	16,6	30,8	7,3	23,7	80,4	6,6	8,2
Mindkét időpontban egy nyugdíjas	7,5	1,1	14,5	17,4	1,4	7,8	69,3	1,6	2,3
2001-ben egy, 2005-ben két nyugdíjas	6,9	3,1	45,2	12,5	3,9	31,4	62,8	6,1	9,8
2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben vegyes összetételű	20,1	3,8	18,8	24,4	4,0	16,3	74,8	3,3	4,5
Mindkét időpontban két nyugdíjas	1,9	0,7	36,4	6,7	1,2	18,2	51,5	2,3	4,4
2001-ben két nyugdíjas, 2005-ben vegyes összetételű	9,8	3,7	38,2	19,7	4,7	23,6	58,2	5,2	9,0
Egyéb	27,6	3,2	11,5	25,3	3,0	12,0	68,7	3,2	4,7
Összesen	10,6	0,5	4,7	12,1	0,6	4,6	55,0	0,9	1,6

